

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Mokytojo įvaizdžio komunikacija Lietuvos naujienų portaluose

Baigiamasis magistro studijų projektas

Ieva Zdanavičiūtė

Projekto autorė

Prof. dr. Saulė Petronienė

Vadovė

Kaunas, 2024

Kauno technologijos universitetas
Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Mokytojo įvaizdžio komunikacija Lietuvos naujienų portaluose

Baigiamasis magistro studijų projektas
Strateginė komunikacija (6211JX107)

Ieva Zdanavičiūtė

Projekto autorė

Prof. dr. Saulė Petronienė

Vadovė

Prof. dr. Audronė Telešienė

Recenzentė

Kaunas, 2024

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Ieva Zdanavičiūtė

Mokytojo įvaizdžio komunikacija Lietuvos naujienų portaluose

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Ieva Zdanavičiūtė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Zdanavičiūtė, Ieva. Mokytojo įvaizdžio komunikacija Lietuvos naujienų portaluose. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė prof. dr. Saulė Petronienė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): Komunikacija (J10).

Reikšminiai žodžiai: mokytojo įvaizdis, naujienų portalų komunikacija, turinio analizė, kritinė diskurso analizė, mokytojo profesija.

Kaunas, 2024. 92 p.

Santrauka

Mokytojo profesija nuo senų laikų išlieka viena svarbiausių kuriant šviesią ateitį ir ugdant jaunąją kartą. Vis dėlto, tyrimai rodo, kad ši profesija šiandien susiduria su daugeliu iššūkių, o visuomenėje kuriamas mokytojo įvaizdis stipriai prisideda ne tik prie šios profesijos suvokimo, bet ir prie sparčiai didėjančio mokytojų trūkumo, dirbančių pedagogų demotyvacijos. Tiek Lietuvos, tiek užsienio tyrimai rodo, kad mokytojo įvaizdis, komunikuojamas naujienų žiniasklaidoje, yra neigiamas, o tokia žiniasklaidos komunikacija menkina šios profesijos prestižą. Lietuvoje bandant spręsti šią problemą 2017 metais buvo iškeltas nacionalinės politikos tikslas „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“. Juo siekiama suteikti šiai profesijai daugiau visuomenės pagarbos, gerinti mokytojo įvaizdį. Vienas iš būdų tai padaryti, nurodomas mokslininkų rekomendacijose – komunikacija apie mokytojus. Tai, kokios temos, kokie veikėjai dominuoja švietimo diskurse, kokios meninės raiškos priemonės yra vartojamos ir kas bei kaip kalbama apie mokytojus, gali jų profesinį įvaizdį sustiprinti arba susilpninti. Būtent todėl šio darbo **problema** kyla iš poreikio išsiaiškinti, koks mokytojo įvaizdis kuriamas Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje likus metams iki 2025-ųjų ir ar iš žiniasklaidos diskurso apie mokytojus galima spręsti, kad išsikeltas tikslas jau pasiektas. Anksčiau ši problema **tyrinėta** Prakapo ir Prakapienės (2020), R. Bilbokaitės ir I. Bilbokaitės (2009). Vis dėlto, trūksta duomenų, kaip situacija atrodo artėjant 2025-iesiems. Pagal apibūdintą problemą tyrimo **objektas** yra Lietuvos naujienų portalų komunikacija apie mokytojus. Darbo **tikslas** yra išanalizuoti, koks mokytojo įvaizdis kuriamas Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje artėjant nacionalinės politikos tikslo „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ terminui. Tam numatyti tokie **uždaviniai**: 1. Aptarti, koks yra mokytojo profesijos įvaizdis ir jo iššūkiai; 2. pristatyti naujienų portalų komunikacijos reikšmę formuojant mokytojo įvaizdį; 3. ištirti, kaip Lietuvos naujienų portaluose komunikuojamas mokytojo įvaizdis; 4. apibūdinti mokytojo profesijos įvaizdžio, komunikuojamo Lietuvos naujienų portaluose, ypatumus ir nacionalinio tikslo „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ būseną artėjant 2025-iesiems. Darbe atlikto **tyrimo metodologinė prieiga** mišri. Pirmiausiai vykdyta kritinė literatūros apžvalga, jos metu pristatyti esminiai teoriniai konceptai, mokslininkų įžvalgos ir atlikti tyrimai. Naudojant tikslinę kriterinę atranką žiniasklaidos monitoringo įmonės „Mediaskopas“ duomenims, sudaryta tekstynų bazė ir atlikta kiekybinė naujienų portalų publikacijų (N=1598) turinio analizė su Station programa, nustatyta diskurso dinamika, dominuojantys šaltiniai, temos ir auditorijos. Antrame tyrimo etape naudota daugiapakopė (tikslinė kriterinė ir tikimybinė sisteminė) atranka bei dokumentų peržiūros metodas, pirminė duomenų bazė susiaurinta (N=78) ir paruošta kokybiniam tyrimui: kritinei naujienų portalų diskurso analizei. Naudojant MAXQDA programą išanalizuota naujienų portalų komunikacija apie mokytojus ir ištirta,

koks mokytojo įvaizdis yra kuriamas. Tyrimo metu gauti **rezultatai** leidžia teigti, kad mokytojo profesija vertinama kaip nepatraukli, tam įtakos turi per didelis darbo krūvis ir netinkamas atlyginimas. Žiniasklaidos komunikacija švietimą irėmina kaip krizę, taip stiprindama neigiamą mokytojo įvaizdį. Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje tiriamuoju laikotarpiu ryškiausia mokytojų streiko tema, dominuoja švietimo problemų aptarimas, bet ne jų sprendimai, aiškiai matoma diskurso veikėjų opozicija *mokytojai-valdžia*. Mokytojo įvaizdis, kuriamas naujienų portalų komunikacijos, yra dvilypis: mokytojai vaizduojami ir kaip autoritetai, drąsiai bandantys spręsti problemas, ir kaip aukos, praradę viltį ir ryžtą veikti. Mokytojo profesijos prestižas, likus metams iki 2025-ųjų, yra žemas, metaforomis apibūdinamas kaip ant žemės nukritęs brangus daiktas. Šios tyrimo įžvalgos leidžia teigti, kad nacionalinės politikos tikslas „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ dar nėra įgyvendintas. Atlikto tyrimo **rezultatai gali būti naudingi** sudarant naujas švietimo strategijas ir nagrinėjant mokytojo įvaizdžio komunikacijos problematiką Lietuvoje. Juos galima palyginti su vėlesniais duomenimis, panašų tyrimą atliekant po 2025-ųjų. Be to, nustatytas ir apibūdintas naujienų portalų kuriamas mokytojo įvaizdis gali būti įvertintas kuriant viešosios komunikacijos strategiją, siekiant gerinti mokytojo profesijos pristatymą visuomenei. **Darbą sudaro** įvadas, kritinė literatūros apžvalga, metodologinė dalis, empirinio tyrimo rezultatų aprašymas, išvados, literatūros ir šaltinių sąrašas bei priedai.

Zdanavičiūtė, Ieva. The Image of the Teacher Communicated in Lithuanian News Portals. Master's Final Degree Project / supervisor prof. dr. Saulė Petronienė; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Communication (J10).

Keywords: image of the teacher, communication in news portals, content analysis, critical discourse analysis, teacher's profession.

Kaunas, 2024. 92 p.

Summary

Teacher's profession plays a crucial role building a bright future and raising the younger generation. However, the research shows that this profession is currently facing significant challenges. The image of the teacher, created in the society, substantially contributes to the perception of this profession, leading to the increasing lack of teachers and their demotivation. Research signifies that the image of the teacher communicated in news media is negative, this way deteriorating the prestige of this profession. In attempt to solve this problem, in 2017 Lithuania set a goal to make teacher's profession prestigious until 2025 by applying national policy measures. This objective seeks to raise awareness in the society and bring this profession back to its deserved respectful position. One of the ways to do this, recommended by specialists, concerns communication about teachers as it can significantly improve or deteriorate teacher's professional image. That is why the **problem** of this project arises from the question: what is the image of the teacher communicated in Lithuanian news portals regarding the upcoming 2025? Is it evident from the news media discourse about teachers that this profession is prestigious and the goal has been attained? This research field has previously been **studied by** Prakapas and Prakapienė (2020), R. Bilbokaitė and I. Bilbokaitė (2009). Still, there is a gap in current database regarding upcoming 2025. The **object** of this project correlates with the problem and therefore is the communication about the teachers in Lithuanian news portals. The **aim** of this research project is to analyse the image of the teacher communicated in Lithuanian news portals in relation to the national policy goal of making teacher's profession prestigious until 2025. To reach it, four **objectives** have been set: 1. Discuss the professional image of the teacher and its complexity; 2. describe the significance of communication in news portals while creating the image of the teacher; 3. analyse the image of the teacher in communication of Lithuanian news portals; 4. present the image of the teacher communicated in Lithuanian news portals discussing its features and peculiarities. The **methodology of the research** is of mixed approach. Firstly, critical literature review has been conducted, discussing the main theoretical concepts, scientists' insights and results of the research previously done in this field. Then applying purposeful sampling based on criteria the text database from media monitoring company „Mediaskopas“ has been chosen for quantitative content analysis. Analysing news portals' publications (N=1598), the following aspects have been discussed: discourse dynamics, dominant sources, themes and audience. For the second part of the research, mixed sampling methods were used to filter the database of texts: firstly, purposeful criteria sampling, then systematic random sampling, ultimately – document review method. The database of the quantitative analysis was therefore diminished (N=78) and prepared for a qualitative research:

critical discourse analysis. With the help of MAXQDA the publications of news portals were analysed in order to gather the main features of the image of the teacher communicated. The **results** of this research show that teacher's profession is perceived as unattractive due to excessive workload and inappropriate salary. News media communication tends to frame educational issues as crisis, thus creating a negative image of the teacher. In Lithuanian news portals under the analysed period of time the dominant topic was teachers' strike together with the discussion of education issues, but not their solutions. Amongst the discourse agents the most dominant is opposition *teachers-government*. The image of the teacher, communicated in the news portals, is dual: on one hand teachers are shown as role models, who try to take initiative and act in the face of challenges, on the other hand they are portrayed as victims with no hope left. The prestige of teacher's profession, regarding the upcoming 2025, is communicated as being low, metaphorically compared to a precious object shattered on the floor. The insights of this research lead to the statement that the national goal to make this profession prestigious until 2025 is not achieved yet. The **results of this research can be consulted** while analysing the complexity of teacher's image communication in Lithuania. They can further be compared to later data, if such research is done after 2025. The features of teacher's image, communicated in the news portals, can be beneficial creating a public communication strategy in order to improve the presentation of this profession to the society. The **project consists of** introduction, critical literature review, methodology part, empirical research and its results' discussion, conclusion, literature and sources lists including appendix.

Turinys

Lentelių sąrašas	9
Paveikslų sąrašas	10
Įvadas.....	11
1. Mokytojo profesijos įvaizdis ir komunikacijos reikšmė jį formuojant	13
1.1. Profesinio įvaizdžio samprata ir mokytojo profesijos suvokimas	13
1.1.1. Šiuolaikinio švietimo iššūkiai ir jų įtaka profesiniam mokytojo įvaizdžiui	21
1.1.2. Nacionalinė Lietuvos politika, susijusi su mokytojo profesijos įvaizdžiu	25
1.2. Naujienų žiniasklaidos komunikacijos įtaka formuojant mokytojo įvaizdį	29
1.2.1. Naujienų portalų komunikacijos ypatumai.....	30
1.2.2. Darbotvarkės kūrimo ir temų įrėminimo teorijos	32
1.2.3. Visuomenės (ne)gebėjimas kritiškai vertinti naujienas	33
1.2.4. Mokytojo įvaizdžio formavimas Lietuvos ir užsienio naujienų portalų komunikacijoje.....	35
2. Tyrimo metodologija	41
3. Mokytojo įvaizdžio komunikacijos Lietuvos naujienų portaluose analizė	48
3.1. Kiekybinė naujienų portalų komunikacijos turinio analizė.....	48
3.2. Kritinė naujienų portalų diskurso apie mokytojus analizė	54
3.3. Mokytojo įvaizdžio, formuojamo Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje, ypatumai	77
Išvados	84
Literatūros sąrašas	85
Informacijos šaltinių sąrašas	91
Priedai.....	93

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Mokytojų svarbiausios savybės skirtingų grupių nuomone	23
2 lentelė. Kokybinei analizei naudoti MAXQDA kodai	46
3 lentelė. 2023 metų rugsėjo 29 dienos publikacijų internete antraštės	50
4 lentelė. Diskurso veikėjų ir tematikos sankirta straipsniuose (N=78)	61
5 lentelė. Diskurso veikėjų veiklų emocinis krūvis N=27	64
6 lentelė. Diskurso veikėjų emocinis tonas, kuriamas pagal jiems būdingas veiklas	65
7 lentelė. Mokytojo vaidmens ir švietimo sistemos problemų sankirtos straipsniuose (N=78)	70
8 lentelė. Mokytojo vaidmens ir švietimo sistemos problemų sprendimų sankirtos straipsniuose (N=78)	71
9 lentelė. Mokytojo vaidmens ir savybių sutaptis straipsniuose (N=78)	73
10 lentelė. Meninės raiškos priemonės straipsniuose (N=86).....	75
11 lentelė. Meninių raiškos priemonių pavyzdžiai švietimo diskurse (autentiškos žiniasklaidos tekstų iškarpos)	75
12 lentelė. Diskurse apie mokytojus dominuojančių temų palyginimas 2020 ir 2023 metais.....	78
13 lentelė. Mokytojų savybių mokslinėje literatūroje ir naujienų portalų komunikacijoje palyginimas	81
14 lentelė. Pasisakymai apie mokytojo profesijos prestižą ir jo vertinimas (pagal autentiškas žiniasklaidos tekstų iškarpas)	81

Paveikslų sąrašas

1 pav. Tyrimo dizainas	45
2 pav. Straipsnių skaičiaus pasiskirstymas nuo 2023-01-01 iki 2024-01-01 (N=1598)	48
3 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal šaltinius (N=1598)	52
4 pav. Pasiectos auditorijos išskaidymas (proc.) pagal Lietuvos miestus	53
5 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal tematiką (N=78)	55
6 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal autorių (N=78)	56
7 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal publikavimo skiltį (N=78)	57
8 pav. Diskurso veikėjai straipsniuose pagal koduotų segmentų skaičių (N=1908).....	59
9 pav. Diskurso veikėjų veiklų pasiskirstymas straipsniuose (N=78)	63
10 pav. Švietimo problemų pasiskirstymas straipsniuose (N=78)	66
11 pav. Siūlomų sprendimų švietimo problemoms pasiskirstymas straipsniuose (N=78)	68
12 pav. Mokytojo vaidmens, implikuojamo straipsniuose, pasiskirstymas (N=78)	69
13 pav. Mokytojų kompetencijos ir savybės, implikuojamos straipsniuose (N=78)	72

Įvadas

Mokytojas – viena kertinių švietimo sistemos dalių, jo kasdienis darbas užtikrina šviesią valstybės ateitį, augina brandžią visuomenę (European Commission/EACEA/Eurydice, 2021; Kalpokienė et al., 2013; Narkevičienė, 2020). Nors dėl mokytojo profesijos prasmės klausimų nekyla, pastaruoju metu vis dažniau diskutuojama apie jos prestižą ir įvaizdį visuomenėje. Kaip rodo tyrimai, mokytojai šiandien susiduria su daugybe iššūkių, vienas jų – visuomenės pagarbos šiai profesijai stoka (Bakonis, 2021; Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023). Nors mokytojų trūkumą ir šios profesijos nepatrauklumą lemia daug veiksnių, didelės įtakos turi ir žiniasklaidos formuojamas mokytojo įvaizdis. Tai, koku tonu komunikuojama apie mokytojus, kokios temos akcentuojamos, kokie diskurso veikėjai ir jų veiklos dominuoja, kokios retorinės priemonės naudojamos ir pan., turi įtakos tam, kaip suvokiama mokytojo profesija. Tyrimai pagrindžia, kad žiniasklaidos komunikuojamas mokytojo įvaizdis keičia ne tik visuomenės nuomonę apie šią profesiją – patys mokytojai taip pat skaudžiai išgyvena dėl savo profesinio įvaizdžio, prestižo visuomenės akyse, ima stokoti pasitikėjimo ir motyvacijos (Balevičienė, 2023; OECD, 2020). Kitaip tariant, žiniasklaidos komunikuojamas mokytojo įvaizdis svarbus ir pačių pedagogų profesinei savivertei, ir visuomenės požiūriui į šią profesiją, jos prasmę.

Temos aktualumas ir naujumas. Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje atlikti tyrimai rodo, kad mokytojo įvaizdis, formuojamas žiniasklaidos komunikacijos, yra neigiamas (Alhamdan et al., 2014; Bayate et al., 2024; Campanella, 2015; Jegelevičienė et al., 2019; Prakapas, Prakapienė, 2020; Šileikytė, 2018; Trčkova, 2018), dominuoja pabrėžiamos mokytojų nesėkmės ir švietimo sistemos problemos, rezonansiniai įvykiai, netinkamo elgesio ar neprofesionalumo pavyzdžiai. Mokytojai neretai yra tie, kurie kažko nepadaro, nepasako, neišmoko, neparuošia, nesugeba, nesusitvarko. Gerų pavyzdžių, kaip pastebima, žiniasklaida linkusi pateikti labai nedaug arba išvis juos ignoruoti, tarytum tai, kas vyksta gero mokyklose, yra savaime suprantama, neaktualu. Toks neigiamas žiniasklaidos turinys apie mokytojus neišvengiamai prisideda prie šios profesijos suvokimo ir vis mažėjančio jos prestižo visuomenėje.

Stengiantis spręsti šią problemą, valstybiniu mastu keliami aukšti tikslai, švietimo aktualijos vis dažniau atsiduria dėmesio centre, politinėse programose. Bene labiausiai nuskambėjęs Lietuvos politikų užmojis – „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ – taip pat tiesiogiai susijęs su mokytojo profesijos įvaizdžiu (Idėja Lietuvai. Mokytojas prestižinė profesija iki 2025 m., 2024). Jo tikslas – visuomenės akyse suteikti šiai profesijai daugiau pagarbos, įvertinti mokytojų darbą, atsižvelgti į jų iššūkius ir juos spręsti politinėmis priemonėmis. Viena tokių turėtų būti ir viešoji žiniasklaidos komunikacija, mokytojo įvaizdžio gerinimas, todėl svarbu išsiaiškinti, kokia situacija yra likus metams iki numatyto tikslo termino – 2025-ųjų. Koks mokytojo įvaizdis komunikuojamas naujienų žiniasklaidos? Kokios temos dominuoja diskurse, kas yra jo veikėjai ir kuo jie pasižymi? Kokios retorinės priemonės pasitelkiamos? Ar iš žiniasklaidos diskurso apie mokytojus kiekvienam skaitytojui aišku, kad tai – prestižinė profesija?

Būtent todėl šio darbo **problema** pabrėžia poreikį išsiaiškinti, koks mokytojo įvaizdis kuriamas Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje artėjant 2025-iesiems. Lietuvoje anksčiau šią problemą tyrinėjo Prakapas ir Prakapienė (2020), ji taip pat aptarta R. Bilbokaitės ir I. Bilbokaitės (2009). Vis dėlto, trūksta žinių apie tai, kaip situacija atrodo likus mažiau nei metams iki valstybės išsikeltos tikslo

dėl mokytojo profesijos prestižo 2025-aisiais.

Atsižvelgiant į problemą, **tyrimo objektu** pasirinkta Lietuvos naujienų portalų komunikacija apie mokytojus.

Darbo **tikslas** – išanalizuoti, koks mokytojo įvaizdis kuriamas Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje artėjant nacionalinės politikos tikslui „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ terminui. Tikslui pasiekti išsikelti šie **uždaviniai**:

1. Aptarti, koks yra mokytojo profesijos įvaizdis ir jo iššūkiai;
2. pristatyti naujienų portalų komunikacijos reikšmę formuojant mokytojo įvaizdį;
3. ištirti, kaip Lietuvos naujienų portaluose komunikuojamas mokytojo įvaizdis;
4. apibūdinti mokytojo profesijos įvaizdžio, komunikuojamo Lietuvos naujienų portaluose, ypatumus atliepiančią nacionalinės politikos siekį „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“.

Darbas atliktas taikant **mišrios priegijos** tyrimą. Pirmiausiai atliekama kritinė literatūros apžvalga, tuomet, naudojant žiniasklaidos monitoringo įmonės „Mediaskopas“ tekstynų bazę ir taikant tikslią kriterinę atranką su Station programa atlikta kiekybinė žiniasklaidos turinio (1598 interneto portalų straipsnių) analizė, nustatyti dominuojantys šaltiniai, temos ir auditorijos, diskurso dinamika. Tada pasitelkus daugiapakopę (tikslinę kriterinę ir tikimybinę sistemine) atranką bei dokumentų peržiūros metodą duomenų bazė susiaurinta, į galutinę kokybinio tyrimo imtį įtraukiant 78 naujienų portalų *Lrt.lt*, *Delfi.lt* ir *Lrytas.lt* straipsnius, publikuotus 2023-01-01 – 2024-01-01 laikotarpiu. Naudojantis MAXQDA programa ir duomenų kodavimo įrankiais atlikta kritinė diskurso analizė, kurios metu ištirta mokytojų įvaizdžio komunikacija naujienų portaluose ir apibūdinta, koks mokytojo įvaizdis kuriamas ir kaip jis pristatomas.

Baigiamąjį magistro **darbą sudaro** trys pagrindinės dalys: teorinė dalis, metodologija ir empirinė dalis. Pirmojoje dalyje aprašoma profesinio įvaizdžio samprata, mokytojo profesija, jos iššūkiai ir su ja siejami nacionalinės politikos tikslai. Taip pat aptariama, kaip komunikacija prisideda prie įvaizdžio kūrimo ir kokiais būdais jį formuoja bei koks mokytojo įvaizdis kuriamas naujienų žiniasklaidoje remiantis tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkų atliktų tyrimų duomenimis. Antrojoje dalyje pristatoma tyrimo metodologija, naudoti instrumentai ir jų pasirinkimo motyvai. Trečiojoje dalyje aprašomi tyrimo rezultatai ir pateikiama diskusija, apibendrinanti mokytojo įvaizdžio komunikacijos Lietuvos naujienų portaluose ypatumus ir nacionalinio tikslo dėl prestižinės mokytojo profesijos būseną artėjant 2025-iesiems. Darbą sudaro 88 puslapiai (be priedų), 14 lentelių, 13 paveikslų, 1 priedas. Rašant darbą panaudoti 82 mokslinės literatūros šaltiniai ir 21 informacinis duomenų šaltinis.

1. Mokytojo profesijos įvaizdis ir komunikacijos reikšmė jį formuojant

Kiekviena profesija neišvengiamai turi savo įvaizdį. Tai, kaip turėtų elgtis jos atstovai, ką jie paprastai veikia, kokiomis savybėmis pasižymi ir panašūs veiksniai turi įtakos tam, kaip visuomenė supranta ir vertina profesiją. Profesinis įvaizdis kaip terminas dažnai vartojamas korporacijų kontekste: įmonėms svarbu palaikyti gerą įvaizdį tam, kad klientai jas rinktųsi, pasitikėtų jų produktais. Politikoje profesinis įvaizdis taip pat atlieka svarbų vaidmenį: rinkėjai vertina politikus, jų elgesį ir pagal tai renka, ką palaikyti. Šiame darbe bus kalbama apie vieną seniausių profesijų – mokytoją – ir komunikacijos kuriamą šios profesijos įvaizdį.

Pirmiausiai darbe atlikta kritinė literatūros apžvalga, leidžianti pažvelgti į profesijos įvaizdžio sampratą, mokytojo įvaizdį iš skirtingų perspektyvų, remiantis tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkų įžvalgomis ir tyrimų rezultatais. Kaip teigia Xiao'as ir Watson (2019), literatūros apžvalga yra būtina akademinio tyrimo dalis, nes žinios ir žinojimas gali būti plečiami tik remiantis jau atliktais darbais. Dėl mokytojo profesijos įvaizdžio kompleksiskumo literatūros apžvalgoje aptariami ir mokytojų iššūkiai, turintys įtakos ne tik pačių mokytojų, bet ir kitų suinteresuotųjų subjektų – pvz., mokinių ir visuomenės – nuomonei apie šios profesijos įvaizdį. Bandant ieškoti atsakymų į tai, kaip sprendžiamos problemos, darbe taip pat aptariama valstybinė Lietuvos politika mokytojų profesijos atžvilgiu, numatyta jos kryptis ir išsikeltas tikslas paversti mokytojus prestižinės profesijos atstovais iki 2025-ųjų.

Remiantis Xiao'u ir Watson (2019), literatūros apžvalga idealiau atveju atliekama prieš empirinį tyrimą. Kadangi vienas iš svarbių mokytojo profesijos prestižą lemiančių veiksnių yra visuomenės švietimas ir žiniasklaidos komunikacija, teorinėje dalyje aptariama ir tai, kaip naujienų portalų turinys ir viešasis diskursas prisideda prie mokytojo profesijos įvaizdžio visuomenėje. Galiausiai apžvelgiami tyrimai, nurodantys, koks mokytojo profesijos įvaizdis formuojamas naujienų portalų komunikacijos pagalba, kuo jis pasižymi ir kokiomis priemonėmis yra kuriamas.

1.1. Profesinio įvaizdžio samprata ir mokytojo profesijos suvokimas

Įvaizdis nusako tai, kaip kažkas atrodo. Kaip teigia Argenti's ir Druckenmiller'is (2004), norint apibūdinti įvaizdį reikėtų atsakyti į klausimą, „kas tu esi suinteresuotųjų šalių manymu ir kas tu esi tavo teigimu?“ (Argenti, Druckenmiller, 2004, p. 369). Tai labai aiškiai parodo, kad įvaizdis nėra vienprasmis: jis apima ir tai, ką pats asmuo komunikuoja apie save, ir tai, kaip kiti priima tą komunikaciją. Savime suprantama, kad savęs matymas ir kito matymas gali skirtis – tai, ką pabrėžia kiti, nebūtinai sutampa su tuo, kaip pats profesijos atstovas save pristato.

Remiantis Visuotine lietuvių enciklopedija (2024), įvaizdis reiškia „subjektyvų vaizdinį, emocinį suvokimą“ (Čereška, 2024). Taip pat pabrėžiama, kad įvaizdžiui įtakos turi ir socialinis supratimas bei tai, kaip suvokiamas prestižas. Kitaip tariant, vertinant įvaizdį neišvengiamai susiduriama su stereotipais ir tuo, kas subjektyviai suprantama kaip gera, tinkama, patrauklu. Toks subjektyvumas lemia tai, kad įvaizdis tampa interpretacijos objektu.

Profesinis įvaizdis iš esmės yra tai, kaip suvokiama profesija. Tai, kas apie tą profesiją žinoma, kaip ji apibūdinama, kuo skiriasi nuo kitų ir pan. Remiantis Campiolo (2016), įvaizdį formuoja patys profesijos atstovai, sąveikaudami su aplinka. Kitaip tariant, jų apranga, išvaizda, elgesys, kalbėjimo

manieros ir panašūs veiksniai turi įtakos tam, koks šios profesijos įvaizdis bus sukurtas. Tai reiškia, kad patys profesijos atstovai didžiaja dalimi atsakingi už tai, kaip žmonės supranta jų profesiją. Vis dėlto, svarbu paminėti, kad tai, ko visuomenė tikisi iš vienos profesijos atstovų, nebūtinai tiks kitai – jei pvz. policininkas turi būti atsakingas, griežtas ir drąsus, tai aktoriumi ar dainininkui gali būti keliami visiškai kitokie reikalavimai. Kitaip tariant, profesinis įvaizdis yra glaudžiai susijęs su lūkesčiais ir bendru įsivaizdavimu, ką „turėtų“, o ko „neturėtų“ daryti vienos ar kitos profesijos atstovas.

Kaip pastebi Stankiewicz ir Bortnowska (2016), profesinis įvaizdis siejamas ne tik su fizine išvaizda, bet ir su profesinėmis kompetencijomis, motyvacija, vertybėmis, požiūriu ir elgesiu, būdingu profesijos atstovams. Be to, kad jie patys kuria ir prisideda prie visuomenės suvokimo apie profesiją, kitos suinteresuotos šalys taip pat formuoja jų profesinį įvaizdį ir tai gali daryti tiek teigiamai, tiek neigiamai. Pavyzdžiui, teigiamai gali būti pristatomi profesijos atstovų moksliniai laipsniai, profesiniai pasiekimai, jų, kaip specialistų, kuriais galima pasitikėti, įžvalgos viena ar kita tema. Tuo tarpu neigiamai gali būti atsiliepiama apie profesiniame lauke esančias problemas, neskaidrumo atvejus, kas gali daryti neigiamą įtaką visuomenės suvokimui apie šios profesijos atstovus.

Dar vienas svarbus aspektas, prisidedantis prie profesijos įvaizdžio – bendras suvokimas apie tai, ką tos profesijos atstovai veikia. Kai kurios profesijos neišvengiamai yra geriau pažįstamos, nei kitos: tam įtakos turėti gali sąveikos su tos profesijos atstovais dažnumas ir tai, kiek daug jos atstovų paprastai sutinkama. Pavyzdžiui, gaisrininkas ar autobuso vairuotojas daugeliui gali pasirodyti labai konkrečios profesijos dėl lengvai įvardinamos esminės veiklos, kuria užsiima jų atstovai. Tuo tarpu šiuolaikiniame pasaulyje vis tvirčiau įsitvirtinanti nuomonės formuotojo (angl. *influencer*) profesija savo veikla vis dar gali kelti klausimų: tai ką iš principo veikia šios profesijos atstovai, kokių kompetencijų reikia norint tokiu tapti ir pan. Vien todėl, kad nėra konkrečios mokymo įstaigos, ruošiančios profesijos atstovus, kartais tampa sunku suprasti, kas būdinga tai profesijai, kuo ji pasižymi, o tai neišvengiamai prisideda prie profesinio įvaizdžio. Kitaip tariant, profesinė veikla tampa vienu iš veiksnių, lemiančių profesijos suvokimą ir jos įvaizdį.

Mokytojo profesija – viena seniausių ir visiems gerai žinomų. Mokytojas ne tik suteikia formalių dalyko žinių, vertina mokinio pažangą, tačiau taip pat ugdo bendrąsias kompetencijas, puoselėja žmogiškąsias vertybes, moko savo pavyzdžiu. Kitaip tariant, mokytojo misija – ugdyti jaunąją kartą, o tai – didelė atsakomybė. Kaip pabrėžia Lepeškienė (1996), „visais laikais, kalbant ar rašant apie gerus mokytojus, daugiau dėmesio būdavo skiriama mokytojo asmenybei, jo gebėjimui bendrauti su mokiniais, perteikti savo gyvenimišką patirtį, dalytis išmintimi negu jo dalykinėms žinioms“ (Lepeškienė, 1996, p. 30). Tai parodo mokytojo profesiją esant ypatingą: jai svarbios ne tik profesinės kompetencijos, dalyko išmanymas, bet ir asmenybė, aukšti doros standartai, nepriekaištinga reputacija. Kalpokienė ir kt. (2013) teigia, kad būtent „pedagogas, kiekvieną dieną bendraudamas su vaiku, moko jį tenkinti savo poreikius socialiai priimtiniu būdu, ugdo moralę ir dorą pilietį“ (Kalpokienė et al., 2013, p. 45). Lietuvos Nacionalinės švietimo agentūros leidinyje „Mokytojo profesijos prestižo vertinimas: mokytojų požiūris“ nurodoma, kad mokytojo profesija išsiskiria ir tuo, kad „jos atžvilgiu keliami ypatingi visuomenės lūkesčiai, nes mokytojas – moko vaikus, o auganti, besivystanti karta – valstybės pagrindas“ (Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023, p. 4). Kitaip tariant, mokytojas – vienas kertinių veikėjų kuriant stiprią, pilietišką, išsilavinusią ateities visuomenę.

Mokytojo profesija peržengia ne tik laiko, bet ir valstybių sienas, todėl jos svarba ir aktualumas

nenykssta, o tik didėja. Apie mokytojus, kaip esminius švietimo sistemos veikėjus, kalbama ir tarptautiniu mastu – Europos Komisijos vizijoje dėl Europos švietimo erdvės (angl. *European Education Area*) būtent mokytojai laikomi svarbiausiu mokinių sėkmės garantu. Siekiant iki 2025-ųjų išpildyti užsibrėžtą tikslą sukurti kokybišką, įtraukią, žalią ir skaitmenizacijos amžių atitinkančią ugdymo Europoje sistemą, mokytojų indėlis yra būtinas (European Commission/EACEA/Eurydice, 2021). Vis dėlto, nors pačios profesijos svarba neabejojama, pastaruoju metu vis dažniau diskutuojama, koks yra mokytojo profesijos įvaizdis šiuolaikinėje visuomenėje. Taip yra todėl, kad Pasaulinio mokytojų indekso tyrimas (2018) rodo, jog mokytojo įvaizdis neatsiejamai susijęs su mokinių pasiekimais (Dolton et al., 2018). Tai, kaip visuomenėje vertinami mokytojai, turi įtakos jų darbo efektyvumui ir mokinių sėkmei, kuri, kaip jau buvo minėta, yra besivystančios valstybės pagrindas. Toks sąsajų tinklas išryškina tris aiškias grupes, kurių nuomonė apie mokytojo profesiją reikalauja atskiro dėmesio: mokiniai, mokytojai ir visuomenė.

Mokytojo įvaizdis mokinių nuomone. Atlikti tyrimai, vertinantys mokytoją iš mokinių perspektyvos, leidžia sudaryti nemažą mokytojo profesijai būdingų savybių sąrašą. Bilbokaitės (2010) tyrimo duomenys rodo, kad žodis „mokytojas“ mokiniams kelia teigiamas asociacijas, susijusias su švietėju, eruditu, psichologu, artimu žmogumi, suteikiančiu pagalbą. O neigiamos šio žodžio konotacijos mokiniams siejasi su netinkamu mokytojo darbo ir atlygio santykiu, neprofesionalumu klasėje, negatyviomis asmeninėmis mokytojo savybėmis ir prižiūrėtojo vaidmeniu (Bilbokaitė, 2010). Panašios išvados yra ir užsienio mokslininkų atliktuose tyrimuose. Vienas tokių – Estijoje vykdyta mokinių apklausa apie mokytojo profesiją. Išskirdami teigiamus mokytojo profesijos bruožus mokiniai minėjo ilgą atostogą ir nuolatinį bendravimą bei mokymąsi. Prie neigiamų šios profesijos aspektų buvo paminėtas mažas atlyginimas, blogas mokinių elgesys ir didelis darbo krūvis (Saks, Soosaar, Ilves, 2016). Tai rodo mokinių kritinį požiūrį ir gebėjimą įvertinti šios profesijos teigiamas ir neigiamas puses žvelgiant iš asmeninės perspektyvos.

Mokytojo profesija yra ypač pažeidžiama subjektyvaus mokinių vertinimo, nes niekur nėra apibrėžta, kas yra geras mokytojas ir kaip būti tokiu, kuris geras visiems. Vis dėlto, Vokietijoje buvo atliktas paauglių nuomonės tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti savybes, kurias mokiniai mini kalbėdami apie „gerą“ ir „blogą“ mokytoją (Raufelder et al., 2016). Tematinė interviu su mokiniiais analizė parodė, kad teigiamai vertinamas stiprus mokytojo ir mokinio ryšys, gebėjimas profesionaliai dėstyti ir asmeninės mokytojo savybės, kaip pvz. humoras ar empatija. Neigiamai mokiniai vertina prastą mokytojo santykį su ugdytiniais, dėstymo įgūdžių trūkumą ir pasitikėjimo savimi stoką. Šio tyrimo autoriai taip pat pabrėžia mokytojo ir mokinio ryšį dviejose dimensijose: akademinėje ir tarpasmeninėje (Raufelder et al., 2016). Jos abi, kaip jau buvo minėta, svarbios mokymo(-si) procesui, nes mokytojas ne tik lavina mokinio dalykinius gebėjimus, bet ir ugdo jį kaip bręstančią asmenybę.

Vis dėlto, mokiniai ugdymo procese labiausiai vertina bendrąją kultūrinę mokytojo kompetenciją, atsiskleidžiančią per mokytojo požiūrį į savo darbą ir asmenines savybes (Galkienė, 2011). Tarpasmeniniai santykiai ir mokytojo gebėjimas juos kurti bei puoselėti mokiniams atrodo svarbesnis veiksnys, negu jų akademinės žinios, kai tenka spręsti ar mokytojas „geras“, ar „blogas“ (Raufelder et al., 2016). Be to, mokiniai vertina mokytojų gebėjimą išlikti paprastais ir žemiškais: „jauni žmonės pasitiki tokiais mokytojais, kurie bendrauja nuoširdžiai, atsiveria, gerbia save ir kitus, puoselėja mokinių orumą“ (Tijūnėlienė, 2006, p. 55). Tai tik patvirtina, kad dalykinis mokytojo pasirengimas

toli gražu nėra pagrindinis veiksnys, vertinamas mokinių. Jie į mokytoją visų pirma žvelgia kaip į asmenybę, o tik tada kaip į profesionalą. Kitaip tariant, mokytojas gali ugdyti ir formuoti savo vertybėmis, neakcentuojant dėstomo dalyko žinių.

Galkienė (2011) teigia, kad dalykinės žinios dažnai siejamos su bendru mokytojo išsilavinimu ir didesnę reikšmę įgauna vyresnių mokinių akyse. Kuo vyresni mokiniai, tuo daugiau dėmesio skiriama jų akademiniais rezultatais. Kaip teigia Raufelder ir kt. (2016), pradinį klasių mokiniams svarbesni yra tarpasmeniniai santykiai su mokytoju, jo gebėjimas rūpintis, palaikyti mokinį. Tam įtakos gali turėti bręstančios asmenybės prioritetų kaita ir kintantis požiūris į žinių svarbą. Be to, vyresnių klasių mokiniai labiau orientuojasi į rezultatus dėl artėjančių valstybinių brandos egzaminų, aukštojo mokslo perspektyvų ir nors tiek jaunesniems, tiek vyresniems mokiniams svarbus mokytojo kaip asmenybės ugdytojo vaidmuo, didesnę reikšmę jis turi ankstyvame brandos etape.

Mokytojo socialinio portreto bruožus tyrusios Gvildienė ir Lukauskienė (2012) visas šias profesijai reikalingas savybes suskirstė į keturias grupes: a) asmeninio veiksmingumo, b) mokėjimo mokytis visą gyvenimą, c) vadovavimo žmonėms ir d) bendravimo. Tiek mokiniams, tiek studentams svarbus mokytojo gebėjimas paaiškinti savo dėstomą dalyką, gerbti žmones, būti geranorišku. Jaunesni mokiniai didesnę reikšmę teikia mokytojo išvaizdai, kai tuo tarpu vyresniems svarbiau pedagogo komunikacinė kompetencija ir bendravimo įgūdžiai. Vis dėlto, kaip pastebi autorės, tokiam savybių vertinime daug subjektyvumo: „labai dažnai mokinsys vertina ir svarsto, koks turėtų būti mokytojas, remdamasis savo asmeniniu įspūdžiu“ (Gvildienė, Lukauskienė, 2012, p. 156). Tai reiškia, kad mokinių vertinimu mokytojo profesijai reikia ne tik dalykinių žinių, bet ir gebėjimo paveikti savo asmenybe, žmogiškomis savybėmis. Tai, kas svarbu vieniems, nebūtinai tokią pat reikšmę turės ir kitiems.

Lietuvoje atlikti tyrimai ir mokslininkų išvados (Čiužas, 2007; Drūteikienė, Mackelo, 2010; Gvildienė, Lukauskienė, 2012; Smilgienė, Masiliauskienė, 2011) rodo, kad pedagogas atlieka svarbų vaidmenį visuose ugdymo etapuose – ir ikimokyklinio ugdymo, ir aukštųjų mokyklų pedagogų įvaizdžius tyrinėję mokslininkai sutinka, kad šios profesijos atstovai turi pasižymėti ne tik didaktine ir dalykine kompetencija, tačiau ir vidine motyvacija, nuolatinio tobulėjimo siekiu. Būtent tokie mokytojai gali tapti mokiniams autoritetu. Tijūnėlienė (2006) teigia, kad mokiniams svarbus mokytojo gebėjimas rodyti pavyzdį, daryti mokiniams teigiamą įtaką, nes „mokytojo teisingumo ir kitų moralinių savybių raiška būtina visur, visada, kiekvienoje pedagoginio proceso situacijoje“ (Tijūnėlienė, 2006, p. 55). Tam reikia ne tik profesionalumo atliekant savo, kaip dalyko specialisto, pareigas suteikiant žinių, bet ir moralinio pagrindo, leidžiančio mokiniams pasisemti idėjų, sulaukti paramos, supratimo ir vertybėmis grįsto ugdymo.

Vis dėlto, mokytojo profesija, mokinių nuomone, nėra patraukli. Tai rodo tyrimas, atliktas Estijoje (Saks, Soosaar, Ilves, 2016). Paprašyti sureitinguoti profesijas pagal jų reputaciją, mokiniai mokytojo profesiją paliko trečią nuo galo (10 iš 12), prasčiau įvertindami tik nagų meistro ir pardavėjo profesijas. Gydytojo, teisininko, politiko, aktoriaus ir vadybininko (kuriam buvo skirta pirmą vietą) profesijos, jų nuomone, daug patrauklesnės. Tam įtakos turi ne tik suvokimas, kokia didelė atsakomybė tenka mokytojams, bet ir neigiamas jų atliekamo darbo ir gaunamo užmokesčio vertinimas.

Apibendrinant mokinių požiūrį į mokytojo profesiją galima teigti, kad iš arti matydami, koks tai darbas ir atsakomybė, mokiniai gana realistiškai vertina šios profesijos esmę. Pripažindami mokytojo, kaip dalyko specialisto vaidmenį, mokiniai didesnę dėmesį skiria jo asmeninėms savybėms ir moraliniam pagrindui ugdyti, padėti, įkvėpti. Žvelgdami į šią profesiją rinkos kontekste mokiniai nelaiko jos patrauklia dėl didelio darbo krūvio ir nepakankamai konkurencingo atlyginimo.

Mokytojo įvaizdis mokytojų nuomone. Kaip rodo tyrimai, patys mokytojai šią profesiją renka altruistinių paskatų vedini (Balevičienė, 2023; OECD, 2020), joje išvelgia prasmę ir humanistinį pašaukimą ugdyti jaunąją kartą (Litvinaitė, 2018; Smilgienė, Masiliauskienė, 2011). Tai galima paaiškinti šios profesijos pobūdžiu: globa, pagalba ir rūpestis vaikais, dalijimasis žiniomis. Tam, kaip jau buvo minėta, neužtenka vien techninių žinių ir dalykinių kompetencijų.

Vis dėlto, pedagogams ši profesija asocijuojasi su sunkiu darbu, atsakomybe ir aukštais reikalavimais (Gudonis, Šeipūnaitė, 2008; Litvinaitė, 2018; Smilgienė, Masiliauskienė, 2011). Mokytojų praktikų nuomone, šiai profesijai svarbi patirtis, dalyko išmanymas, bendras išprusimas, bendravimo įgūdžiai ir gebėjimas ugdyti (Gvildienė, Lukauskienė 2012). Šios kompetencijos ne tik reikalauja nuolatinio tobulėjimo, tačiau taip pat reiškia aktyvų ir intensyvų socializacijos procesą, nenutrūkstamą interakciją su daugybe skirtingų suinteresuotųjų šalių: mokiniais, kolegomis, administracija, mokinių tėvais. Tai, kaip teigia mokslininkai, šiai profesijai suteikia daug streso – „pedagogo darbo specifiką sudaro nuolatinė įtampa, stresas, psichologinis spaudimas, tiek iš vadovo, tiek ir iš mokinių bei jų tėvų pusės“ (Gudonis, Šeipūnaitė, 2008, p. 17). Įtampa kyla dėl skirtingų vidinių ir išorinių priežasčių: darbo aplinka, probleminiai ugdytiniai ar jų tėvai, atsakomybė už mokinius ir jų pasiekimus, mokyklų konkurencija, švietimo sistemos reformos.

Tyrimai rodo, kad mokytojai skaudžiai išgyvena ir dėl atlygio, skiriamo šios profesijos atstovams (Alifanovienė et al., 2015; Bakonis, 2021; Smilgienė, Masiliauskienė, 2011). Jis, mokytojų nuomone, neadekvatus jų atliekamam darbui, neretai įvardinamas kaip mažas, nepakankamas, nekonkurencingas darbo rinkoje. Bakonis (2021) pastebi ir tai, kad sudėtinga pamatuoti mokytojo veiklos rezultatus, nėra aiškaus rodiklio, pagal kurį būtų galima spręsti, kas yra geras mokytojas. Indėlis ugdant asmenybę gali būti priskiriamas daugeliui veiksnių, mokytojo įtaka nebūtinai yra esminė, o kartais mokytojams adresuojamos ne tik mokinių sėkmės, bet ir nesėkmės, atsakomybė už jas.

Mokslininkų tyrimai, atlikti užsienio valstybėse, rodo, kad neigiamas mokytojų požiūris į savo profesiją nėra būdingas vien Lietuvai. Nigerijoje atliktas mokytojų, mokinių ir mokinių tėvų požiūrio į šią profesiją tyrimas (Lawal, 2012) atskleidžia, kad praktikuojantys mokytojai nenorėtų, kad jų vaikai rinktųsi šią profesiją. Tai tik sustiprina mokytojų tarpe pastebimą neigiamą savo profesijos vertinimą. Jis, neabejotinai, susijęs su anksčiau minėtais šios profesijos iššūkiais: neadekvačiu darbo krūviu, netinkamu atlyginimu, profesiniu stresu.

Būsimų mokytojų ir pedagogikos studentų vertinimas šios profesijos atžvilgiu yra pozityvesnis. Ignacio ir Lydio atlikto tyrimą (2021), kuris rodo, kad būsimi mokytojai šiai profesijai kelia labiau idealistiškus tikslus ir nevengia nusakyti to, ką mokytojas, jų įsivaizdavimu, *turėtų* padaryti. Tai, autorių nuomone, rodo akademinį švietimą ir ribotą patirtį realiai dirbant šį darbą (Ignacio, Lydio, 2021). Nors tai, kad studijuojantys mokytojai savo profesiją vertina pozityviai, iš pirmo žvilgsnio gali

atrodyti gerai, toks vertinimas nebūtinai paremtas realiu suvokimu ir to, kas laukia mokykloje, išmanymu. Kitaip tariant, teorija atrodo geriau, nei praktika, su kuria susidūrę jauni mokytojai patiria daug streso, nes jų lūkesčiai ir tai, kaip įsivaizdavo savo profesiją, nebūtinai atitinka realią situaciją.

Mokytojo vaidmuo, kaip žinia, daugiaplanis ir kinta priklausomai nuo konteksto, nuolatinėje sąveikoje su mokiniu. Tą patvirtina ir mokytojų studentų išskiriamos mokytojų įvaizdžio kategorijos (Ignacio, Lydio, 2021): žinių suteikėjas, globėjas, įkvepiantis transformatorius, herojus, autoritetas, visažinis. Šie įvaizdžio tipai parodo studijuojančių mokytojų teigiamą požiūrį į savo būsimą profesiją ir išryškina, jų nuomone, svarbiausias savybes, reikalingas kiekvienam mokytojui: išprusimas, dalykinės žinios, atjauta, rūpestis, charizmatiška ir įkvepianti asmenybė.

Šios savybės ryškios ir Viskonsino mokslininkų atliktame tyrime (Goff et al., 2019), kurio metu buvo analizuoti darbo rinkoje pasiekiami mokytojų duomenys (jų paraiškos mokytojo vietai gauti ir jose esantys prisistatymai), norint sudaryti mokytojo profesijos tipologiją. Mišrus tyrimas parodė, kad visus mokytojus galima klasifikuoti į 7 grupes: įtraukieji (norintys išmokyti VISUS), idealistai (degantys aistra mokyti), globotojai (norintys suteikti saugią aplinką ir psichologinę paramą mokiniams), universalieji (dirbantys/dirbę skirtinguose kontekstuose, pvz. treneriais, savanoriais, asistentais ir pan.), klasės ekspertai (pabrėžiantys savo profesinę patirtį), gidai (kurie daugiau padeda mokiniams mokytis, nei patys moko) ir išorės ekspertai (turintys patirties kitose, ne švietimo, srityse) (Goff et al., 2019). Šios mokytojų praktikų kategorijos rodo, kad patys mokytojai ieškodami darbo akcentuoja skirtingus savo profesijos aspektus: vieniems svarbiau atrodo pabrėžti patirtį, kitiems – atsidavimą profesijai, vidinę motyvaciją. Kitaip tariant, nėra vieno universalaus supratimo, koks turi būti mokytojas.

Taigi, mokytojų savęs vertinimas nėra vienalypis, jame galima atrasti ir pozityvių, ir negatyvių su šia profesija siejamų aspektų. Tiek mokytojai praktikai, tiek dar studijuojantys mokytojai pabrėžia šiai profesijai reikalingą atsidavimą ir altruizmą, darbą kitiems ir dėl kitų, o ne sau ir dėl savęs. Be vidinio pasitenkinimo ir galimybės prisidėti ugdant jaunas asmenybes mokytojai pastebi ir didelę atsakomybę, nuolatinį mokymo(si) poreikį ir darbo krūvį, kuris ne tik kelia stresą, bet ir verčia abejoti gaunamo atlygio verte, šios profesijos patrauklumu.

Mokytojo įvaizdis visuomenės nuomone. Atlikti tyrimai (Bakonis, 2021; Balevičienė, 2023; Bruzgelevičienė, 2017; Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023; European Commission/EACEA/Eurydice, 2021; Gvildienė, Lukauskienė, 2012; Litvinaitė, 2018; Paulauskas et al., 2010; Smilgienė, 2012; Smilgienė, Masiliauskienė, 2011) rodo, kad mokytojo profesijos suvokimui – ne tik mokinių, bet ir mokytojų akimis – įtakos turi visuomenėje kuriamas šios profesijos įvaizdis. Anot Litvinaitės (2018), „mokytojo išvaizdos, elgsenos, stiliaus ypatybės yra stipriai formuojamos populiariosios kultūros - joje plačiai įsišakniję stereotipai, kaip turi atrodyti ir elgtis mokytojas“ (Litvinaitė, 2018, p. 94). Dažnai mokytojo elgesys net ir ne darbo metu vertinamas aukštesniais moraliniais standartais, iš jo tikimasi visada būti pavyzdingu. Tai, kaip pastebi autorė, sukelia iliuziją, jog mokytojai – ne paprasti žmonės, jie turi viską mokėti ir žinoti. Kitaip tariant, tai, kas toleruojama kitų profesijų atveju, užkliūva kalbant apie mokytojus, net jei tai ir nėra tiesiogiai susiję su jų darbu klasėje, pvz. pasisakymai viešojoje erdvėje, aprangos detalės atostogų metu ar žalingi įpročiai.

Tai, kaip visuomenėje pristatomas mokytojo darbas, koks profesinis įvaizdis kuriamas, prisideda ne tik prie šios profesijos patrauklumo mokinių ir būsimų specialistų akyse, bet ir kelia pačių mokytojų, jau dirbančių šį darbą, motyvaciją, pasitenkinimą savo veikla. Litvinaitės (2018) atliktame tyrime tiek mokytojai, tiek mokyklų vadovai sutiko, kad jų savęs suvokimui įtakos turi išoriniai veiksniai, vienas jų – visuomenė. Būtent visuomenės reikalavimus, neigiamus vertinimus ir iš to kylantį nuolatinį spaudimą mokytojai sieja su savo profesija, todėl ji darosi vis sudėtingesnė (Gudonis, Šeipūnaitė, 2008). Dėl šios priežasties pabrėžiama informacijos sklaidos ir visuomenės švietimo apie pedagogo profesiją svarba (Gvildienė, Lukauskienė, 2012). Tam, kad visuomenė teigiamai vertintų mokytojo profesiją, būtina suteikti jai informacijos ne tik apie tai, su kokiomis problemomis susiduria mokytojai, bet ir apie tai, kaip jiems sekasi atlikti savo darbą ir pasiekti gerų rezultatų.

Kalbant apie visuomenės lūkesčius ir tai, kokio mokytojo reikia XXI amžiaus mokykloms, Ansari ir Malik (2013) pastebi, jog šiuolaikiniam mokytojui būtinos bent 7 kompetencijos: racionalus mąstymas ir problemų sprendimo įgūdžiai; bendradarbiavimas skirtinguose socialiniuose kontaktų tinkluose; lyderystė ir įtaka; prisitaikymo įgūdžiai; pastangos ir verslumas; efektyvus bendravimas ir komunikacija; informacijos vertinimo ir panaudojimo įgūdžiai; smalsumas ir kūrybingumas (Ansari, Malik, 2013). Jas įvaldęs mokytojas gali ne tik pats efektyviai tobulėti kaip specialistas, bet ir kokybiškai perteikti žinias mokiniams, padėti jiems augti vis labiau modernėjančioje visuomenėje.

Visuomenės nuomonės tyrimas, atliktas Jungtinėje Karalystėje (Everton et al., 2007), parodė, kad vyresni žmonės mokytojo profesiją laiko patrauklesne, nei jaunesni, kurie ją vertina labiau neigiamai. Tarp motyvų, paskatinusių šią profesiją vertinti teigiamai, dominavo anksčiau tiek mokinių, tiek mokytojų minėti aspektai: darbo specifiška, santykis su vaikais, jiems daroma įtaka. Neigiamai šią profesiją vertinusių motyvai taip pat sutapo su mokinių ir mokytojų išsakytais: klasės valdymas, atlyginimas, darbo krūvis (Everton et al., 2007). Visa tai rodo, kad mokytojo profesijos suvokimas ir vertinimas stipriai nesiskiria lyginant trijų grupių požiūrius: mokinių, mokytojų ir visuomenės. Kitaip tariant, visos grupės pakankamai gerai pažįsta mokytojo profesiją ir geba įvertinti jos teigiamas ir neigiamas puses.

Lyginant mokytojo profesiją su kitomis, dažniausiai kaip didžiausią panašumą turinčios profesijos buvo nurodomos socialinių darbuotojų, slaugytojų, bibliotekininkų ir policijos pareigūnų. Mokytojo ir socialinio darbuotojo palyginimui įtakos turėjo darbo pobūdis ir atsakomybė (Everton et al., 2007). Tokius duomenis patvirtina ir 2018 metais atliktas Pasaulinio mokytojų indekso (angl. *Global Teacher Index*) tyrimas. 35 pasaulio valstybėse iš 14 profesijų mokytojas vidutiniškai reitinguojamas 7-oje vietoje. Artimiausia mokytojo profesijai – socialinio darbuotojo veikla, antroje vietoje – bibliotekininkų (Dolton et al., 2018). Tokie palyginimai leidžia teigti, kad visuomenė mokytojo darbe akcentuoja atjautą, rūpestį ir tvarkos palaikymo įgūdžius bei išprusimą. Kitaip tariant, gebama įvertinti mokytojo profesijos svarbą visuomenei.

Vertinant profesijas svarbiu veiksnio tampa ne tik profesijos pobūdis, bet ir jos finansinės perspektyvos bei visuomenės pagarba. Kaip pastebima, mokytojo profesija pasaulyje nelaikoma nei gerai apmokama, nei itin gerbiama. Kaip teigia Pasaulinio mokytojų indekso tyrimas (2018), 95 proc. pasaulio šalių respondentų sutiko, kad mokytojų atlyginimas nėra pakankamas ir turėtų būti didesnis. Labiausiai mokytojai gerbiami Kinijoje, Malaizijoje ir Taivane, mažiausiai – Brazilijoje ir Izraelyje (Dolton et al., 2018). Vis dėlto, kadangi mokytojo profesija neatsiejama nuo „pašaukimo“ ir vidinės

motyvacijos, jos patrauklumas visuomenėje irgi vertinamas nevienodai, kinta priklausomai nuo respondentų amžiaus, lyties, religijos, išsilavinimo ir šeimyninės padėties, t. y. ar jie patys turi vaikų, ar ne. Tai reiškia, kad žmonės linkę mokytojo profesiją vertinti pagal tai, kas jiems yra svarbu ir kaip artimai jie patys susiję su švietimo sritimi.

Vis dėlto, patys mokytojai visuomenės požiūrį į savo profesiją supranta kitaip. Tarptautinio tyrimo TALIS (angl. *Teaching and Learning International Survey*) 2018 metų duomenimis, vos 12 proc. Lietuvos mokytojų sutiko, kad mokytojo profesija yra vertinama visuomenėje, visiškai su šiuo teiginiu sutiko vos 2 proc. respondentų. EBPO šalyse vidutiniškai 25 proc. atsakiusiųjų teigė, kad mokytojo profesija jų šalyje vertinama, šis skaičius ryškiai didesnis Suomijoje (58 proc.), kurios švietimo sistema išsiskiria ypatingu dėmesiu mokytojams ir į procesą, o ne rezultatus orientuota ugdymo kokybe. Kaimyninėse valstybėse mokytojų, įvardijusių savo profesijos vertinimą visuomenėje, skaičiai panašūs EBPO vidurkiui: Estijoje – 26 proc., Latvijoje – 23 proc. (OECD, 2020). Šie duomenys rodo, kad Lietuvos mokytojai visuomenės požiūrį į savo profesiją vertina žymiai blogiau, nei kitų šalių pedagogai, nesijaučia gerbiami ir vertinami.

Smilgienės ir Masiliauskienės (2011) atliktame tyrime išskiriami mokytojo įvaizdžio visuomenėje tipai: universalus tipas apibūdinamas kaip toks, kuris tinka ir visuomenei, ir pedagogo darbo aplinkai, neutralus tipas atitinka realybę, palankus reiškia, jog pedagogas vertinamas kaip atitinkantis visuomenės lūkesčius, o nepalankus – kai visuomenės reikalavimai nėra patenkinami. Šis mokytojo profesijos įvaizdžio vertinimas neatsiejamas nuo visuomenės lūkesčių ir to, kaip suprantama mokytojo profesija.

Pagal jau minėtus TALIS 2018 metų duomenis panašu, kad mokytojų požiūriu Lietuvoje vyrauja nepalankus mokytojo įvaizdis visuomenėje. Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai tą patvirtina. Nors buvo rasta viena ikimokyklinio ugdymo pedagogų apklausa, kur jie teigė manantys, kad visuomenė jų profesiją vertina „gana pozityviai“ (Smilgienė, Masiliauskienė, 2011), kiti mokytojo įvaizdžio tyrėjai (Bakonis, 2021; Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2009; Gvildienė, Lukauskienė, 2012; Jegelevičienė et al., 2019; Litvinaitė, 2018; Prakapas, Prakapienė, 2020) tvirtina, kad visuomenėje pateikiamas požiūris į mokytoją yra labiau neigiamas, nei teigiamas. Prie negatyvaus mokytojo poveikio prisideda neigiamos informacijos sklaida, išryškinanti mokytojų trūkumus ar padarytas klaidas, nesėkmes dirbant su mokiniais. Be to, gajūs ir stereotipiniai vertinimai, neva ši profesija labiau tinka moterims, yra senėjanti, menkai apmokama, be perspektyvų, todėl pasirenkama jaunimo su prastesniais pasiekimais (Bakonis, 2021). Vis dėlto, verta pastebėti, kad dalis šių vertinimų turi tiesos, tą patvirtina ir statistika: Lietuvos mokytojų amžiaus vidurkis – 50 metų (vieni vyriausių tarp EPBO šalių), 85 proc. sudaro moterys (Bakonis, 2021; OECD, 2020). Tokie vertinimai neišvengiamai kuria neigiamą mokytojo profesijos įvaizdį, neprisideda prie jos patrauklumo renkant ar reitinguojant šią profesiją tarp kitų.

Tai, kad ir mokiniai, ir mokytojai, ir visuomenės apklausų respondentai vertindami šią profesiją išskiria tuos pačius aspektus, leidžia teigti, kad tokie dalykai kaip darbo krūvis, užmokestis ir pagarbos visuomenėje trūkumas yra didelę įtaką mokytojo įvaizdžiui turintys veiksniai. Kitaip tariant, nepalankus mokytojo įvaizdis visuomenėje ir pačių mokytojų bendruomenėje turi rimto pagrindo ir signalizuoja giliai slypinčias švietimo sistemos problemas. Kokios jos ir ką valstybė daro siekdama jas išspręsti aptariama kitame poskyryje.

1.1.1. Šiuolaikinio švietimo iššūkiai ir jų įtaka profesiniam mokytojo įvaizdžiui

Kaip jau buvo minėta, mokytojo profesijos įvaizdžiui įtakos turi daugelis veiksnių. Deja, bet ne visi jie priklauso nuo paties mokytojo – neretai jis atsiduria įvykių epicentre ir tampa pasyviu stebėtoju to, kas vyksta aplink. Tai ypač aktualu šiandien, kai visuomenėje nuolat vyksta pokyčiai, kurie neišvengiamai paliečia ir švietimą. Toliau bus aptariami trys iš jų: mokyklas ir visuomenę keičianti globalizacija, skirtingi šiai profesijai keliami lūkesčiai ir mokytojų trūkumas. Visi jie prisideda prie mokytojo profesijos įvaizdžio evoliucijos.

Globalizacija fundamentaliai keičia mokymo(si) procesus, prie jos turi prisitaikyti ne tik mokiniai, bet ir mokytojai. Bendrai keičiasi pats supratimas, kas yra mokymas ir mokymasis. Daugėja mokslo žinių apie kognityvinius procesus, kokiais būdais įsisavinamos žinios, kas svarbu ir aktualu šiuolaikinės kartos mokiniams. Šiaučiukėnienė, Stankevičienė ir Čiužas (2011) teigia, kad iš esmės keičiasi ugdymo paradigmos: mokymo ir sąveikos paradigmas pakeičia mokymosi paradigma, paremta konstruktyvizmo idėja. Jos centre atsiduria ne žinios, kuriomis iki tol disponuodavo tik mokytojas, o mokinyss ir jo kritinis mąstymas, aktyvus mokymasis. Savaimė suprantama, kad tai kelia iššūkių ir reikalauja nuolatinio kompetencijų tobulinimo, o mokytojas, norėdamas gerai atlikti savo funkcijas, turi pats mokytis ir žengti koją su naujovėmis.

Atsižvelgiant į tai, kad dauguma mokytojų Lietuvoje yra vyresnio amžiaus, toks tempas ir nuolatiniai pokyčiai mokytojus vargina, kelia jiems stresą (Alifanovienė et al., 2015). Dėl naujovių mokytojai patiria daug nežinomybės, įtampos, praranda entuziazmą savo darbui, kenčia nuo blogos savijautos ir mokyklos baimės, plačiau tyrinėtos Gudonio ir Šeipūnaitės (2008). Mokytojams globalizacija tampa iššūkiu ir todėl, kad jų darbas nuolat vertinamas mokinių, jų tėvų, administracijos, net ir kintant metodams turi išlikti ugdymo kokybė ir rezultatai.

Kaip pastebi Rutkienė ir Zuzevičiūtė (2009), kinta ne tik ugdymo filosofija, bet ir mokytojo vaidmuo, jis neišvengiamai turi prisitaikyti prie visuomenės reikalavimų. Mokiniams nebeužtenka vien teorinių žinių, jos tampa vis lengviau pasiekiamos ir be mokytojo – šiuolaikinis gyvenimas reikalauja įgūdžių, kaip tas žinias efektyviai pasitelkti siekiant asmeninių tikslų. Anot Rizaldi'jo ir Qamariah'o (2023), globalizacijos eros sunkumams vis didėjant, mokytojai privalo peržengti žinių suteikėjo vaidmens ribas: jie turi tapti problemų sprendėjais. Tam jiems reikia ne tik savo dalyko išmanymo, bet ir universalių žinių. Problemų sprendimas, kritinis mąstymas ir kiti minkštieji įgūdžiai reikalingi ne tik mokytojo, bet ir visoms kitoms profesijoms, o kadangi mokyklose ir auga jų atstovai, mokytojai turi suteikti galimybes jiems lavinti šiuos įgūdžius ir taip ruošti gyvenimui, darbo rinkai ir visuomenės poreikiams.

Padarauskienė (2008) pastebi, kad „tai, ko mes, vyresnieji mokytojai, išmokome per dešimtmetį, pradedantiesiems mokytojams tenka išmokyti per 1–2 metus“ (Padarauskienė, 2008, p. 14). Tai reiškia ne tik gerokai išaugusį mokytojui reikalingų gebėjimų sąrašą, bet ir kur kas greitesnį mokymo(si) tempą. Pavyzdžiui, 2020 m. dėl pandemijos teko skubiai pereiti prie nuotolinio mokymo, o dėl 2022 metais prasidėjusio karo Ukrainoje Lietuvos mokyklas papildė 21,7 tūkst. vaikų ir jaunuolių iš Ukrainos (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2022). Tokie ir panašūs pokyčiai ugdymo procese bei nuolatinis poreikis tobulinti kompetencijas kelia nemenkus iššūkius mokytojams.

Globalizacijos procesas keičia ne tik mokytojo profesiją – jis naikina ribas tarp specialybių, reikalauja universalumo ir gebėjimo prisitaikyti. Be to, globalios tendencijos skatina keistis patirtimi, bendradarbiauti, pažinti aplink esančias šalis. Būtent tai pabrėžiama ir Europos Komisijos užsibrėžtame siekyje sukurti šiuolaikišką ugdymo Europoje sistemą (European Commission/EACEA/Eurydice, 2021). Mokytojų, kaip esminių šios sistemos veikėjų, prisitaikymas ir gebėjimas atliepti globalizacijos poreikius yra kaip niekada svarbus, todėl galima teigti, kad inovacijos, technologiniai pokyčiai ir kintantis mokymo(si) kontekstas kuo toliau, tuo labiau ne tik atvers mokytojams įvairias galimybes, bet ir kels iššūkius, nerimą, stresą.

Kintant mokytojo ir mokinio vaidmenims, tai, koks turėtų būti mokytojas, skirtingai suvokiama (Čiužas, 2007; Gvildienė, Lukauskienė, 2012; Litvinaitė, 2018). Tam turi įtakos ir jau minėtas subjektyvumas vertinant šią profesiją iš savo asmeninės patirties, ir stereotipai, įsišakniję visuomenėje, suformuoti iš pasiekiamos ir vyraujančios informacijos apie šią profesiją. Litvinaitės (2018) nuomone, į mokytoją galima žvelgti iš dviejų perspektyvų: edukologinės ir sociologinės. Pirmoji linkusi visą atsakomybę už ugdymo kokybę priskirti mokytojams, pristatant juos kaip švietimo sėkmę arba nesėkmę, visa ko esmę. Sociologiniu požiūriu mokytojas turi kur kas mažiau galios: jį riboja struktūros ir santykiai, išoriniai veiksniai, pavyzdžiui, socialinė aplinka, jam keliami reikalavimai, paplitusi visuomenės nuomonė apie mokytojo profesiją (Litvinaitė, 2018). Tai, kuriuo požiūriu vertinamas mokytojas, turi įtakos tam, kokie lūkesčiai jam keliami: ar tikimasi, kad mokytojas išspręs visas problemas ir niekada nesuklys, prisiims visą atsakomybę už kiekvieną ugdytinio nesėkmę ir švietimo sistemai kylančius iššūkius, o gal atvirkščiai: daug kas yra pateisinama, nesureikšminant mokytojo indėlio ir svarbos.

Požiūriui į mokytoją reikšmės turi ir vertybės. Dėl jau minėtos globalizacijos jos skatina keistis ne tik vaikų, bet ir suaugusiųjų požiūrį į tai, kas svarbu, iš naujo susidėlioti prioritetus, persvarstyti nusistovėjusias normas. Nors pedagogikos srityje aiškiai suvokiama, kad mokytojo vertybės atlieka svarbų vaidmenį ugdant jauną žmogų, siekiant kurti pilietišką, atsakingą, brandžią visuomenę, mokytojams tarytum patiemis paliekama nuspręsti, kaip tas vertybes ugdyti, jų vieta ugdymo procese nėra aiškiai apibrėžta (Martišauskienė, 2007). Pastebima ir tai, kad vertybės nuvertėja, todėl mokytojo profesija, anksčiau pasižymėjusi prestižu ir autoritetu, dabar neatrodo tokia ypatinga, dvasinį pašaukimą keičia išskaičiavimas ir pragmatiškas požiūris į vertybes. Tą patvirtina ir Dževečkos tyrimas (2003), kurio metu nustatyta, kad mokytojų vertybės neatitinka visuomenės jiems keliamų lūkesčių. Gražiai teorijoje skambančios vertybės kaip patriotizmas, tolerancija, demokratija iš tikrųjų sunkiai gali būti diegiamos mokiniams, kai patys mokytojai nevertina jų kaip svarbiausių gyvenime.

Čiužo (2007) tyrimas rodo, kad 88 proc. mokinių tikisi, jog mokytojas aiškiai pateiks instrukcijas ir padės išmokti, kai tuo tarpu mokytojai savo vaidmenį suvokia daug plačiau, 96 proc. jų pripažįsta siekiantys klasėje skatinti mokinių saviraišką ir bendradarbiavimą. Tai parodo, kad būdami toje pačioje klasėje mokiniai ir mokytojai žvelgia skirtingomis kryptimis: mokytojo vaidmens suvokimas skiriasi. Tą patvirtina ir mokytojams svarbiausių savybių tyrimas (Gvildienė, Lukauskienė, 2012): lyginant studentų, moksleivių ir mokytojų nuomones, skirtumų matyti daugiau, nei panašumų (1 lentelė). Mokytojams svarbi dalyko dėstymo patirtis, profesionalumas ir išsilavinimas leidžia teigti, kad jie savo darbui kelia aukštus reikalavimus, o asmenybės svarbą laiko ne tokia ryškia. Tuo tarpu mokiniams ir studentams būtent asmenybės bruožai atrodo svarbiausi, patirtis jų tarpe išvis nėra

akcentuojama. Mokiniamis ir studentams kur kas svarbiau, kad mokytojas gebėtų suprantamai perteikti žinias, gerbti žmogų, būti geranoriškas. Kitaip tariant, mokiniamis didelę reikšmę turi bendražmogiškos mokytojo savybės.

1 lentelė. Mokytojui svarbiausios savybės skirtingų grupių nuomone (sudaryta autorės, pagal Gvildienę ir Lukauskienę, 2012, p. 157)

Eil. Nr.	Mokytojų praktikų nuomonė	Moksleivių nuomonė	Pedagogikos studentų nuomonė
1	Praktinė patirtis	Vizualinės charakteristikos	Geri bendravimo įgūdžiai
2	Profesionalumas (teorinis dalyko išmanymas)	Sugebėjimas suprantamai pateikti žinias	Sugebėjimas suprantamai pateikti žinias
3	Bendras išsilavinimas ir išprusimas	Profesionalumas (teorinis dalyko išmanymas)	Pagarba žmogui
4	Geri bendravimo įgūdžiai	Pagarba žmogui	Geranoriškumas
5	Gebėjimas ugdyti žmones	Geranoriškumas	Kantrybė ir gebėjimas valdyti stresą

Iš tokių skirtingų požiūrių kyla nepateisinami lūkesčiai, prasilenkiantys su realybe. Tai ypač pažymėtina kalbant apie kitas socialines grupes, su kuriomis susiduria mokytojas: mokinių tėvai, administracija. Mokinių tėvai, nesulaukę savo vaiko pažangos, gali apkaltinti mokytoją neprofesionalumu ir pasirinkti kitą specialistą, administracija taip pat kelia spaudimą mokytojui, reikalauja rezultatų. Tai reiškia, kad mokytojas tampa priklausomu nuo to, ar gerai atliks savo pareigas, o tai glaudžiai susiję su mokinių ir jų tėvų požiūriu į mokytojo veiklą. Litvinaitė (2018) tokią priklausomybę vertina kaip prarandamą mokytojo galią ir mažėjantį pedagoginį autoritetą. Mokytojas, atsidūręs skirtingų ir dažnai realybės neatitinkančių lūkesčių sankirtoje, tampa aptarnaujančiu personalu ir „paslaugos tiekėju“ (Litvinaitė, 2018). Mokytojas tampa ne švietimo sistemos kūrėju, o jos įrankiu ir „pamažu priima jam primestą vaidmenį – tarnauti vartotojiškai visuomenei“ (Litvinaitė, 2018, p. 155). Tai smarkiai prisideda prie mokytojo vaidmens visuomenėje mažėjimo, profesinio įvaizdžio menkinimo.

Skirtingi lūkesčiai mokytojui reiškia skirtingus tikslus, keliamus mokytojo profesijai: tai, kad vieni tikisi, jog mokytojas žinos visus atsakymus, o kiti – kad bus paklusnus sistemos dalyvis, suteikia šiai profesijai itin daug neapibrėžtumo visuomenės akyse. Paklaustas, koks turi būti mokytojas, kiekvienas linkęs į šį klausimą atsakyti iš asmeninės patirties, vertinant savo patirtį mokykloje, mokymosi būdą, efektyvius ir neefektyvius mokymo metodus, matytus ir išbandytus mokykloje, o taip pat vertybinį supratimą apie tai, koks elgesys yra priimtinas, vertas pagarbos, atitinkantis autoritetus. Kitaip tariant mokytojas atitinka vienus lūkesčius, neišvengiamai neprilygdamas kitiems, o tai sukelia nepasitenkinimą, diskusijas ir nepagrįstus kaltinimus visuomenėje bei grąžina prie to, kad pats suvokimas apie mokytojo profesiją nėra vienprasmis.

Kita dažnai švietimo specialistų minima problema – mokytojų trūkumas. Kaip rodo duomenys (European Commission/EACEA/Eurydice, 2021; Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga, 2021), pedagogikos srityje vis labiau akcentuojamas mokytojų stygius. STRATA (Vyriausybės strateginės analizės centro) 2021 m. vertinimu, mokytojų trūkumas Lietuvoje iki 2025-ųjų toliau didės, jį lemia augantis vidutinis mokytojų amžius ir nepakankamas pedagogines studijas pasirinkusių

studentų skaičius (Leiputė, Skirkevičius, Kriaučiūnas, 2021). Iš Lietuvoje dirbančių mokytojų 2018 metais daugiau nei 50 proc. sudarė 50 metų ir vyresni (European Commission/EACEA/Eurydice, 2021), kas leidžia nesunkiai numatyti šių specialistų išėjimą į pensiją artimiausiu metu. Iš jaunų dirbančių mokytojų skaičiaus nepanašu, kad vyresniesiems išėjus jų darbo vietos bus lengvai užpildytos, nes skirtingo amžiaus pedagogų disproporcijos yra per didelės, o naujai profesiją įgijusių žmonių taip pat trūksta dėl mažo pedagogikos studijas besirenkančių studentų skaičiaus.

UNESCO (2023) duomenys rodo, kad ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje mokytojų trūksta dėl menko profesijos patrauklumo ir vis didesnio mokytojų, paliekančių šią profesiją, skaičiaus. Nepritraukiant pakankamai studentų ir didėjant pensinio amžiaus sulaukusių mokytojų skaičiui tokia tendencija kelia didelius iššūkius švietimo sistemai. Vis labiau akcentuojamas mokytojų trūkumas mokslininkus priveda prie tų pačių priežasčių: paramos mokytojams trūkumo ir mažo atlyginimo (Gholam, 2018; Lamboy, 2023). Neretai šios profesijos atstovai, po mokslų atėję dirbti į mokyklas, pernelyg greitai susiduria su biurokratine našta ir psichologiniais išbandymais ugdant jaunąją kartą, o iš vyresnių kolegų nebūtinai sulaukia pagalbos ir palaikymo, kuris yra būtinas jauno pedagogo motyvacijai likti mokykloje (Glas, Dittmar, Allendes, 2021). Dėl menko atlyginimo daug pensinio amžiaus mokytojų nesijaučia saugūs išeiti iš darbo į orią senatvę, todėl toliau dirba išvarginti nuolatinių pokyčių, praradę entuziazmą, jaučiantys įtampą, dažnai yra priešiška ar abejingai nusiteikę jaunų, mažai patyrusių specialistų atžvilgiu.

Vis dėlto, mokytojų trūkumas nėra nacionalinė problema, apie ją kalbama visame pasaulyje (European Commission/EACEA/Eurydice, 2021). Tai nėra ir staiga iškilusi, laikina problema, kurią būtų galima išspręsti vienkartinėmis priemonėmis. 2024 metų vasario mėnesį Jungtinės Tautos paskelbė, kad pasauliui skubiai reikia 44 milijonų mokytojų tam, kad būtų įgyvendinti Tvaraus vystymosi tikslai (UN issues global alert over..., 2024-02-29).¹ Tokia žinia paskelbta atlikus tyrimą ir nustačius, kad mokytojų trūkumas – pasaulinis iššūkis, su kuriuo susiduria šiuolaikinės senstančios visuomenės – vis didėja. Nors didžiausias mokytojų trūkumas pastebimas Afrikoje, nuo šios problemos kenčia ir išsivysčiusios Europos bei Šiaurės Amerikos valstybės (UNESCO, 2023). Tai reiškia, kad trūkstant mokytojų mokyklos negali įgyvendinti savo tikslų, užtikrinti švietimo kokybės ir mokinių pažangos, o taip pat pagerinti jau dirbančių mokytojų darbo sąlygų.

Dėl darbinio klimato, didelio darbo krūvio bei kitų minėtų priežasčių pastebimas ir mokytojų, nusprendusių mesti šią profesiją, skaičiaus didėjimas (UNESCO, 2023). Tai itin būdinga Europos ir Šiaurės Amerikos šalims, taip pat labiau vidurinio, nei pradinio ugdymo mokytojams (UNESCO, 2023). Tai būtų galima paaiškinti didesniu spaudimu vidurinio ugdymo mokytojams dėl mokinių rezultatų kokybės, taip pat darbu su paaugliais. Įtemptas, stresą keliantis klimatas mokyklose, neproporcingai didelis darbo krūvis ir menkas atlyginimas jaunus specialistus ir jau dirbančius mokytojus ne tik atgraso nuo šios profesijos, bet net ir pabaigus pedagogikos mokslus skatina rinktis kitus karjeros kelius.

Nors TALIS 2018 metų duomenys rodo, kad pasirenkant mokytojo profesiją altruizmas ir noras

¹ United Nations (2024-02-29) UN issues global alert over teacher shortage, *news.un.org*, prieiga per <https://news.un.org/en/story/2024/02/1147067> (žiūrėta 2024-03-22)

prisidėti prie visuomenės gerovės yra vienas pagrindinių motyvų, Lietuvoje, lyginant su EBPO šalimis, itin didelę reikšmę turi ir finansinės profesijos perspektyvos bei darbo sąlygos (Balevičienė, 2023). Mažas atlyginimas, sudėtingos darbo sąlygos, didelis krūvis ir stresas atgraso rinktis mokytojo profesiją ir numalšina altruistinius siekius. Prie to prisideda ir jau minėta globalizacijos bei nuolatinio mokymosi visuomenė, prie kurios prisitaikyti turi ir jauni, ir vyresni, visiškai kitokioje sistemoje pripratę dirbti mokytojai. Be to, pabrėžiamas ir mokytojų profesijos patrauklumo veiksnys, turintis įtakos mokytojų trūkumo problemai Lietuvoje (Bakonis, 2021; Balevičienė, 2023; Paulauskas, Bakutytė, Ušeckienė, 2010). Prastas profesinis įvaizdis ir menkas mokytojo prestižas neskatina jaunų žmonių svarstyti šios specialybės, o jau dirbantiems taip pat neprideda nei pasitikėjimo savimi, nei motyvacijos.

Nepaisant to, kad tiek UNESCO, tiek Europos Komisija ir kitos tarptautinės bendruomenės teigia, kad mokytojai – švietimo sistemos pagrindas, pripažįstama, kad šiandiniame pasaulyje jų trūksta. Rasti ir įdarbinti mokytojus tampa vis sunkiau, o mokyklos nesėkmingai bando pasiūlyti darbo aplinką žmonėms, kurių kompetencijos nesunkiai prisitaiko ir kitose srityse. Nekonkurencingas darbo užmokestis, nuolatinis stresas dėl pokyčių, aukštai iškelti ir su realybe prasilenkiantys reikalavimai mokytojo profesijai leidžia teigti, kad šiandien ji – gilioje krizėje. Idealistiniu požiūriu prestižinė mokytojo profesija šiandienos realybėje tapo nepatraukliu pasirinkimu, reikalaujančiu rinktis tarp to, kas praktiška, ir to, kas altruistiška, tarp savo ir visuomenės poreikių, tarp pašaukimo ugdyti ir pelningos karjeros siekių. Būtent mokytojo profesijos prestižas ir valstybiniu mastu užsibrėžtas Lietuvos tikslas jį gerinti aptariaami kitame poskyryje.

1.1.2. Nacionalinė Lietuvos politika, susijusi su mokytojo profesijos įvaizdžiu

Švietimo sistema yra besivystančios visuomenės pagrindas, leidžiantis kurti ateities iššūkiams pasirengusią valstybę. Remiantis Oficialiosios statistikos portalo duomenimis (2023), Lietuvoje veikia 1082 bendrojo ugdymo įstaigos, didžiąją dalį jų sudaro gimnazijos ir pagrindinės mokyklos. Iš viso šalyje mokosi 345 362 mokiniai, dirba 28 232 mokytojai (Valstybės duomenų agentūra, 2023). Šie skaičiai rodo, kad švietimo sistema ir joje vykstantys procesai neišvengiamai pasiekia ir visuomenę: jei ne iš mokinių, tai iš mokytojų perspektyvos, jei ne tiesiogiai besimokančių, tai su švietimu siejamų dėl savo ar artimųjų veiklos.

Lietuvos politikoje švietimas taip pat užima ypatingą vietą. Įstatymuose įtvirtinta, kad tai – prioritetinė valstybės politikos sritis (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991; Susitarimas dėl Lietuvos švietimo politikos (2021-2030); Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“), jam skiriama daug dėmesio, tačiau pripažįstama, kad situacija yra prasta ir būtina veikti, nes realybė netenkina lūkesčių. O lūkesčiai aukšti – norima geresnės ugdymo kokybės, įtraukiojo švietimo, inovacijų mokyklose.

Pranckūnienė (2016) pastebi, kad švietimas Lietuvoje neišvengiamai patyrė sunkumų dėl posovietinės santvarkos ir proeuropietiškos politikų vizijos. Bandant lygintis su pažengusiomis Europos valstybėmis pamirštama, kad mūsų visuomenė nespėja taip greitai keisti savo pažiūrų, nusistovėjusių normų ir akimirksniu prisitaikyti prie globalių tendencijų bei kitose valstybėse kur kas ilgesnį laiką tobulintų sistemų. Kuriant nepriklausomą valstybę įvyko dideli ekonominiai, socialiniai, politiniai pokyčiai, paveikę ir švietimą. Vis dėlto, nors mokyklų svarba pabrėžiama, vis dar siekiama

jas kontroliuoti, nėra pasitikėjimo švietimo specialistais – „itin sparčios švietimo kaitos metu švietimo praktikai ar mokyklos yra dažniau traktuojami kaip globalios politikos ir kaitos objektai, o ne sąmoningi, jaučiantys ir kuriantys subjektai“ (Pranckūnienė, 2016, p. 144). Tai reiškia realybėje prasilenkiančius politikų lūkesčius ir mokytojų galimybes – nurodomi skambūs tikslai neatsižvelgia į realią mokyklų situaciją, mokytojams trūksta palaikymo ir įgalinimo veikti savarankiškai.

Lietuvos valstybinėje švietimo 2013-2022 metų strategijoje (2014) politikai numato tris prioritetines veiklos kryptis, pirmoji jų tiesiogiai susijusi su mokytojo profesija. Dokumente teigiama, kad būtina pritraukti gabiausius žmones į mokyklas ir konstatuojama, kad šiuo metu mokytojų profesijos patrauklumas neatitinka valstybinės švietimo vizijos. Vienas iš siūlomų sprendimų – stiprinti visuomenės pasitikėjimą mokytojais ir jų pačių savivertę dirbant šį darbą. Tai patvirtina anksčiau minėtą mokytojų savęs vertinimą esant priklausomą nuo visuomenės nuomonės. Suprantant šios koreliacijos svarbą reikėtų gerinti bendrą mokytojo profesijos įvaizdį viešinant gerąją patirtį ir pozityvius rezultatus.

O pozityvumo Lietuvos švietimo sistemoje tikrai yra. Žvelgiant į pasaulinio lygio tyrimus galima išskirti keletą gerų rodiklių: pagal Pasaulio gerovės indeksą (angl. *Legatum Prosperity Index*), 2023 metais Lietuva buvo labiausiai Rytų Europos regione patobulėjusi šalis, užėmė 32 vietą iš 167 šalių, o viena iš šio indekso dedamųjų dalių – švietimo sistema – buvo įvertinta dar aukštesniu balu – 24 vieta (Legatum Institute, 2023). Tai reiškia, kad globaliu mastu Lietuvos rezultatai nėra tokie prasti ir netgi galima įžvelgti pažangą. Tarptautinio mokinių pasiekimų tyrimo PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) 2022 metų duomenimis Lietuvos pasiekimai statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo EBPO vidurkio (OECD, 2023). Mokinių gebėjimai neišsiskiria ypatingai aukštais pasiekimais, tačiau ir kitose šalyse pastebimos panašios tendencijos. Visuomenės nuomonės tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvoje 2021 m. beveik kas antras apklaustas gyventojas teigė, kad pasitiki švietimu – 48,2 proc. (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2022), o tai leidžia manyti, kad viskas nėra taip blogai.

Pasidomėjus nesunku atrasti ir gerų proaktyvios komunikacijos pavyzdžių mokytojų tarpe, šios profesijos ambasadorių viešojoje erdvėje. Vienas tokių – Veronika Naumova, įmonės „Mokytoja Veronika“ įkūrėja, skaitymo kortelių vaikams autorė. Ji viešai dalijasi savo kasdienybės iškarpomis, skatina kitu žvilgsniu vertinti mokytojo veiklą, reklamuodama ją tiek savo tinklalapyje „Mokytoja Veronika“, tiek socialiniuose tinkluose TikTok, Instagram, Facebook. Dar vienas šios profesijos pavyzdys – Karolis Klimas, tinklaraščio „Lietuvių kalbos mokytojas“ kūrėjas, knygos „Mokytojas“ (2023) autorius. Nors mokytojas išskiria daug švietimo sistemos problemų, jis taip pat dalijasi savo patirtimi sudominant mokinius, skatinant juos kitaip pažvelgti į lietuvių ir pasaulio literatūrą. Šie pavyzdžiai rodo, kad patys mokytojai irgi gali stiprinti savo profesinį įvaizdį, pristatydami ne tik kitą visuotinai aptariamų problemų pusę, bet ir primindami visuomenei apie savo kasdien atliekamą darbą, jo prasmę ir vertę. Tokiu būdu, kaip pastebi Bilbokaitė (2021), švietimo darbuotojai gali kelti savo savivertę ir pasijausti esantys svarbesni sistemos nariai. Tai taip pat svarbu ir dėl to, kad mokiniai, gyvendami šiuolaikiniame socialinių tinklų ir interneto pasaulyje, gali matyti ne tik politikų, bet ir pačių mokytojų skleidžiamą turinį, stebėti kasdienę jų veiklą.

Paskutiniu metu viešojoje erdvėje matomas buvo ir kitas Lietuvos mokytojas – Alius Avčinininkas. Būtent jo viešas pasisakymas apie priimtą sprendimą pasitraukti iš mokyklos 2023 metų birželį visoje

šalyje sukėlė garsias diskusijas apie šios profesijos iššūkius (Iš darbo Vilniaus gimnazijoje išeina..., 2023-06-28)². Šis su „Renkuosi mokyti“ programa pradėjęs dėstyti lietuvių kalbos mokytojas, 2018 metais apdovanotas Meilės Lukšienės premija, savo atsisveikinimą su mokykla, kurioje dirbo, išplatino socialiniame tinkle Facebook, drąsiai įvardindamas galias švietimo sistemos problemas ir jau seniai nebeprestžižinę mokytojo profesijos kasdienybę, nuo kurios, kaip jis pats rašė, pavargo. Tai toli gražu nėra vienintelis pavyzdys, tačiau būtent šis atvejis ir jo paskatintos diskusijos viešojoje erdvėje dar kartą atvėrė ir taip skaudžią Lietuvos švietimo politikos žaizdą – mokytojo profesijos prestižo trūkumą.

Mokytojo profesijos prestižo problema itin glaudžiai susijusi su valstybinio masto švietimo politika (Bakonis, 2021; Dunajevus, Milerius, Subačiūtė, 2023; Paulauskas, Bakutytė, Ušeckienė, 2010), nes iš principo apima visus aukščiau aptartus iššūkius, kitaip tariant – visi jie prisideda prie mokytojo profesijos prestižo mažėjimo. Kaip reiškinys profesijos prestižas apibūdinamas kaip daugialypis socialinis konstruktas, priklausomas nuo įvairių veiksnių: visuomenės poreikių, socialinės valstybės politikos, gaunamo atlyginimo, karjeros galimybių, specialistų poreikio darbo rinkoje (Paulauskas, Bakutytė, Ušeckienė, 2010), todėl akivaizdu, kad prestižas yra dinamiškas ir jautrus pokyčiams. Reikėtų pabrėžti ir tai, kad prestižas ne tik kintanti, bet ir daug subjektyvumo turinti sąvoka, kuriai įtakos turi asmeninės vertybės ir tai, kas laikoma vertinga, patrauklia, pagarbos verta veikla.

Pačių pedagogų požiūris į savo darbo prasmę, profesiją taip pat turi įtakos jos prestižo suvokimui visuomenėje. Paulauskas, Bakutytė ir Ušeckienė (2010) atliko tyrimą, nagrinėdami veiksnius, kurie mokytojų nuomone yra svarbiausi šios profesijos prestižui. Juos autoriai išskirstė į tris kategorijas:

- visuomeninio reikšmingumo, kuris iš principo apima mokytojo kaip pilnavertiško visuomenės veikėjo, nepriklausomo, gerai pasiruošusio profesionalo, savo darbu prisidedančio prie bendro gerbūvio, vaidmenį;
- ekonominio reikšmingumo, kuris pasireiškia karjeros galimybėmis, atlyginimo dydžiu, įtaka kitiems bei patrauklumu darbo rinkoje;
- asmeninio naudingumo veiksnius, tokius kaip profesijos teikiamos naudos, galimybė tobulintis ar nesunkiai keisti darbo pobūdį (Paulauskas, Bakutytė, Ušeckienė, 2010, p. 130-131).

Panašius mokytojo profesijos prestižo komponentus išskyrė ir kiti šį reiškinį tyrinėję mokslininkai – Bakonis (2021); Dunajevus, Milerius, Subačiūtė (2023). Tiek finansinės galimybės, tiek tinkamas pasiruošimas darbui ir jo sąlygos, karjeros perspektyvos didina mokytojo profesijos prestižą. Vis dėlto, jei 2010 metais atlikto tyrimo duomenimis mokytojai labiau akcentavo atlyginimą (Paulauskas, Bakutytė, Ušeckienė, 2010), naujausi duomenys rodo, kad visuomenės pagarba ir palaikymas pabrėžiamas kaip didžiausią svorį pedagogų nuomone turintis veiksnys (Dunajevus, Milerius, Subačiūtė, 2023). Jausdami, kad jų darbas visuotinai vertinamas, gerbiamas ir patrauklus, mokytojai patys geriau vertina savo profesiją, įgauna pasitikėjimo ir motyvacijos. Pedagogams itin svarbu gauti

² Jakubauskas, R. (2023-06-28) Iš darbo Vilniaus gimnazijoje išeina nusipelnęs, jaunas mokytojas: „Pavargau“, *15min.lt*, prieiga per: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/sostines-gimnazijoje-niurios-nuotarkos-is-darbo-iseina-mylimas-mokytojas-56-2075950?utm_medium=copied

grįžtamąjį ryšį, kuris patvirtintų, jog jų pastangos vertinamos ir reikalingos. Tai iš esmės siejasi su šios profesijos vertybiniu pagrindu, aptartu anksčiau: iš pašaukimo mokytojais pasiryžusiems būti žmonėms reikia matyti savo veiklos prasmę platesniame kontekste, darant įtaką jaunajai kartai ir taip prisidedant prie visuomenės gerbūvio. Kadangi pati profesija yra orientuota į santykį su kitais, išoriniai veiksniai mokytojo profesijos prestižui turi didelės įtakos.

Tyrimų duomenys (Bakonis, 2021; Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023) rodo, kad patys mokytojai savo profesijos atžvilgiu kritiškesni, nei visuomenė. Pedagogai šios profesijos prestižą vertina kaip labiau žemą, nei aukštą, mano ją nesant svarbią visuomenėje, tačiau norėtų, kad ji tokia taptų. Įdomu tai, kad mokytojo profesijos prestižo suvokimas neatsiejamai susijęs tiek su mokytojų, tiek su visuomenės nuomone (Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023): kuo daugiau teigiamų pavyzdžių girdima, kuo labiau patys pedagogai teigiamai vertina savo veiklą ir gerai apie ją atsiliepia, tuo daugiau pagarbos ir palaikymo iš visuomenės jie sulaukia. Tai reiškia, kad norint didinti mokytojo profesijos prestižą reikia ir visuomenės palaikymo, ir pačių mokytojų bendruomenės įsitraukimo, ir politinių priemonių, tokių kaip atlyginimo didinimas, darbo sąlygų gerinimas (krūvis, laisvė veikti, pasitikėjimas, karjeros galimybės).

Pastebima, kad Lietuvoje keliant mokytojo prestižą taikoma įprasta praktika – gerinti finansinius veiksnius, t. y. kelti atlyginimą, apmokėti papildomas darbo valandas priedais, didinti stipendijas pedagogikos studentams, taip siekiant pritraukti jaunų specialistų (Balevičienė, 2023; Bruzgelevičienė, 2017). Vis dėlto, ne mažiau svarbia rekomendacija laikomas ir mokytojų prestižo kėlimas visuomenės akyse (Bakonis, 2021; Balevičienė, 2023; Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023) pateikiant daugiau teigiamos informacijos, dalijantis gerąja praktika, pasiektais rezultatais ir laimėjimais, kuriais galima pasidžiaugti būtent mokytojų dėka.

Tai, kad mokytojo profesijos prestižas nėra vien politikų ir mokytojų reikalas, patvirtina 2017 metų nacionalinės iniciatyvos „Idėja Lietuvai“ iškeltas tikslas: mokytojas – prestižinė profesija iki 2025 m. (Idėja Lietuvai. Mokytojas prestižinė profesija iki 2025 m., 2024). Tai įrodo, kad visuomenė neabejinga švietimo sistemos iššūkiams ir mokytojo profesijai. Vis dėlto tenka pripažinti, kad gražus siekis kol kas neturi realaus strateginio plano ir nepanašu, kad tikslas įgyvendintas. Būtent todėl labai svarbu „skatinti teigiamo mokytojo profesijos įvaizdžio stiprinimą žiniasklaidoje“ (Bakonis, 2021, p. 11) ir išanalizuoti visuomenei pateikiamą informaciją, susijusią su šios profesijos atstovais, jų pasiekimais.

Viešosios nuomonės formavimo ir komunikacijos vaidmuo kuriant teigiamą mokytojo įvaizdį, kaip jau buvo minėta, labai stiprus, tačiau panašu, kad iki šiol Lietuvoje mažai akcentuotas (Bakonis, 2021). Tai, kaip profesija pristatoma viešojoje erdvėje, koks jos įvaizdis kuriamas žiniasklaidos, taip pat formuoja visuomenės supratimą apie profesijos prestižą arba jo trūkumą (Camargo, Whiley, 2021). Viešąją nuomonę keičia tai, kas apie profesiją kalbama, kokios naujienos akcentuojamos. Kaip pastebi Narkevičienė (2020) „švietimo sistemos problemos ar privalumai nuolat minimos įvairių visuomenės veikėjų lūpomis: politikų, verslininkų, kultūros atstovų“ (Narkevičienė, 2020), o tai ne tik išskiria šią profesiją iš kitų, bet ir kuria tam tikrą naratyvą, siejamą su švietimo sistema ir mokytojais.

Mokytojo profesijos prestižas – sudėtingas reiškiny, kuriam įtakos turi ne tik finansiniai veiksniai.

Kaip jau buvo minėta, svarbus vaidmuo tenka ir visuomenės švietimui, už kurį atsakinga yra žiniasklaida. Būtent vieša komunikacija formuoja visuomenės nuomonę apie mokytojus, jų profesiją, todėl būtina užtikrinti, kad ši komunikacija skleistų objektyvią informaciją ir neprisidėtų prie neigiamo mokytojo įvaizdžio kūrimo visuomenės akyse. Siekiant įgyvendinti 2025-iesiems metams iškeltą valstybinį tikslą „Mokytojas – prestižinė profesija“, svarbu išsiaiškinti, kaip visuomenei komunikuojamas šios profesijos įvaizdis. Būtent dėl šių, su komunikacija ir žiniasklaidos formuojamu mokytojo įvaizdžiu susijusių veiksnių, darančių įtaką mokytojo profesijos prestižui, ir pasirinktas rašyti šis magistro baigiamasis projektas. Kitame poskyryje bus aptariama, kaip naujienų žiniasklaidos komunikacija keičia žmonių supratimą ir kokiais būdais žiniasklaidos skleidžiamas turinys formuoja mokytojo profesijos įvaizdį.

1.2. Naujienų žiniasklaidos komunikacijos įtaka formuojant mokytojo įvaizdį

Žiniasklaida, kaip pats terminas nusako, yra žinių sklaida. Tai apima įvairius šaltinius, kurie skleidžia viešą informaciją visuomenei, pavyzdžiui, televiziją, radiją, dienraščius, socialines medijas ir kitus kanalus, kuriais vykdoma komunikacija. Šiame darbe bus analizuojama naujienų žiniasklaida internetinėje erdvėje – naujienų portaluose. Naujienas, kaip visuomenės informacijos šaltinį, van Dijk'as (1988) knygoje „News as discourse“ siūlo laikyti viešuoju diskursu, nes, nors tiesioginis adresatas ir nėra nurodomas, naujienų turinys pasiekia plačią auditoriją. Be kita ko, naujienos pasižymi tuo, kad jose vengiama pirmojo vienaskaitos asmens vartojimo ir paklūstama tematikos rėmams, leidžiantiems formalų ar mažiau formalų rašymo stilių, jo leksiką, sintaksę.

Kaip pastebi Pavelka's (2014), ne visos naujienos yra žiniasklaidos skelbiamos. Nepriklausomai nuo naujienų tipo, svarbiausia yra pritraukti skaitytojų dėmesį ir sudominti auditoriją, todėl įdomu dažniausiai yra tai, kas aktualu. Žmonėms svarbu žinoti, kas vyksta aplink, kaip keičiasi jų aplinka ir kasdieniam gyvenimui įtakos turintys veiksniai. Būtent todėl užsienio naujienos ir tolimi įvykiai nėra tokie aktualūs. Didesnio dėmesio paprastai sulaukia naujienos apie elitą ir garsius žmones bei stiprų emocinį krūvį turinčios publikacijos. Be to, žiniasklaidos naujienos nuolat turi derintis ne tik prie auditorijos poreikių, bet ir prie žiniasklaidos atstovų, redaktorių bei politikų interesų, kurie dažnai gali skirtis. Kadangi švietimas, kaip jau minėta, dažnai priskiriamas prie politikos, tai, kokia informacija pateikiama taip pat turėtų būti atsakingai atrenkama: ne tik kaip pristatyti, bet ir ką pristatyti, kad visuomenė būtų informuota apie tai, kas vyksta švietimo sistemoje.

Žiniasklaida, anot van Dijk'o (1995), yra galia. Ši galia nors ir netiesioginė, bet turi potencialo daryti įtaką skaitytojų mąstymui. Tai, kas jiems pateikiama, kokia informacija jiems pasiekama, arba kaip tik – nuo jų nuslepia, veikia ne tik jų suvokimą apie visuomenėje vykstančius procesus, jų svarbą, bet ir formuoja požiūrį, vertybes. Vis dėlto, nors žiniasklaidos pareiga ir pirminė funkcija yra informuoti visuomenę apie joje vykstančius procesus, tai nėra savaime vykstanti vienakryptė komunikacija. Šiandienos visuomenėje disponavimas žiniomis nebūtinai reiškia gebėjimą daryti įtaką – ši galia atsiranda tada, kai yra tikima, jog žinios atitinka tiesą. Būtent todėl svarbu, kad piliečiai pasitikėtų žiniasklaida ir jos skleidžiama informacija. Kitu atveju, kaip pastebi Strömbäck'as ir kt. (2020), žiniasklaida praranda savo svarbų vaidmenį demokratinėje visuomenėje – informuoti piliečius, nes jie tiesiog nepasitiki tuo, ką ji praneša ir nevertina jos kaip patikimo informacijos šaltinio. Kalbant apie mokytojus svarbu paminėti ir tai, kad didelė dalis informacijos visuomenę pasiekia per mokinius ir pačius mokytojus, o tik tada – žiniasklaidai komunikuojant. Tai taip pat

prisideda prie bendro suvokimo apie mokyklose vykstančius procesus ir jų dalyvius – mokytojus.

Reikia paminėti ir tai, kad šiandien tradicinei žiniasklaidai kyla nemenka konkurencija: gyventojai gali gauti informaciją iš įvairių šaltinių, pvz. tinklalaidžių, socialinių medijų ir kitų jiems lengvai pasiekiamų kanalų. Naujienų portalų žiniasklaida, anot Gangopadhyai (2014) turi daug privalumų, lyginant šį komunikacijos kanalą su kitais, kaip pvz. radiju, televizija ar spauda. Internete paskelbtas turinys greičiau plinta įtraukdamas vartotojus, o tai prisideda prie naujienų sklaidos, leidžia per trumpesnę laiką turinį pasiekti didesniai skaitytojų skaičiui. Be to, remiantis Europos Komisijos Eurostat duomenimis (Eurostat, 2022), 7 iš 10 (72 proc.) Europos Sąjungos piliečių (16-74 metų amžiaus) skaito naujienas internete, didžiausias tokių vartotojų kiekis užfiksuotas Suomijoje (93 proc.), Čekijoje ir Lietuvoje (abiejose po 92 proc.). Mažiausias žmonių, skaitančių naujienas internete, skaičius nustatytas Rumunijoje (59 proc.), Vokietijoje (62 proc.) ir Prancūzijoje (63 proc.). Tai, kad Lietuvos vartotojai taip aktyviai skaito naujienas, skelbiamas internete, leidžia manyti, kad internetinės žiniasklaidos komunikacija tampa svarbiu veiksmu, formuojančiu jų suvokimą apie švietimo sistemą ir jos veikėjus mokytojus.

Toks internetinės žiniasklaidos vaidmuo kuriant mokytojo profesinį įvaizdį, kaip jau minėta, yra svarbus šios profesijos prestižui tiek visuomenės, tiek mokytojų akyse. Vis dėlto, kiekvienas komunikacijos kanalas pasižymi savomis taisyklėmis, kurios įgalina tam tikrus elementus perduodant žinutę auditorijai. Tai, kuo pasižymi internetinė naujienų žiniasklaida – konkrečiai naujienų portalų komunikacija – aptariama kitame poskyryje.

1.2.1. Naujienų portalų komunikacijos ypatumai

Internetu skelbiamos naujienos skiriasi nuo tų, kurias galima rasti spausdintuose laikraščiuose, žiūrint televiziją ar klausant radijo. Visų pirma todėl, kad, anot Geers (2020), internetinė žiniasklaida iš esmės pakeitė žmonių įpročius ir tai, kaip jie priima naujienas. Užuo turėję pasirinkti tarp kelių jiems prieinamų tradicinės žiniasklaidos kanalų, šiandien vartotojai gali laisvai rinktis kur, kada, kaip, kokių ir kiek žinių jiems norisi. Kaip teigia Sagan'as ir Leighton'as (2010), žmonės šiandien klausosi tinklalaidžių keliaudami į darbą, skaito naujausias žinias savo telefonuose, žiūri, sustabdo ir peržiūri gyvai transliuojamus vaizdo įrašus internete bei skaito ir komentuoja tinklaraščius būdami sporto salėse arba kavinėse (Sagan, Leighton, 2010, p. 119). Tokią visiems pasiekiamų platformų ir skirtingų žiniasklaidos formų įvairovę mokslininkai linkę vadinti „naujienų žiniasklaidos repertuaru“ (angl. *news media repertoire*) (Geers, 2020, p. 334). Vis dėlto, autorė savo tyrime pastebi, kad pagrindiniai veiksniai, nulemiantys vartotojų pasirinkimą, paprastai yra jiems priimtinausia platforma arba labiausiai jų poreikius atitinkantis turinys (Geers, 2020). Tą galima lengvai paaiškinti: kai pasirinkimas gausus, vartotojai neišvengiamai turi kelti tam tikrus lūkesčius ir reikalavimus savo pasirinkamų naujienų šaltinių kokybei.

2017 metais Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu atliktas Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas (SPINTER tyrimai, EKT, 2017) atskleidė, kad Lietuvos piliečiams svarbiausias informacijos šaltinis yra televizija, antroje vietoje – internetas. Naujienų portalai (pvz. *Delfi.lt*) laikomi svarbiausiu informacijos šaltiniu internete. Vis dėlto, jais pasitikima mažiau, nei televizija, radiju ar laikraščiais. Galbūt tai galima būtų paaiškinti gyventojų įpročiais: jei jie dažniau žiūri televizorių, o ne skaito naujienas internete, natūralu, kad yra linkę labiau

pasitikėti televizijoje skelbiama informacija.

Atliktas 2011-2021 metų laikotarpio Lietuvos žiniasklaidos tyrimas (Ustilaitė, 2021) rodo, jog daugiausiai dėmesio naujienų portalai (*Delfi.lt* ir *Lrytas.lt*) skiria sportui, dienos aktualijoms ir verslo naujienoms. Nors naujienoms būdingas dramatiškumas, analizuotu laikotarpiu sumažėjusį pramoginį turinį autorė aiškina ir tuo, jog aktualijos diktavo gana negatyvų naujienų toną, vienas pavyzdžių – Covid-19 pandemija. Tai tik primena, jog žiniasklaida, prisitaikydama prie išskylančių naujų temų, vis tiek stengiasi atlikti savo pirminę funkciją ir informuoti visuomenę apie tai, kas vyksta.

Išskirdamas internetinės žiniasklaidos pranešimams būdingas savybes, Yuan'as (2015) pabrėžia, kad jų antraštės paprastai susideda iš ne daugiau kaip 10 žodžių, kuriais bandoma nusakyti pasakojimo esmę. Sintaktiškai tokios antraštės paprastai sudaromos aktyvia veiksmažodžio forma ir nesudėtingais žodžiais. Tai padeda skaitytojams suprasti, apie ką bus pranešimas, nesigilinant į sudėtingus terminus. Yuan'as (2015) taip pat išskiria šiuos aspektus:

- kintantys turinio kūrėjų vaidmenys. Internete skelbiamoms naujienoms negalioja įprasta ciklinė sistema, kaip pvz. laikraštyje spausdinamiems straipsniams, kuriuos parašius žurnalisto darbas koreguojamas, tikrinamas ir tik tada spausdinamas. Skirtingos interesų grupės, atsakingos už galutinės naujienos paskelbimą, kaip pvz. spaustuvė, dienraščio redaktorius ir kt. neegzistuoja kuriant internetines naujienas, nes jos kuriamos individualiai ir tas pats žmogus gali ir fotografuoti, ir rašyti straipsnį, ir skelbti jį viešojoje erdvėje. Kadangi vaidmenys susilieja, vienas ir tas pats autorius tampa ir redaktoriumi, kuris pasirenka rašymo stilių, informacijos, kurią nori pateikti, turinį, jos pristatymo būdą ir pan.
- Betarpiškumas. Jei laikraštis ar televizijos laida pasirodo tam tikru nustatytu laiku, nebūtinai atitinkančiu aplink vykstančių įvykių ritmą, tai internetinės naujienos plinta nuolat, jas galima kelti čia ir dabar, nelaukiant rytojaus. Be to, jas galima nuolat atnaujinti, pildyti, pridėdant naujų detalių, papildomos informacijos. Esant krizinėms situacijoms ar kitiems skubiems, didelį dėmesį pritraukiantiems renginiams, kaip pvz. sporto varžybos, informacija dalintis galima tiesiogiai komunikuojant su plataus masto auditorija, ne vien perduodant jau turimą informaciją, bet ir reaguojant į tai, kokios informacijos trūksta.
- Multimodalumas. Lyginant su tradicine žiniasklaida, internetinės naujienos gali būti pristatytos įvairiais formatais. Tai gali būti nuorodos į kitas platformas, komentarų sekcijos, vaizdo, garso įrašai ir kiti audiovizualinio turinio pavyzdžiai. Kaip pastebi Yuan'as (2015), internetas griaua sieną, skiriančią naujienų kūrėjus ir skaitytojus, suteikdamas vartotojams galimybę ne tik reaguoti į jiems pateikiamą informaciją, bet ir patiems prisidėti prie kuriamo turinio, rašyti komentarus.
- Interaktyvumas. Auditorijos įtraukimas ir aktyvumas taip pat skiria internete skelbiamus pranešimus nuo tradicinės žiniasklaidos. Naudojantis socialiniais tinklais, kaip pvz. Facebook, X arba LinkedIn, naujienų skaitytojai gali ne tik reaguoti, dalintis savo perskaitytomis publikacijomis, bet ir jas komentuoti, pristatydami savo įspūdžius apie tai, ką skaitė. Jiems nereikia kreiptis į dienraščio redakciją ar rašyti ilgų laiškų – savo reakciją į naujienų turinį jie gali išreikšti kur kas paprastesniu ir daug efektyvesniu būdu.
- Individualizacija. Jei tradicinės žiniasklaidos skaitytojas turėdavo ieškoti savo mėgstamų žurnalų ar temų, tai internete visas naujienas galima nesunkiai sugrupuoti taip, kad jos atitiktų individualius skaitytojo poreikius. Pasirinkęs, kas jam įdomu ir aktualu, vartotojas gali

visiškai ignoruoti kitas naujienas ir bent iš dalies pasirinkti informaciją (Yuan, 2015, p. 1-3).

Naujienų portalai, atliekantys žiniasklaidos vaidmenį, turi didelės įtakos tam, kokią informaciją visuomenė gauna ir kaip ta informacija pateikiama. Gebėjimas bet kur ir bet kada pasiekti naujienas, jomis dalintis ir taip skleisti paskelbtus faktus yra ir privilegija, ir atsakomybė, kurią naujienų portalai suteikia savo skaitytojams. Vis dėlto, kaip jau buvo minėta, tiek Lietuvos, tiek užsienio gyventojai būtent internete ieško naujienų ir interneto portalai tampa daugelio pasirinkimu. Nors toks komunikacijos kanalas yra daugeliu atžvilgių patrauklus, jis, kaip ir kiti žiniasklaidos kanalai, pasitelkia įvairias priemones visuomenės nuomonei tam tikromis temomis formuoti. Kokios tos priemonės bus aprašoma kitame poskyryje.

1.2.2. Darbotvarkės kūrimo ir temų įrėminimo teorijos

Kalbant apie žiniasklaidos funkcijas, sunku nepaminėti populiariai komunikacijos moksluose naudojamos dienotvarkės / darbotvarkės nustatymo (angl. *agenda setting*) teorijos, aprašytos McCombs'o ir Shaw'o. Coleman ir kt. (2009) ją apibrėžia kaip procesą, kuomet žiniasklaida dažnai pristatydamą ir pabrėždamą tam tikras temas sukuria visuomenės įspūdį, kad tos temos yra svarbesnės už kitas. Kitaip tariant, kuo daugiau žiniasklaida apie kažką kalba, tuo svarbiau tai atrodo (Coleman et al., 2009). Iš esmės ši teorija patvirtina daugelio mokslininkų jau aptartą mintį, kad žiniasklaida keičia ir formuoja žmonių supratimą apie aplink vykstančius dalykus.

Žiniasklaidos sudaroma temų darbotvarkė / dienotvarkė nereiškia, kad žiniasklaida tiesiogiai nurodo, kas šiuo metu svarbu ir kaip tai reiktų suvokti. Vis dėlto, formuodami viešąjį diskursą žinių pranešimai suteikia skaitytojams bendrą socialinių, politinių, kultūrinių ir ekonominių įvykių supratimą, vienaip ar kitaip darydami įtaką viešajai nuomonei ir požiūriui į aptariamus klausimus. Ilgainiui, kaip pastebi van Dijk'as (1988), skaitytojų tikslai, normos, vertybės ir ideologijos ima sutapti su žiniasklaidos akcentuojamais. Tai itin svarbu ir profesinio įvaizdžio kūrimui – tai, kokios temos išryškinamos komunikuojant apie mokytojus, padeda visuomenei susidaryti įspūdį apie tai, kuo jie gyvena, su kokiais sunkumais susiduria. Jei nuolat pranešama apie problemas ir iššūkius, bet nepasakoma, kaip jos sprendžiamos, gali susidaryti įspūdis, kad mokytojai bejėgiai, negebantys susidoroti su iššūkiais. Tuo tarpu pabrėžiami teigiamai dalykai, kaip pavyzdžiui mokinių pasiekimai, mokytojų kompetencijos, gali padėti sustiprinti mokytojo profesionalo įvaizdį.

Remiantis Ustilaite (2021), nemažiau svarbus yra ir žurnalistų vaidmuo, nes jų „atrinktos naujienos, nušviečiančios tam tikrus įvykius, problemas, daro įtaką tam, kokias žinias auditorija laiko svarbiausiomis“ (Ustilaite, 2021, p. 31). Jų atsakomybė – atrinkti naujausią ir tiksliausią informaciją, tinkamai ją pristatyti, pateikti skaitytojams skirtingas nuomones, o ne vienos pusės komentarą, taip suteikiant pagrindo labiau sąmoningam, racionaliam situacijos vertinimui. Nors žiniasklaidos tikslas, kaip jau buvo minėta, informuoti, žurnalistams ne visada lengva pasirinkti, kaip ir kokias naujienas pateikti, nes, kaip pastebi Ustilaite (2021), jie turi atrasti balansą tarp to, kas auditorijai įdomu, ir to, ką svarbu žinoti. Šie dalykai, akivaizdu, ne visada sutampa.

Dar viena žiniasklaidos funkcija, dažnai nagrinėjama analizuojant komunikaciją, remiasi rėminimo (angl. *framing*) teorija. Coleman ir kt. (2009) pastebi jos panašumą į darbotvarkės nustatymo teoriją, nes tai, kokiuose „rėmuose“ pristatoma informacija, taip pat turi įtakos tam, kaip ją supras skaitytojai,

kokią nuomonę ta tema jie susidarys. Tiek viena, tiek kita teorija pabrėžia komunikatoriaus perspektyvą tam tikru klausimu ir tai, kaip auditorija tą perspektyvą suvokia ir priima.

Rėminimas, kurį pasitelkia žiniasklaida, gali būti įvairių formų. An'as ir Gower (2009) išskiria ir aprašo keletą jo būdų:

- žmogiškojo intereso (problema pristatoma iš žmogiškosios pusės, siekiant sukelti žmonių reakciją, paprastai sustiprinant neigiamą požiūrį į aptariamą problemą);
- konflikto (kai aiškiai pabrėžiamas individų, grupių ar organizacijų nuomonių tam tikra tema skirtumas);
- moralės (problemos aptarimas moralės, socialinių normų ir religijos kontekste);
- ekonominių veiksnių (įvykio pasekmės, atsižvelgiant į ekonominius padarinius);
- atsakomybės priskyrimo (paprastai tariant, randant situacijos „kaltininkus“) (An, Gower, 2009, p. 108).

Tiek dienotvarkės / darbotvarkės nustatymo, tiek rėminimo teorijos puikiai parodo, kaip žiniasklaidos komunikacija gali paveikti visuomenės supratimą ir, ilgainiui ne tik jį pakeisti, bet ir suformuoti. Tai itin svarbu kalbant ir apie profesijos – šiuo atveju mokytojo – įvaizdį visuomenėje. Naujienų gausa, jų prieinamumas ir įvairovė nebūtinai reiškia, kad vartotojai geba atsirinkti ir patys įvertinti tai, kas jiems komunikuojama.

1.2.3. Visuomenės (ne)gebėjimas kritiškai vertinti naujienas

Anot Ku ir kt. (2019), tai, kaip žmonės supranta žiniasklaidos turinį, priklauso nuo jų kritinio mąstymo gebėjimų. Naujienų žiniasklaidos raštingumas leidžia teisingai ir adekvačiai vertinti ne tik tai, kas komunikuojama, bet ir tai, ko ta komunikacija siekiama, kas už jos slypi. Tam, kaip pastebi autoriai, reikia gebėjimo įvertinti žiniasklaidą, jos patikimumą ir pateikiamų žinių kokybę. Kritinis mąstymas ypatingai svarbus labiau pažeidžiamoms grupėms, pavyzdžiui, paaugliams, vyresnio amžiaus žmonėms ar mažiau išsilavinusiems skaitytojams, kuriems gali būti sudėtingiau įvertinti skleidžiamų naujienų kokybę, patikimumo lygį, atskirti dezinformaciją, propagandą ar suvokti retorinių priemonių poveikį skaitytojams. Duomenys (SPINTER tyrimai, EKT, 2017) rodo, kad Lietuvos gyventojai labiausiai geba atskirti straipsnių reklaminę paskirtį (61 proc.), užsakytas publikacijas (59 proc.) ir nerealistiškus įvaizdžius (56 proc.). 49 proc. respondentų taip pat teigia pastebintys žiniasklaidos bandymus skleisti propagandą. Vis dėlto, su melagienomis (angl. *fake news*) susidūrę teigia vos 15 proc. tyrimo dalyvių. Pastebima ir tai, kad šie respondentai priskiriami jaunesnio amžiaus grupei (18-45 metų) ir aukštam išsilavinimo lygiui (SPINTER tyrimai, EKT, 2017), kas patvirtina anksčiau išsakytą nuomonę apie kritinio mąstymo gebėjimus ir žiniasklaidos turinio vertinimą.

Šiandieninėje socialinių medijų realybėje, dauguma naujienų portalų publikacijų tampa pasiekiamos greitųjų nuorodų dėka. Daugeliu atveju nereikia net ieškoti, naujienos lengvai prieinamos socialiniuose tinkluose. Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir JAV atliktas tyrimas (Schulz, Fletcher, Nielsen, 2022) parodė, kad medijų raštingumas yra reikšmingai susijęs su tuo, ar vartotojai pasitiki socialiniuose tinkluose rastomis naujienomis. Kuo labiau informuoti vartotojai, tuo didesnė tikimybė, kad jie socialinių tinklų naujienas vertins gretindami su kitais informacijos šaltiniais, o ne pasitikės kaip pirminiu ir vieninteliu naujienų šaltiniu. Tai labai svarbu

kalbant apie daugiakryptę komunikaciją ir galimybę visiems ir kiekvienam asmeniškai skelbti informaciją, dalintis nebūtinai realybę atitinkančiais teiginiais, dažnai nepateikiant jokio pagrindo, tik nuomonę, kuri gali būti palaikyta faktu. Pavyzdžiui, mokinių atsiliepimai po laikyto egzamino ar pamokos nebūtinai yra objektyvūs, neretai gali būti emocingi ir pateikti be konteksto gali ne tik sukelti diskusijas, bet ir sudaryti neteislingą situacijos paveikslą tiems, kurie nieko apie tai nežino. Būtent todėl socialiniai tinklai ir juose pateikiama informacija nėra patikimas naujienų šaltinis ir turi būti derinamas su kitais.

Apibūdindamas internetinėje erdvėje skelbiamas naujienas, Yuan'as (2015) pabrėžia, kad joms priskiriami skirtingi formatai: vaizdo įrašai, nuotraukos, kryžminės nuorodos, elektroniniai puslapiai ir naujienų forumai. Tai padidina jų pasiekiamumą ir prieinamumą įvairaus amžiaus skaitytojams. Vis dėlto, ne visi jie vienodai budriai vertina tokių naujienų turinį: Ku ir kt. (2019) pabrėžia, kad daugiau nei 50 proc. Australijos paauglių pripažino niekada nebandę patikrinti, ar internete rasta naujienų publikacija atitinka tiesą, beveik 50 proc. respondentų teigė nekreipiantys dėmesio į žinių šaltinį. Lietuvos vartotojai, remiantis tyrimu (SPINTER tyrimai, EKT, 2017), taip pat nėra itin budrūs. Jei skirtingai pateikiamus faktus ta pačia tema lengviau pastebi televizijos žiūrovai (27 proc.), tai skirtingai pateikiamą tą pačią informaciją interneto portaluose užfiksuoja vos 22 proc. skaitytojų. Maža to, net 68 proc. respondentų teigia, jog pastebėję skirtingai pateiktus faktus jie į tai nekreipia dėmesio (SPINTER tyrimai, EKT, 2017). Tai parodo nepakankamą skaitytojų žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumą, kurį žiniasklaida gali sąmoningai ar nesąmoningai išnaudoti formuodama viešąją nuomonę, kaip pavyzdžiui, apie mokytojus ir mokyklas.

Lietuvos gyventojų nuomone, žiniasklaidos siekis yra informuoti visuomenę apie aktualijas ir tai, kas vyksta aplink. Nors toks vertinimas atrodo labai teigiamai, tai nėra geras ženklas, nes pasitikėjimas žiniasklaida ir negebėjimas įvertinti jos daromos įtakos reiškia nepakankamą vartotojų kritinį raštingumą ir sąmoningumą. Kaip teigia SPINTER, EKT tyrimas (2017), „santykinai geras Lietuvos žiniasklaidos vertinimas sietinas ne su gera žiniasklaidos kokybe, o visų pirma su silpnais pačios auditorijos gebėjimais ją vertinti“ (SPINTER tyrimai, EKT, 2017, p. 43). Kitaip tariant, pasitikėjimas žiniasklaida daugiau pasako ne apie pačią žiniasklaidos kokybę, o apie jos vartotojus ir jų kritinį mąstymą.

Tam, kad gyventojai gebėtų kritiškai įvertinti žiniasklaidos skleidžiamos informacijos kokybę, svarbus švietimas. Žvelgiant į Lietuvos žiniasklaidos tyrimus, internetinės naujienų žiniasklaidos pranešimus Ustilaitė (2021) siūlo nagrinėti pagal tokius kriterijus:

- dramatiškumą (kai naujiena pateikiama kaip konfliktas);
- vizualinį patrauklumą (kai derinamos skirtingos raiškos priemonės, pasitelkiant daugiau nei vieną vizualą);
- pramogą (kai naujienos turinyje nėra konflikto);
- svarbumą (kai yra potencialo sudominti didelį kiekį žmonių arba naujiena siejasi su kasdienio gyvenimo sutrikdymu);
- aktualumą (kai įvykis svarbus dideliame kiekiui skaitytojų);
- artumą (nurodant šalį, kurioje įvyko aprašomas įvykis);
- neigiamą pobūdį (pranešimai, sukeliantys įtampą ar sukrėtimą);
- trumpumą (kai pernelyg nesiplečiama ir naujiena apimtimi nesiskiria nuo kitų publikacijų);

- naujumą (kai įvykis ne senesnis nei 24 val., nebuvo anksčiau aprašytas arba yra pildomas naujais, dar neminėtais faktais);
- elitą (kai cituojamos garsių žmonių nuomonės, pasakojamos jų istorijos, pasiekimai);
- suasmeninimą (kai įvykis atskleidžiamas iš asmeninės pozicijos) (Ustilaitė, 2021, p. 33-34).

Taigi žiniasklaidos komunikacija apie mokytojų įvaizdį atlieka svarbų vaidmenį formuodama šios profesijos suvokimą visuomenėje. Tiek dienotvarkės / darbotvarkės sudarymo, tiek įrėminimo teorijos leidžia teigti, kad tai, kokios naujienos pristatomos ir tai, kaip pateikiamas jų turinys, ilgainiui prisideda prie visuomenės supratimo apie tai, kas svarbu, ir reiškinių vertinimo. Tai, kad Lietuvos piliečiai linkę pasitikėti interneto portalais ir juose skleidžiama informacija tik sustiprina žiniasklaidos įtaką, todėl itin svarbu tampa išsiaiškinti, kaip ji komunikuoja pristatydamą informaciją, susijusią su mokytojais ir kokią mokytojo įvaizdį formuoja. Kitame poskyryje bus aptariama, kokie naratyvai dominuoja švietimo diskurse ir koks mokytojo įvaizdis kuriamas naujienų portaluose.

1.2.4. Mokytojo įvaizdžio formavimas Lietuvos ir užsienio naujienų portalų komunikacijoje

Švietimas Lietuvoje priskiriamas vienai iš prioritetinių valstybės politikos sričių, todėl būtų galima manyti, kad jam skiriama daug žiniasklaidos dėmesio. Vis dėlto, tyrimai rodo ką kita. Smilgienė (2012) pastebi, kad ši sritis menkai atstovaujama, o jei sulaukia dėmesio, tai jis dažniau neigiamas, nei teigiamas. Tam pritaria ir Bruzgelevičienė (2017), teigdama, kad švietimas Vidurio ir Rytų Europos žiniasklaidoje priskiriamas politikai, o ne diskutuojamas atskirai, kaip, pavyzdžiui, sportas. Iš mokslininkų tyrimų akivaizdu, kad tokia situacija – ne vien Lietuvoje. Remiantis Campanella'o (2015) atliktu longitudiniu JAV naujienų turinio tyrimu, švietimas 2014 metais užėmė vos 2,3 proc. visų nacionalinio masto naujienų. Be to, net ir su švietimu susijusios naujienos dažniausiai akcentuodavo sporto renginius arba mokyklų finansavimą, o ne mokymo ar mokymosi proceso eigą. Anot Coe'o ir Kuttner'io (2018), toks menkas žiniasklaidos dėmesys švietimui nepadaeda visuomenei susidaryti objektyvaus ir nešališko įspūdžio apie švietimo sistemą, nes komunikacijos šia tema tiesiog trūksta.

Nors pripažįstama, kad žiniasklaidos įtaka svarbi ne tik mokytojams, bet ir visuomenės nuomonei apie juos, apie mokyklų sėkmę komunikuojama itin siaurais kanalais (Bruzgelevičienė, 2017): mokyklų internetiniai puslapiai, Švietimo ir mokslo ministerijos leidinys „Švietimo naujienos“, jai pavaldžių institucijų tinklalapiai ir socialinių tinklų paskyros. Kitaip tariant, žinia pasiekia siaurą auditoriją: mokinius, mokytojus, jų tėvus ir švietimo srityje ir taip dirbančius specialistus. Viešasis diskursas, naujienų portalai ir kitos komunikacijos priemonės nėra plačiai naudojamos gerai švietimo žiniai skleisti. Tai sudaro sąlygas nelygiai informacijos kovai, nes „menkinamas švietimas nuo diskusijos su oponentais atsitveria tyla“ (Bruzgelevičienė, 2017, p. 6). Būtent todėl svarbu analizuoti tai, kas komunikuojama švietimo tema, kokia informacija pateikiama, nes jos kiekis nėra didelis, o turinys turi didelę įtaką mokytojo įvaizdžiui ir bendram visuomenės suvokimui apie tai, kas vyksta už uždarytų mokyklos durų.

Apibrėždami viešąjį švietimo diskursą mokslininkai linkę kalbėti apie viešojoje erdvėje nuosekliai aptariamą ugdymo ir mokymosi procesą, kurio metu individas tampa visuomenės nariu (Prakapas, Prakapienė, 2020). Tam tirti Lietuvoje pasirenkami internetiniai žiniasklaidos šaltiniai (naujienų portalai) ir jų publikacijos švietimo tema, atrinktos pagal specifinius raktažodžius. Tyrimų duomenys

rodo, kad paskutiniu metu šiame diskurse daug abejonų: dėl švietimo ateities, dėl jo kokybės, dėl mokytojų profesijos prestižo. 2020 metais atlikta internetinės žiniasklaidos naujienų portalų turinio analizė (Prakapas, Prakapienė, 2020) tik patvirtino švietimo diskurse dominuojančias sensacingas temas, rezonansinius įvykius, ekspertų komentarus. Jie kuria naratyvą, kad švietimas – tai liūnas, bedugnė (Bruzgelevičienė, 2017; Prakapas, Prakapienė, 2020), o mokytojai yra tie, kurie palikti spręsti problemas. Panašius naratyvus pastebi ir užsienio mokslininkai (Coe, Kuttner, 2018): žiniasklaidos komunikacijoje mokyklos nuolat susiduria su iššūkiais, yra kaltinamos dėl socialinių nelygybių visuomenėje, mokytojų neveiksmingumo, o sisteminės problemos ir pačių mokytojų sunkumai, kaip pavyzdžiui, darbo krūvis, neretai ignoruojami. Tai, kaip jau buvo minėta, sukuria neharmoningą komunikuojamos teigiamos ir neigiamos informacijos švietimo tema disbalansą.

Švietimas ir mokytojų iššūkiai bei tai, kaip jie su jais tvarkosi, priskiriama kasdienybei (Gudonis, Šeipūnaitė, 2008; Litvinaitė, 2018; Pardal et al., 2015). Nors kiek stereotipinė, bet gabi nuomonė, kad visi žino, ką iš tikrųjų veikia mokytojas, nes mokykla – kiekvieno žmogaus išgyventas etapas. Spręsdama pagal savo asmeninę patirtį neretai visuomenė linkusi geras naujienas priskirti kategorijai „taip ir turi būti“, daugiau dėmesio kreipiant į tai, kas neveikia, nesiseka, neatliekama arba aiškiai nepateisina nei politikų siekių, nei nusistovėjusių vertinimų apie mokytojo profesiją ir jai keliamų standartų. Bilbokaitė (2021) pastebi, kad prie neigiamo pedagogo įvaizdžio visuomenėje prisideda ne tik komunikacijos turinys, bet ir diskurso veikėjai, „kai nieko bendro su švietimu neturintys žmonės viešai pasakoja, kas jame yra blogai, kaip jį reikėtų tobulinti“ (Švietimo ekspertė Renata Bilbokaitė: „Be mokytojų...“, 2021-04-29)³. Iš dalies pati profesija, kaip jau minėta, yra subjektyviai suvokiama, todėl kriterijai, pagal kuriuos žiniasklaidos naujienas vertina visuomenė, lygiai taip pat yra subjektyvūs. Būtent todėl labai svarbu, kad bent jau žiniasklaidos pasirinkti komunikatoriai būtų profesionalūs, kompetentingi ne tik pateikti patikimą informaciją, bet ir tinkamai ją pristatyti visuomenei, išvengiant subjektyvių interpretacijų ar skambių lozungų.

Viena iš temų, dažnai aptariama švietimo diskurse – mokinių pasiekimai. Kadangi tai, kaip efektyviai mokiniai skaito, rašo ir atlieka kitas kognityvines užduotis galima pamatuoti juos testuojant, gauti rezultatai ir mokinių gebėjimai tampa švietimo sistemos kokybės rodikliu. Kaip pastebi Skandinavijos šalyse tyrimą atlikęs Fladmoe'is (2011), tarptautiniai pasiekimų testai (kaip PISA) turi potencialo paveikti naujienų žiniasklaidą ir viešąją nuomonę. Tam pritaria Shine ir Rogers'as (2021), kurie pabrėžia, kad visuomenei pristatomi tarptautinių testų rezultatai paprastai didesnę dėmesį skiria sritims, kurios ryškiai atsilieka nuo kitų šalių ir labiau akcentuojami yra trūkumai, o ne pažanga (Shine, Rogers, 2021). Demokratinėse valstybėse vyriausybė priklauso nuo visuomenės pasitikėjimo, todėl tikėtina, kad politiniai kivrčiai dėl švietimo ir labiausiai jam tinkamos politikos krypties didėja ir dažnėja tose šalyse, kurių pasiekimai, lyginant su kitomis EBPO šalimis, yra mažesni arba nepateisina išsikeltų reikalavimų (Fladmoe, 2011). Tai natūraliai paskatina diskusijas apie reikiamus pokyčius, jų pobūdį, į kurias įsitraukia ne tik politikos atstovai, bet ir švietimo bendruomenė, kuri neretai lieka kalta dėl šių nepateisintų lūkesčių, akivaizdžiai matomų tarptautinių

³ Vilniaus universitetas (2021-04-29) Švietimo ekspertė Renata Bilbokaitė: „Be mokytojų nebūtų nei medikų, nei teisėjų – nebūtų visuomenės“, *naujienos.vu.lt*, prieiga per <https://naujienos.vu.lt/vu-svietimo-eksperte-renata-bilbokaite-be-mokytoju-nebutu-nei-mediku-nei-teiseju-nebutu-visuomenes/>

tyrimų kontekste. Tai matydama ir girdėdama visuomenė eilinį kartą stebi komunikuojamus švietimo sistemos iššūkius. Žiniasklaidai komunikuojant apie tokias ir panašias nepateisintas viltis ir nuviliančius rezultatus mokytojų įvaizdis natūraliai kenčia, jie parodomi kaip negebantys kompetentingai paruošti mokinių, išmokyti jų pageidaujamu lygmeniu. Be to, neretai aptariant rezultatus diskurse veikia net ne mokytojai, o švietimo ekspertai, politikai ar kiti, tiesiogiai su mokiniais ir jų gebėjimų ugdymu nesusiję asmenys.

Mokslininkų vertinimuose žvilgsnis į švietimo situaciją gana kritiškas: jie savo tyrimų išvadose pabrėžia ryškią Lietuvos švietimą ištikusią krizę. Vieni visuomenėje kuriamą mokytojo įvaizdį vadina „paslaugų tiekėjo“ (Litvinaitė, 2018, p. 157), kiti jį apibūdina kaip nuolatinę įtampą dėl nepateisintų bei pateisinti neįmanomų lūkesčių patiriantį socialinį veikėją (Gudonis, Šeipūnaitė, 2008), dar kiti pastebi valstybės siekį švietimo spragas užtaisyti laikiniais finansiniais išskaičiavimais, taip tik dar labiau gilinant iš esmės nesprendžiamas problemas (Bruzgelevičienė, 2017). Visa tai rodo galias švietimo sistemos problemas, vis dažniau nagrinėjamas mokslininkų. Galbūt todėl viešojo diskurso švietimo tema analizės Lietuvos mokslininkų tyrimuose yra gana įvairios: kalbama ir apie mokytojo paveikslą (Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2009; Jegerlevičienė et al., 2019; Prakapas, Prakapienė, 2020; Šileikytė, 2018), ir apie rezonansinius pokyčius, pavyzdžiui, universitetų jungimą (Bružienė, 2019) ar darbo apmokėjimo reformą (Zolubienė, Jurkevičienė, 2022). Tai, kad švietimo temos sulaukia mokslininkų dėmesio, džiugina, tačiau panašu, kad valstybiniu mastu į jų tyrimų išvadas atsižvelgti nepavyksta, švietimo pokyčiai veda viena kryptimi, o reali situacija mokyklose linksta kita linkme. Tai dar kartą įrodo prasilenkiančius lūkesčius ir galimybes, o mokytojus, kaip šios sistemos esminius veikėjus, vaizduoja labiau kaip pasyviai viską stebinčius, nei gebančius aktyviai šiuose pokyčiuose dalyvauti.

Žvelgiant į atliktus tyrimus (Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2009; Jegerlevičienė et al., 2019; Prakapas, Prakapienė, 2020) galima matyti, kad Lietuvoje naujienų portalų diskursas švietimo tema tyrinėtus daugiausia kokybiniu aspektu, analizuojant publikacijų toną ir turinį. Neigiamas tonas dominuoja dėl negatyvaus naujienų turinio: pedagogų kompetencijos stokos, vykdomų teisinių pažeidimų, asmeninių klaidų. Tokios naujienos, kaip pastebi R. Bilbokaitė ir I. Bilbokaitė (2009), pabrėžia visuomenei nepriimtina pedagogų elgesį, todėl sulaukia nuostabos, susidomėjimo, o ilgainiui ir neigiamo vertinimo. Pasirinkti skandalingi įvykiai nebūtinai susiję su sąmoningu siekiu sumenkinti mokytojo profesiją, tačiau neabejotinai stiprina visuomenės suvokimą, kokie yra mokytojai, o kai neigiamų naujienų daugiau, negu teigiamų, nesunku susidaryti blogą įspūdį. Apie neigiamą komunikacijos švietimo tema toną ir pabrėžiamas problemas, o ne laimėjimus, kalbama ir Amerikoje (Coe, Kuttner, 2018), ir Europoje (Trčkova, 2018), ir Australijoje (Alhamdan et al., 2014; Mockler, 2020). Kitaip tariant, tiek Lietuvos, tiek užsienio tyrimai rodo, kad žiniasklaida, parinkdama komunikacijos turinį ir toną, formuodama dienotvarkę / darbotvarkę ir įrėmindama švietimo temas yra linkusi daugiau dėmesio skirti neigiamam mokytojo įvaizdžiui stiprinti, o ne teigiamiems šios profesijos aspektams komunikuoti, taip menkinant palaikymą ir visuomenės pagarbą šiai profesijai.

Shine ir Rogers'o (2021) Australijoje atliktas tyrimas leidžia pabrėžti, kad ne tik mokslininkai, bet ir patys mokytojai (85 proc.) bei mokinių tėvai (62 proc.) pastebi neigiamą žiniasklaidos komunikacijos švietimo tema toną. Jei mokytojus galima laikyti kiek šališkus savo profesijos atžvilgiu, tai mokinių tėvai, atstovaujantys kitą suinteresuotąją šalį švietimo bendruomenėje, taip pat teigė pastebintys

aiškiai neigiamą žiniasklaidos toną komunikuojant švietimo tema. Be to, respondentai pripažino, kad toks naujienų turinys neigiamai paveikė jų emocinę būseną, t. y. sukėlė neigiamas emocijas, kaip pvz. nusivylimą. Autorių nuomone, tai turi įtakos ne tik viešajai nuomonei apie mokyklas ir mokytojus, bet ir vyriausybės sprendimams bei švietimo politikai (Shine, Rogers, 2021). Kitaip tariant, žiniasklaidos komunikuojamas turinys apie švietimą ir mokytojus keičia ne tik mokytojų, mokinių tėvų ir visuomenės nuomonę, bet ir politikų požiūrį į tai, kokių pokyčių reikia švietimo sistemai ir kaip jie įgyvendinami.

Coe'is ir Kuttner'is (2018), tyrinėję JAV žinių reportažus švietimo tema (kurie nesudarė nei 1 proc. vakaro žinių turinio) išvelgė žiniasklaidos pasirinktų aptarti tematikų problemą: smurtas buvo dominuojanti tema pranešant apie mokyklas JAV, antra pagal populiarumą – netenkinanti ugdymo kokybė. Tai rodo, kad apie švietimą komunikuojama tada, kai iškyla problema, atsitinka nelaimė ar kitoks rezonansinis įvykis. Nuolatinių, visus metus reguliariai rengiamų žinių pranešimų, informuojančių apie švietimo sistemos kasdienybę, trūksta. Tai natūraliai sudaro sąlygas pranešamoms naujienoms kurti neigiamą dienotvarkę / darbotvarkę ir taip sustiprinti neigiamą švietimo diskursą (Coe, Kuttner, 2018). Tokį naujienų įrėminimą Shine ir Rogers'as (2021) linkę įvardinti kaip „krizės“ arba „trūkumo“ rėmą, kuriame nuolat pabrėžiami neigiami švietimo sistemos aspektai, tarp kurių dažnai minima ir mokytojo profesija. Viena vertus, teigiamos komunikacijos trūksta, kita vertus, tai, kas gera, įrėminama kaip pavieniai atvejai, o tai, kas bloga generalizuojama, implikuojant, kad švietimas iš esmės išgyvena krizę (Shine, Rogers, 2021). Būtent todėl kyla klausimas, ar tikrai žiniasklaida daro viską, kad surastų ir pateiktų teigiamo mokytojų darbo įrodymus ir pristatytų juos visuomenei: pavienių mokinių išskirtinius sėkmės atvejus, egzaminų rezultatus, teigiamus atsiliepimus, atvirų pamokų aprašymus ir kitus kasdienio mokytojo darbo aspektus.

Viena iš ryškiausių temų, atlikus tematinę publikacijų turinio analizę internetinėje Lietuvos žiniasklaidoje (*Delfi.lt*; *15min.lt*; *Lrytas.lt*; *Diena.lt*), anot Jegelevičienės ir kt. (2019) yra mokytojų bendravimo kompetencija. Ji apima ne tik daugiakryptę mokytojų komunikaciją su daugybe skirtingų suinteresuotųjų šalių, bet ir iš to kylančius iššūkius, nesėkmes. Tai tik sustiprina negatyviai formuojamą požiūrį į mokytojo profesiją viešajame švietimo diskurse. Tam įtakos turi ir jau anksčiau aptartas subjektyvus ir ne visada adekvatus požiūris į tai, kaip mokytojas turėtų elgtis ir kalbėti bendraudamas su mokiniu ar jo tėvais, kaip aukštai yra iškelta kartelė jo manieroms ir profesionalumui.

Tai, kad žiniasklaidos komunikacija švietimo tema nėra efektyvi teigiamam mokytojo įvaizdžiui ir šios profesijos prestižo visuomenės akyse stiprinimui, akivaizdu (Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2009; Jegelevičienė et al., 2019, Prakapas, Prakapienė, 2020). Nors jos svarba neabejojama, tyrimų, kurie analizuotų, kaip sekasi stiprinti šį įvaizdį teigiama komunikacija, atrasti nepavyko. Prakapas ir Prakapienė (2020) teigia, kad norint to pasiekti, svarbu, kad viešąją nuomonę apie mokytoją formuotų ne atsitiktiniai „ekspertai“, o tikri šios srities specialistai, kompetentingi diskutuoti švietimo temomis. Taip pat būtina atitinkamai reaguoti į dezinformaciją ir klaidingas interpretacijas, sklindančias visuomenėje bei taip kuriančias neigiamą mokytojo įvaizdį. Kaip jau buvo minėta, svarbu ir pačių mokytojų komunikacija ne tik garsinant problemas, bet ir parodant gerus jų sprendimo pavyzdžius. Shine ir Rogers'as (2021) siūlo švietimo naujienas pristatyti ne tik pateikiant problemas, bet ir jų sprendimo būdus, tai, kas daroma, kad jos būtų išspręstos. Taip būtų išlaikomas bent minimalus

teigiamo ir neigiamo žiniasklaidos diskurso švietimo tema balansas, suteikiant visuomenei daugiau galimybių susidaryti objektyvų suvokimą apie mokytojo profesiją.

Internetinės naujienų žiniasklaidos diskursą mokytojų apmokėjimo reformos tema tyrinėjusios Zolubienė ir Jurkevičienė (2022) teigia, kad „žiniasklaida, tradicinė ir naujoji, kuria informacinį visuomenės foną, formuoja naujienų darbotvarkę, inicijuoja ir plėtoja diskusijas apie aktualius visuomenės klausimus, problemas, idėjas“ (Zolubienė, Jurkevičienė, 2022, p. 321). Švietimas ir mokytojo įvaizdis neabejotinai yra vienas tokių klausimų, o jo fone – daugybė skirtingų pozicijų: švietimo ekspertai, politikai, mokytojai, mokiniai, jų tėvai ir pan. Tai platus laukas, kuriame susiduria skirtingos socialinės grupės. Būtent šios socialinės grupės, kaip pastebi Zolubienė su Jurkevičiene (2022), diskurse gali būti pasyvios ar aktyvios, laikytis skirtingų pozicijų, veikti. Iki tol tyrimuose tik identifikuotus socialinius veikėjus šios autorės nagrinėja giliau, plėsdamos tyrimų metodologiją ir priskirdamos šiems veikėjams veiklas. Tokie veikėjai gali būti minimi, vertinami ir patys kažką teigiantys, kritikuojuantys, klausiantys arba pasyviai atsisakantys komentuoti, nedalyvaujantys ir pan. Tai, kaip jie apibūdinami ir kokius santykius jie suponuoja, stipriai prisideda prie žiniasklaidos siekio įrėminti viešas problemas, suteikti joms tam tikrą foną, perspektyvą jų vertinimui. Būtent toks naujienų įrėminimas leidžia problemas pristatyti iš norimos pusės, pabrėžiant ir akcentuojant sąmoningai pasirinktus aspektus ir įtaigiai implikuojant, kaip reikėtų jas suprasti ir vertinti.

Kalbant apie dominuojančius diskurso veikėjus, Mockler (2020) pastebi dažnai švietimo diskurse veikiančius politikus ir vyriausybės atstovus. Jie ne tik stengiasi parodyti savo rūpestį švietimu, jo ateitimi, bet ir dažnai yra tie, kuriems tenka aiškinti, kodėl buvo priimti vienokie ar kitokie pokyčiai, argumentuoti jų prasmę ir numatomą naudą bei poreikį. Tai neišvengiamai prisideda prie to, kaip visuomenė supranta mokyklose vykstančius procesus. Ne paslaptis ir tai, kad švietimas yra daugelį tiesiogiai liečianti tema, todėl ji dažnai tampa priešrinkiminių debatų ir politinių diskusijų objektu, siekiant pritraukti rinkėjų palankumą, švietimo bendruomenės palaikymą. Trčkova (2018) pastebi, kad mokytojas žiniasklaidoje dažnai minimas kartu su švietimo problemomis: prastos darbo sąlygos, mažas atlyginimas, pokyčiai ugdymo sistemoje ir, galiausiai, mokytojo profesijos prestižo stoka. Visa tai kuria mokytojo aukos įvaizdį, menkina jų socialinį statusą. Mokytojai yra tie, kurie kenčia ne tik nuo mokinių, tėvų ar administracijos spaudimo, bet ir nuo vyriausybės sprendimų, nuolatinių pokyčių. Toks įvaizdis ir nuolatinis, sistemingas jo stiprinimas žiniasklaidos komunikacijos pagalba ima vis aiškiau vyrauti ir visuomenės suvokime, šios profesijos vertinime.

Remiantis Bružiene (2019), viešojoje erdvėje skleidžiamus diskursus ir jų susidūrimus galima vertinti kaip socialinius konstruktus. Būtent iš jų skaitytojai susidaro nuomonę apie tai, kaip reikėtų suprasti vieną ar kitą reiškinį, įvykį ar problemą. Nors švietimo situacija, kaip buvo minėta, prasta, Duoblienė ir Garbauskaitė-Jakimovska (2022) pastebi, kad kalbant apie švietimo ateitį žiniasklaidoje vis dar galima aptikti vilties ir tikėjimo. Vis dėlto, autorės patvirtina, kad švietimo diskurse gausu lozungų ir įsisenėjusių naratyvų, vienas jų – mokytojo profesijos prestižas. Žvelgiant į ateitį jaučiamas susirūpinimas, viliamasi, kad reformos ir pokyčiai padės sulaukti geresnių rezultatų.

Neigiamą mokytojo įvaizdį pabrėžia ir 2024 metų tyrimas Filipinuose: žiniasklaida neretai išryškina atvejus, kai mokytojai pažeidžia įstatymus, smurtauja prieš mokinius arba patys tampa aukomis. Kaip pastebima, tokios etiketės neretai atliepia visuomenėje įprastą mokytojų vertinimą (Bayate et al., 2024). Vis dėlto, nors naujienos apie mokytojus ne vien neigiamos, padrikai skelbiami pavieniai

pranešimai apie mokyklų pasiekimus ir kitus teigiamus mokytojų darbo rezultatus toli gražu nepadeda susilpninti formuojamo neigiamo mokytojų įvaizdžio. Tai matoma ir publikacijų antraštėse – anot Punakallio ir Dervin'o (2015) dažniausia tema, akcentuojama jose – mokytojų amoralumas. Ir tai pastebima net Suomijoje, kur mokytojo profesija vertinama kur kas geriau, nei likusiame pasaulyje. Kitaip tariant, neigiamas mokytojų įvaizdžio diskursas peržengia valstybių sienas ir tampa šių dienų reiškiniu. Kai kuriuose užsienio mokslininkų tyrimuose mokytojų įvaizdį bandoma įrėminti: tradicinis mokytojas (moralus, doros standartus atitinkantis) ir pažeidžiamas mokytojas (praradęs autoritetą ir pagarbą, užguitas) (Punakallio, Dervin, 2015), rūpestingas praktikas, (ne)profesionalas, pavyzdys tiek moraliniu, tiek socialiniu požiūriu ir transformuojantis intelektualas (Alhamdan et al., 2014). Vis dėlto, mokslininkai pripažįsta, kad nors mokytojo profesija turi ir gerąją, moralinę pusę, žiniasklaidos komunikacijoje ji nėra akcentuojama, kur kas labiau pabrėžiamas krintantis mokytojo autoritetas, mažėjanti jo įtaka, blėstanti motyvacija ir vis dažniau aprašomi atvejai, kuriais parodoma, kad mokytojas šiandien NĖRA toks, koks turėtų būti.

FrameWorks Institute atliktas tyrimas Amerikoje atskleidė tris dominuojančius žiniasklaidos komunikacijos švietimo tema aspektus: a) vartotojiškumas, kuris švietimo sistemą vertina verslo kriterijais ir prioritetą teikia individualiems ekonominės naudos tikslams, o ne visuomenės gerovei ir kolektyvinei naudai; b) mokymo(si) procesai, vykstantys klasėse, pristatomi atskirai nuo švietimo sistemos politikos, pvz. finansavimo ar pokyčių. Tai reiškia, kad mikrolygmuo, kuriame veikia mokiniai ir mokytojai, visiškai neakcentuojamas priimant politinius sprendimus ir vykdant sisteminius švietimo pokyčius makrolygmeniu; c) švietimo sistemos krizė, pabrėžiama ne tik nuolat pristatomomis problemomis, nepateikiant sprendimų, bet ir mokinių pasiekimų lyginimais su kitų šalių rezultatais (O'Neil, 2012). Būtent šie žiniasklaidos komunikacijos švietimo tema akcentuojami dalykai ne tik išryškina sisteminės problemas, bet ir sukuria visuomenės įspūdį, jog krizė yra kur kas gilesnė, neišsprendžiama, vis didėjanti.

Reikia pripažinti, kad šie aspektai itin ryškūs ir mokytojų, ir švietimo ekspertų vertinime: mokytojai jaučiasi negerbiami, praradę savo autoritetą ir įstrigę tarp paslaugos tiekėjo ir moralinio pavyzdžio jaunajai kartai vaidmenų, švietimo sistemos pokyčiai „nuleidžiami“ iš aukščiau, nesigilinant į realią situaciją mokyklose ir esminius tų pokyčių veikėjus – mokinius ir mokytojus, o visa tai ilgainiui sukelia desperacijos ir beviltiškumo kažką iš esmės pakeisti įspūdį, tarytum viskas, kas bebūtų daroma, yra nepakankama. Galima daryti išvadą, kad neigiamas komunikacijos turinys, tonas ir iš to formuojamas neigiamas mokytojo įvaizdis neišvengiamai atliepia švietimo sistemos realybę, tačiau ignoruoja gerus, teigiamus dalykus, iniciatyvas, pasiekimus, mokyklų, mokytojų ir mokinių sėkmės istorijas ir gerąją patirtį. Apibendrinus atliktus mokytojo įvaizdžio tyrimus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, galima teigti, kad mokytojo įvaizdis – aiškiai mokslininkų pastebima problema, glaudžiai susijusi su šios profesijos prestižo mažėjimu ir šiuolaikinės švietimo sistemos iššūkiais. Būtent todėl šiame darbe ir bus nagrinėjama Lietuvos naujienų portalų komunikacija apie mokytojus, siekiant nustatyti, koks jų įvaizdis kuriamas ir kokiomis priemonėmis jis formuojamas.

2. Tyrimo metodologija

Siekiant išsiaiškinti, koks mokytojo įvaizdis kuriamas Lietuvos naujienų portalų komunikacijos, pasitelktos tarpdalykinės žinios. Derinant pedagoginę patirtį mokykloje su lingvistika ir komunikacijos mokslu pasirinkta analizuojamą problemą tyrinėti visų pirma dėl eiliniam piliečiui svarbaus suvokimo, o tik tada dėl profesinių ir mokslinių paskatų. Šios paskatos, kaip jau minėta, turi ne tik nacionalinio, bet ir tarptautinio pagrindo: Lietuvos politikų užsibrėžtas tikslas „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ ir Europos Komisijos, UNESCO pabrėžiamas mokytojų, kaip esminių švietimo sistemos veikėjų, vaidmuo šiuolaikinių iššūkių kontekste.

Tyrimo klausimas: koks mokytojo įvaizdis kuriamas Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje artėjant nacionalinės politikos tikslo „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ terminui?

Tyrimo objektas: Lietuvos naujienų portalų komunikacija apie mokytojus.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti Lietuvos naujienų portaluose komunikuojamą mokytojo įvaizdį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti Lietuvos naujienų portaluose paskelbtas publikacijas apie mokytojus, atliekant kiekybinę jų turinio analizę ir aptariant diskurso dinamiką, auditoriją, šaltinius ir dominuojančias temas;
2. išanalizuoti dominuojančių Lietuvos naujienų portalų publikacijas apie mokytojus, taikant kritinę diskurso analizę komunikacijos apie mokytojų turiniui, veikėjams ir kontekstui nustatyti;
3. apibūdinti, kuo pasižymi mokytojo įvaizdis, komunikuojamas Lietuvos naujienų portaluose artėjant nacionalinės politikos tikslo „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ terminui, sintezės būdu sujungiant tyrimo rezultatus su teorinėje dalyje aptartomis mokslininkų įžvalgomis.

Informacijos šaltiniai: žiniasklaidos stebėsenos ir monitoringo įmonės „Mediaskopas“ duomenų bazė, Station programa pasiekiami Lietuvos naujienų portalų straipsniai, publikuoti 2023-01-01 – 2024-01-01 laikotarpiu, atrinkti pagal tikslinius raktažodžius.

Tyrimo metodai: kiekybinė turinio analizė ir kritinė diskurso analizė.

Tyrimui naudota programinė įranga: Station ir MAXQDA.

Anot Neuendorf (2002) empiriniai tyrimai remiasi realiais, pamatuojamais reiškiniiais. Empiriniam tyrimui socialiniuose moksluose gali būti pasitelktas tiek kokybinis, tiek kiekybinis metodas. Atlikus kritinę literatūros apžvalgą šiame darbe atrenkama medžiaga empiriniam tyrimui. Jo **prieiga mišri:** kiekybinė ir kokybinė.

Naujienų portalų komunikacijos turinio analizė. Pirmiausiai atrenkami duomenys kiekybinei naujienų portalų turinio analizei, tai atliekama pasitelkiant žiniasklaidos monitoringo įmonės „Mediaskopas“ programą Station. Tekstinė bazė atrenkama **tikslinės kriterinės atrankos** būdu. Remiantis Elo'ų ir kt. (2014), turinio analizei dažniausiai naudojama tikslinė atranka, nes ji autoriui leidžia pasirinkti labiausiai tyrimo temą atitinkančius duomenis. Vis dėlto, svarbu nuspręsti, kas, kokia forma ir apimtimi bus atsirenkama. Kaip teigia Rupšienė (2007), „kiekviename tyrime imties

dydis ir konkretūs tyrimui pasirinkti imties vienetai iš esmės priklauso nuo tyrimo tikslų“ (Rupšienė, 2007, p. 26). Šiuo atveju atrankos kriterijai pasirinkti siekiant ištirti, koks mokytojo įvaizdis komunikuojamas Lietuvos naujienų portaluose. Tam buvo numatyti trys atrankos kriterijai: 1. Publikacijos, paskelbtos internete; 2. Publikavimo laikotarpis – paskutiniai pilni kalendoriniai metai, nuo 2023-01-01 iki 2024-01-01; 3. Paieškos raktažodžiai: “mokytoj* profesij*” | mokytoj* NEAR/5 profesij* | mokytoj*. Jei publikacijoje bet koku linksnio buvo pavartotas bent vienas iš šių raktažodžių, ji pateko į kiekybinio tyrimo imtį. Ši buvo sudaryta iš 1598 publikacijų. Naujienų portalų komunikacija pasirinkta todėl, kad būtent jie yra vienas svarbiausių informacijos šaltinių Lietuvos vartotojams (SPINTER tyrimai, EKT, 2017), 92 proc. lietuvių skaito naujienas internete (Eurostat, 2022). Antrasis atrankos kriterijus – publikavimo laikotarpis, pasirinktas norint pamatyti, kokios temos dominavo kalendorinių metų laikotarpiu, įskaitant ir akademinių mokslo metų, ir mokinių atostogų laikotarpį. Jo metu apimamos mokyklinio ciklo temos, kaip pvz. mokslo metų pradžios iššūkiai, mokinių pasirengimas patikrinimams ir egzaminams, jų vykdymas, vertinimas ir rezultatai, mokslo metų pabaigos įžvalgos, taip pat politiniai pokyčiai, tais metais įvykę švietimo sistemoje: ministrų kaita, ugdymo programų atnaujinimas, tarpinių patikrinimų įvedimas, mokytojų streikas ir pan. Kitaip tariant, pasirinktas laikotarpis leidžia įvertinti, kaip vystėsi diskursas, kurios temos sulaukė daugiausiai žiniasklaidos dėmesio ilgalaikėje metų perspektyvoje, kaip keitėsi diskurso dinamika, kokie veikėjai buvo epizodiniai, tam tikrų aplinkybių nulemti, o kurie, žvelgiant į visą laikotarpį, dominavo, ir pan. Kadangi tiriamas mokytojo įvaizdis, svarbu paminėti ir tai, kad pasirinktas ilgesnis laikotarpis leidžia daryti tvirtesnes prielaidas ir interpretuoti situaciją nesusiejant kuriamo įvaizdžio su tam tikrais pavieniais, trumpalaikiais švietimo sistemos klausimais, aptariamais tik diskurso piko metu. Galiausiai, raktiniai žodžiai buvo pasirinkti siekiant atrinkti publikacijas, kuriose būtų minimi mokytojai arba mokytojo profesija.

Neuendorf (2002) turinio analizę apibrėžia kaip sistematinę, objektyvią, kiekybinę pranešimo savybių analizę. Naujienų portalų publikacijos, atrinktos aukščiau aprašytu būdu, šiame darbe tampa analizuojamu turiniu. Macnamara's (2005) teigia, kad kiekybinėje analizėje turėtų būti aptarti šie žiniasklaidos turinio aspektai: temos / problemos, paminėjimų skaičius, žiniasklaidos sklaida (pasiektos auditorijos) ir dažnumas, komunikacinės „žinutės“, kurias leidžia nusakyti raktiniai žodžiai kontekste (angl. *key words in context* – KWIC). Šiuos duomenis tyrimui pateikti gali Station programa, kuri suteikia galimybę išanalizuoti didelės apimties tekstynų bazę kiekybiniu būdu. Šio tyrimo metu pasitelkiant Station duomenų atvaizdavimo grafikus nustatyta: a) temos, sulaukusios daugiausiai dėmesio; b) diskurso dinamika (publikacijų skaičius) analizuojamu laikotarpiu (2023-01-01-2024-01-01); c) pasiektos auditorijos (pagal skaitytojų miestus); d) dominuojantys publikacijų šaltiniai (naujienų portalai). Būtent šie publikacijų aspektai leidžia įvertinti bendrą komunikacijos apie mokytojus vaizdą, neanalizuojant kiekvienos publikacijos mikrolygmeniu.

Vis dėlto, kiekybinė prieiga netinka siekiant gilesnių įžvalgų, kaip mokytojo įvaizdis formuojamas Lietuvos naujienų portaluose ir kuo pasižymi tokia komunikacija. Kaip pastebi Macnamara's (2005), kiekybiniai veiksniai, kaip pvz. paskleistos žinios mastas ir dažnumas, nebūtinai lygūs šios žinios įtakai. Kitaip tariant, šie veiksniai svarbūs interpretuojant, tačiau nepakankami, kad būtų galima nusakyti, koks mokytojo įvaizdis kuriamas naujienų portaluose ir kokią poveikį tokia komunikacija siekiama jam padaryti.

Kritinė naujienų portalų diskurso apie mokytojus analizė. Kokybinė turinio analizė, remiantis Macnamara'u (2005), leidžia tyrėjui atkreipti dėmesį ne tik į tekstą, bet ir į jo skaitytojus, žiniasklaidą ir kontekstą. Šie veiksniai, kaip žinia, taip pat prisideda prie to, kaip visuomenė priima ir supranta komunikuojamą žinutę. Vis dėlto, kokybinio tyrimo metu tyrėjui tenka ne tik skaityti, bet ir interpretuoti žiniasklaidos tekstus, o tai yra viena iš priežasčių, kodėl kokybinei turinio analizei paprastai pasitelkiama mažesnė duomenų imtis. Dėl laiko sąnaudų ir interpretacijos gylio analizuojamų publikacijų skaičius kokybinėje analizėje yra žymiai mažesnis nei kiekybinėje.

Šiame darbe atlikus kiekybinį žiniasklaidos turinio analizės tyrimą vykdoma atranka tam, kad duomenų bazė būtų susiaurinta ir paruošta kokybinei analizei. Kaip teigia Rupšienė (2007), „kokybiniame tyrime dažniausiai taikoma tikslinė (angl. *purposive*) imties vienetų atranka“ (Rupšienė, 2007, p. 26). Vis dėlto, kadangi kiekybinės analizės duomenų imtis buvo gana didelė, šią **atrangą sudarė du etapai: tikslinė kriterinė atranka**, kurios metu buvo atrinktos 402 publikacijos keičiant vieną iš anksčiau pasitelktų kriterijų ir publikacijas internete apribojant, paliekant tik tas, kurios paskelbtos 3 dominuojančiuose šaltiniuose (remiantis Station duomenimis ir kiekybine analize). Šios publikacijos buvo paskelbtos naujienų portaluose *Lrt.lt*, *Delfi.lt* ir *Lrytas.lt*. Tai padaryta tam, kad būtų galima išsamiai analizuoti tik populiariausių šaltinių turinį, nes, anot Rupšienės (2007), „tikslinė atranka vykdoma tada, kai tyrėjas renkasi imtį, atsižvelgdamas į konkretų tikslą, remdamasis tam tikrais kriterijais arba sprendimais“ (Rupšienė, 2007, p. 19). Vis dėlto, imtis išliko pernelyg didelė kokybinei analizei atlikti, todėl buvo pereita prie antrojo atrankos etapo. Antruoju etapu buvo atlikta **tikimybinė sisteminė atranka** ir iš minėtų 402 publikacijų buvo atrinkta 80, į tyrimo imtį įtraukiant kas penktą straipsnį iš Station programos sudaryto sąrašo pagal publikacijų datas. Tuomet buvo naudotas **dokumentų peržiūros metodas** ir vertinta, ar šie 80 naujienų portalų straipsnių atitinka tyrimo tematiką. Šio metodo tikslas, anot Telešienės ir kt. (2021), yra „susijęs su tiriamo reiškinių pobūdžiu bei tyrėjų siekiu (...) nagrinėti istoriškai anksčiau užgimusius, natūraliai atsiradusius tekstus“ (Telešienė et al., 2021, p. 58). Peržiūrėjus visus straipsnius tapo aišku, kad visuose tiesiogiai arba netiesiogiai kalbama apie mokytojus, jų profesiją, tikslingai minimi raktažodžiai. Vis dėlto, į galutinę kokybinio tyrimo imtį nepateko publikacijos, kurios tik aprašė vaizdinės medžiagos (televizijos laidos) turinį, o tokių buvo 2, iš *Lrt.lt* portalo. Jos buvo atmestos, nes kokybinio tyrimo metu neanalizuoti vaizdo reportažo formatai, nuotraukos, greitosios nuorodos, grotazymės ir kita vaizdinė medžiaga, o apsiribota tik „verbale diskurso medžiaga (tekstais)“ (Telešienė et al., 2021, p. 57). Generalinę kokybinio tyrimo duomenų bazę sudarė iš viso 78 straipsniai, publikuoti *Delfi.lt*, *Lrytas.lt* ir *Lrt.lt* naujienų portaluose, nuo 2023-01-01 iki 2024-01-01 (*Delfi.lt* – 26 straipsniai, *Lrytas.lt* – 27 straipsniai, *Lrt.lt* – 25 straipsniai). Šie pranešimai buvo išsaugoti .pdf formatu ir sukelti į MAXQDA programą, kur pasitelkiant deduktyvų ir induktyvų kodavimą, gautų rezultatų atvaizdavimo modelius ir interpretaciją buvo išanalizuotas jų turinys.

Neuendorf (2002) pabrėžia, kad kokybinė turinio analizė tikslingiau turėtų būti priskirta vienai iš šių kategorijų: retorinė analizė, naratyvinė analizė, diskurso analizė, struktūrinė arba semiotinė analizė, interpretacinė arba kritinė analizė. Šiam darbui pasirinkta kokybinė turinio analizė atitinka kritinės diskurso analizės (angl. *critical discourse analysis*, CDA) kriterijus. Diskurso analizę Neuendorf (2002) apibrėžia kaip procesą, kurio metu siekiama ištirti kalbos ir žodžių vartojimo ypatumus, žiniasklaidos tekstų tematiką. Ji paprastai pasitelkiama žiniasklaidos kuriamiems įvaizdžiams apibrėžti, analizuojant komunikatoriaus motyvus, ideologiją. Remiantis Juraite ir Telešiene (2009),

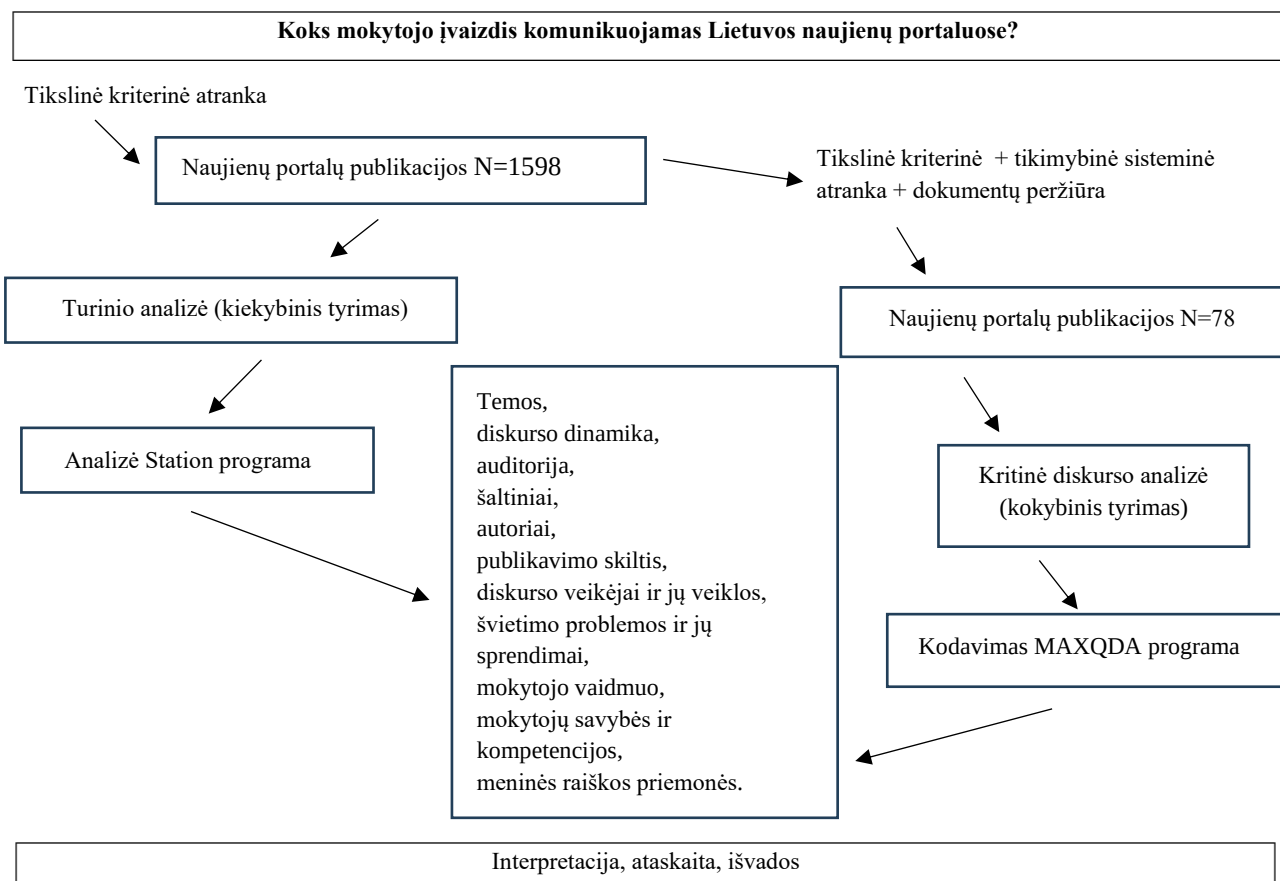
„diskurso analize siekiama suprasti, kaip tarpusavyje sąveikauja veikėjai, kaip šios sąveikos metu yra apibrėžiamos problemos ir kokie priimami sprendimai“ (Juraitė, Telešienė, 2009, p. 231). Tokia analizė tampa kritine todėl, kad ja tiriama komunikacijos problema ar probleminiai jos aspektai (Girkontaitė, 2018). Kadangi šiame darbe siekiama išsiaiškinti, koks mokytojo įvaizdis kuriamas Lietuvos naujienų portalų komunikacijos, kritinė diskurso analizė, kaip kokybinio tyrimo metodas, atrodo tinkamiausias išsikeltam tikslui pasiekti.

Macnamara's (2005) išskiria keletą aspektų, paprastai nagrinėjamų kokybinės turinio analizės metu: a) būdvardžiai, nusakantys kalbėtojo požiūrį; b) metaforos ir palyginimai; c) aktyvios ir pasyvios veiksmažodžio formos; d) pasakotojo vaidmuo; e) emociniai išsireiškimai, sarkazmas, agresyvumas ir kiti toną nusakanti padedantys bruožai; f) pusės, ryškėjančios diskurse; g) teksto vizualinis pateikimas; h) konteksto veiksniai, pvz. kalbėtojo pozicija, cituojami šaltiniai ir pan. Šie aspektai neišvengiamai susiję su platesniu situacijos vertinimu, todėl tyrėjui svarbu suprasti ne tik kas, bet ir kaip komunikuojama, ko tokia komunikacija siekiama. Girkontaitė (2018) pastebi, kad kritinė diskurso analizė yra vienas iš tyrimų, kurie padeda nagrinėti ir spręsti socialines problemas, susijusias su politine ir praktine visuomenės realybe. Šioje realybėje nuolat veikia skirtingi veikėjai ir struktūros, turinčios įtakos komunikacijos turiniui ir pobūdžiui, konkrečiai šiame darbe analizuojamas veikėjas yra mokytojas. Atliekant diskurso analizę, „kalbama apie veikėjų iš(si)laisvinimo, įgalinimo, sąmoningo socialinės tvarkos keitimo galimybę“ (Girkontaitė, 2018, p. 62), todėl galima nusakyti ne tik mokytojo įvaizdį, bet ir jo, kaip švietimo sistemos veikėjo, vietą visuomenėje. Ieškodamas atsakymų į savo tyrimo klausimus tyrėjas gilinasi ne tik į tai, kaip problemos pristatomos, bet ir kokie santykiai sieja socialinius veikėjus, kas daro įtaką diskurso dinamikai, kokie veiksniai lemia analizuojamą komunikaciją.

Fairclough'as (2001) kritinę diskurso analizę laiko metodologiškai tarpdisciplinine tyrimo prieiga. Nors jos tikslas yra aprašyti, kaip socialiniai pokyčiai pristatomi diskurse, jis pabrėžia ir paties diskurso galią daryti įtaką tiems pokyčiams. Kaip jau buvo minėta, žiniasklaida praneša tai, kas vyksta aplink, todėl socialiniai veikėjai, kaip pvz., mokytojai, yra ir aktyvūs, ir pasyvūs, ir turinio kūrėjai, ir jo vartotojai, o žiniasklaidos diskursas švietimo tema ne tik pristato mokytojo įvaizdį, bet ir formuoja jį pačių mokytojų bendruomenėje, keičia visuomenės suvokimą. Fairclough'as (2001) teigia, kad diskursas apima ne tikrąjį reiškinių apibūdinimą, tai reiškia, nusakymą, kokie jie yra arba buvo, bet ir įsivaizduojamą, pristatant, kokie jie galėtų arba turėtų būti. Kitaip tariant, kritinė diskurso analizė tiria ne tik tai, kas komunikuojama apie dabartinę situaciją, bet ir tai, kas žinoma iš anksčiau ir numatoma ateityje. Dėl šios priežasties labai svarbus dėmuo kritinėje diskurso analizėje yra kontekstas, kurį Juraitė ir Telešienė (2009), apibūdina kaip socialinius, politinius, kultūrinius ir istorinius veiksnius, turinčius įtakos diskursui. Kaip teigia autorės, „kontekstai (jų aprašymas ir analizė) padeda geriau suprasti ir paaiškinti vykstantį diskursą, kritiškai jį įvertinti“ (Juraitė, Telešienė, 2009, p. 232). Būtent todėl šiame darbe pasirinkta kalbėti apie profesiją, kuri pažįstama ne tik iš šalies, bet ir iš vidaus, bendrojo ugdymo srities. Tai leidžia įvertinti situaciją ne tik iš ekspertų ar politikų perspektyvos, bet ir iš asmeninės patirties, mokytojų bendruomenės realijų, kurios dažnai nematomos už uždarų klasės durų.

Macnamara's (2005) teigia, jog tam, kad kiekybinio ir kokybinio metodo privalumai būtų geriausiai išnaudoti, šių metodų kombinacija tobulai tinka norint pilnai suprasti žiniasklaidos tekstų prasmę ir

galimą įtaką visuomenės nuomonei. Jei iš kiekybinio tyrimo išryškėja platus situacijos vaizdas, leidžiantis ją įvertinti bendromis charakteristikomis, tai gilesnės kokybinio tyrimo įžvalgos leidžia interpretuoti ir papildyti kiekybinius duomenis paaiškinimais, užpildančiais konteksto spragas. Be kita ko, kokybinė analizė nėra tokia patikima, kaip kiekybinė, nes labiau priklauso nuo tyrėjo interpretacinės kompetencijos, todėl šių metodų derinimas itin svarbus siekiant ne tik gilesnio problemos vertinimo, bet ir didesnio tyrimo rezultatų patikimumo. Šio tyrimo dizainas vaizduojamas 1 pav.

1 pav. Tyrimo dizainas

Nors dirbtinis intelektas ir kompiuterinės sistemos šiais laikais smarkiai tobulėja, turinio analizei vis tiek būtinas žmogaus indėlis ir interpretaciniai tyrėjo gebėjimai. Nuendorf (2002) teigia nemananti, kad visiškai automatinė turinio analizė, pasitelkiant tik kompiuterį, yra įmanoma. Jai pritaria ir Macnamara's (2005), pabrėždamas žmogaus ir kompiuterio sinergiją siekiant geriausio rezultato. Jis išskiria du kompiuterio panaudojimo lygmenis turinio analizės procese: pirmiausiai tekstus skaito ir koduoja žmogus, o kompiuterinės programos, kaip įrankiai, padeda šį procesą pagreitinti ir palengvinti. Tai paprastai būna duomenų saugojimo ir apdirbimo programos, kaip SPSS, Excel ir, šio tyrimo atveju, Station. Antrajame lygmenyje tekstai skenuojami ir koduojami pasitelkiant programinę įrangą. Kai kuriais atvejais koduojama automatiškai, kitais – tyrėjui įvedant ar pažymint tam tikrus turinio segmentus mechaniniu būdu. Vienas iš tokių programų pavyzdžių – kokybinei duomenų analizei pasitelkiama MAXQDA programa, kuri bus naudojama ir šio tyrimo metu.

Kokybinio tyrimo metu buvo atlikta kritinė diskurso analizė. Tam, kaip jau buvo minėta, pasitelkta

MAXQDA programa, joje tiek deduktyviu, tiek induktyviu būdu sudaryti aprašomieji ir analitiniai kodai ir juos detalizuojantys subkodai. Jie sukurti remiantis Telešienės ir kt. (2021) mokslo monografija ir Macnamara'o (2005) išvalgomis, kodų struktūra pristatoma 2 lentelėje. Duomenims pateikti ir aptarti buvo pasitelktos įvairios MAXQDA programos funkcijos, kaip pvz. kodų dažnių matricos, kodų sankirtos ir jų grafinis vaizdavimas.

2 lentelė. Kokybinei analizei naudoti MAXQDA kodai

Eil. Nr.	Kodo pavadinimas ir subkodai	Kodavimas
1	Straipsnių tematika (sudaryta induktyviai): Politika; Švietimo sistemos padėtis: šokiruojantys įvykiai mokyklose; mokytojų trūkumas; Mokytojų streikas: palaikymas mokytojams; Gerosios patirties sklaida: įkvepiančios istorijos; Švietimo politika: mokytojų atlyginimas; egzaminai / patikrinimai; UTA – Ugdymo turinio atnaujinimas; gyvenimo įgūdžių pamokos; Mokytojo profesija ir jos užkulisiai	Žymimas visas straipsnis
2	Straipsnio autorius: Žurnalistas / įvardintas asmuo; Naujienų agentūra; Žiniasklaidos kanalas	Koduojama frazė
3	Publikavimo skiltis (sudaryta induktyviai): Verslas; Studijos 2023; Visuomenė; Nuomonės / Politiko akimis / Pozicija; Vaikai / Ugdymas; Dienos naujienos > Lietuvoje; Švietimas; Aktualijos	Koduojama frazė
4	Diskurso veikėjai (sudaryta induktyviai): Studentai ir korepetitoriai; Verslo įmonės; „Renkuosi mokytis“ organizacija; Universitetai ir aukštosios mokyklos; Valstybinės institucijos; Naujienų agentūros; Vilniaus miesto savivaldybė; Kitų miestų ir rajonų savivaldybės; Švietimo, mokslo ir sporto ministerija / NŠA; ŠMSM ministras/-ė; Visuomenė / MES / Lietuva; Seimas ir valdantieji politikai; Opozicija; Prezidentas Gitanas Nausėda; LSDPS profsąjunga; Kitos švietimo profsąjungos; Mokytojai; Ugdymo įstaigų administracija; Tėvai; Mokiniai / vaikai; Ekspertai / specialistai	Koduojamas sakiny
5	Diskurso veikėjų veiklos (sudaryta induktyviai): Diskutuoja, taria, derasi, kalbasi; Įsipareigoja / susitaria / pasirašo; Nesutinka, nepitaria / protestuoja, streikuoja; Nežino / nesupranta / klausia; Ignoruoja, vengia / neigia; Ne(su)geba dirbti / mokytis; Netinkamai elgiasi; Deklaruoja, žada; Tiki(si), viliasi / laukia; Palaiko, jungiasi / remia, finansuoja / sutinka, pritaria; Džiaugiasi, didžiuojasi / dėkoja; Dirba / moko(si) / sugeba / susitvarko; Girdi, mato / supranta / žino; Organizuoja, rengia; Planuoja, numato / skaičiuoja, vertina / svarsto; Tikina / pripažįsta / pabrėžia / pastebi; Kartoja, primena / atkreipia dėmesį / perspėja; Komentuoja / pasakoja / mano, teigia; Praneša / pristato / aiškina / nurodo; Imasi veiksmų / stengiasi; Stebisi; Nerimauja / rūpinasi / bijo / apgailestauja; Ieško / jaučia trūkumą / pasigenda; Susiduria su iššūkiais, sunkumais / kenčia; Ragina imtis veiksmų / siūlo / kviečia / prašo; Smurtauja / daro spaudimą / tyčiojasi; Kaltina, kritikuoja / piktinasi	Koduojamas sakiny
6	Švietimo problemos (sudaryta induktyviai): Ugdymo kokybė; Mokinių skaičius klasėje; Pagarba mokytojo profesijai; Mažas atlyginimas, netinkamas finansavimas; Darbo sąlygos mokyklose; Mokyklų pasiruošimas pokyčiams, permainos; Mokytojų ir studentų trūkumas	Koduojama pastraipa
7	Švietimo problemų sprendimai (sudaryta induktyviai): Bendradarbiavimo iniciatyvos, lyderystė; Persikvalifikavimas, mokymai, konsultacijos; Ukrainiečiai mokytojai / studentai; Darbo sąlygų gerinimas, finansinė parama; UTA, įtraukusis ugdymas; Mokytojų atlyginimų kėlimas	Koduojama pastraipa

8	Mokytojo vaidmuo (sudaryta induktyviai): Švietėjas, specialistas, ugdytojas; Neprofesionalas; Autoritetas, pavyzdys, lyderis; Diktatorius; Auka	Koduojuama pastraipa
9	Mokytojų kompetencijos ir savybės (sudaryta induktyviai): Tikėjimas, viltis; Nusivylimas, liūdesys; Autoriteto trūkumas; Nekompetencija, žinių trūkumas; Baimė, patiriamas spaudimas, nesaugumas; Susitaikymas, nuolankumas, pasiaukojimas; Patirtis, ilgas darbo stažas; Bendruomeniškumas, pilietiškumas; Lyderystė, inovatoriškumas; Kūrybingumas, iniciatyvumas; Klasės valdymas; Motyvacija, gebėjimas įkvėpti, ryžtas veikti; Dalykinės ir profesinės žinios	Koduojuamas sakiny
10	Meninės raiškos priemonės Alegorija / vaizdingas posakis; Sarkazmas; Palyginimas; Metaforos ir epitetai	Koduojuamas sakiny

Validumas ir patikimumas. Kilus abejonėms dėl duomenų apdorojimo, kodavimo ir interpretavimo viso tyrimo metu iškilę klausimai buvo aptariami su darbo vadove. Kiekybinių duomenų analizės metu dėl techninių programos Station funkcijų ir duomenų apdorojimo bei interpretavimo buvo tiesiogiai konsultuojamasi su Vilūne Kairiene, žiniasklaidos monitoringo įmonės „Mediaskopas“ duomenų sprendimų ir analizės vadove. Kodavimas MAXQDA programa atliktas pagal iš anksto sudarytą ir vėliau induktyviai pildytą kodavimo instrumentą, aprašytą aukščiau pateiktoje lentelėje. Duomenys rinkti ir apdoroti tik nurodytais metodais, tyrimui naudoti visi į aprašytą imtį įtraukti tekstai, papildomai jų nerūšiuojant. Visų kokybinei analizei naudotų straipsnių nuorodos pateiktos 1 priede.

Tyrimo apribojimai. Šis tyrimas, kaip ir visi socialinio tipo tyrimai, neišvengiamai turi keletą apribojimų, kurie gali daryti įtaką gautiems rezultatams. Vienas jų – rezultatų perkeliamumas. Kadangi šis tyrimas apėmė tik naujienų portalų komunikacijos turinį, gautos išvados negali būti taikomos kitoms žiniasklaidos priemonėms, pvz. radijui, televizijai ar socialiniams tinklams. Nors tyrimo imtis ir buvo tikslingai atrinkta, išlieka galimybė, kad į ją nepateko straipsniai, kuriuose nebuvo paminėti pasirinkti raktažodžiai, bet buvo kalbama apie mokytojus ir jų profesijos įvaizdį. Taip pat į kokybinio tyrimo imtį nepateko kitų naujienų portalų publikacijos, nes buvo pasirinkti tik trys daugiausiai publikacijų su šiuo diskursu paskelbę šaltiniai. Tai reiškia, kad analizės rezultatai negali būti pritaikyti visai interneto žiniasklaidai. Kadangi pasirinktas konkretus laikotarpis (2023-01-01 – 2024-01-01), gautos išvados nusako tik tai, kas būdinga tiriamajam laikotarpiui. Taip pat straipsniuose nebuvo analizuojama vizuali ne tekstinė informacija, kaip paveikslėliai, nuotraukos, vaizdinė medžiaga, kurios turinys galimai papildytų gautus rezultatus.

3. Mokytojo įvaizdžio komunikacijos Lietuvos naujienų portaluose analizė

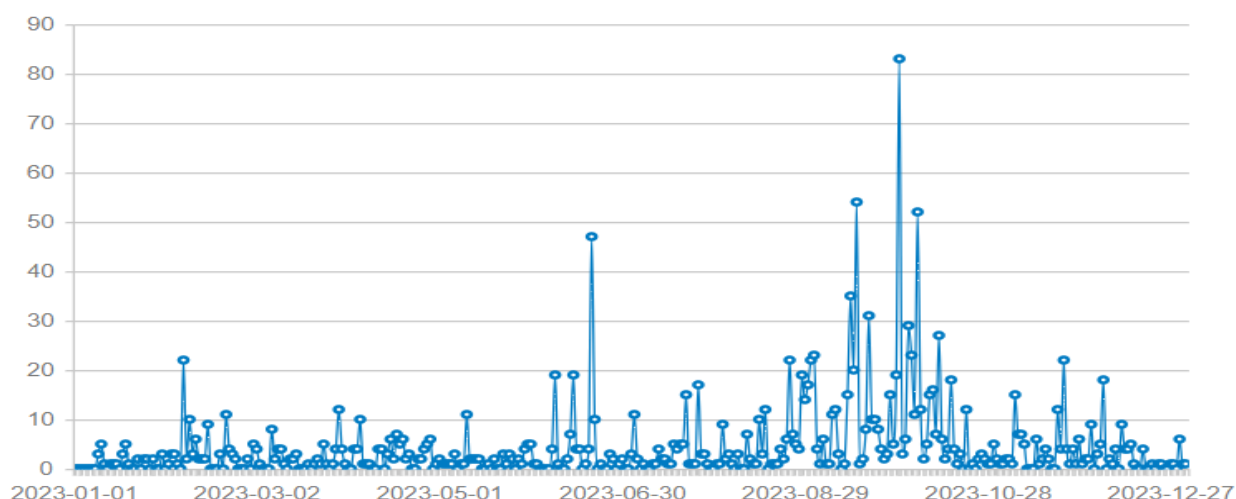
Kaip aprašyta teorinėje dalyje, mokytojo įvaizdžio komunikacija naujienų portaluose yra sudėtingas, daug skirtingų aspektų apimantis reiškiny. Be to, jis itin imlus kontekstui ir dinamiškas. Kitaip tariant, švietimo diskursas 2023-01-01 – 2024-01-01 laikotarpiu skirsis nuo to, kuris vyksta šiandien. Vis dėlto, tolimesniame darbo etape atliktas tyrimas leis įvertinti, kaip Lietuvos naujienų portaluose komunikuojamas mokytojo įvaizdis, ir apibūdinti, kuo jis pasižymi: kokios yra temos, diskurso veikėjai, kokios jų veiklos, koks mokytojo vaidmuo ir savybės pristatomi straipsniuose.

3.1. Kiekybinė naujienų portalų komunikacijos turinio analizė

Pirmiausiai Station programoje buvo atlikta naujienų portalų pranešimų atranka, remiantis trimis tiksliniais kriterijais: laikotarpiu (2023-01-01 - 2024-01-01), publikacijų vieta (internetas) ir paieškos raktažodžiais: „mokytoj* profesij*“ | mokytoj* NEAR/5 profesij* | mokytoj*. Tokie raktažodžiai reiškia, kad atrenkami visi straipsniai, kuriuose arba a) bet koku linksniu minima frazė „mokytojo profesija“, arba b) bet koku linksniu vartojamas žodis „mokytojas“ minimas šalia (5 žodžių atstumu) bet koku linksniu minimo žodžio „profesija“, arba c) bet koku linksniu minimas žodis „mokytojas“. Tokius paieškos kriterijus tenkino 1598 straipsniai, kurie ir sudarė kiekybinio tyrimo imtį.

Atrinkus šiuos 1598 straipsnius, publikuotus internete nuo 2023-01-01 iki 2024-01-01, buvo nustatyti šie toliau aptariami kiekybinės turinio analizės aspektai: diskurso dinamika, šaltiniai, auditorija ir dominuojančios temos.

Diskurso dinamika. Diskursas apie mokytojus, t. y. pranešimų, atitinkančių paieškos raktažodžius, pasiskirstymas, turi gana išraiškingą dinamiką. Kitaip tariant, straipsnių apie mokytojus intensyvumas tiriamuoju laikotarpiu skiriasi, galima matyti keturis jo lūžio taškus, kurie atspindi dienas, kai publikacijų skaičius viršijo 40 per dieną: 2023 metų birželio 20 diena (47 pranešimai), 2023 metų rugsėjo 15 diena (54 pranešimai), 2023 metų rugsėjo 29 diena (83 pranešimai) ir 2023 metų spalio 5 diena (52 pranešimai). Diskurso dinamika pavaizduota 2 pav.

2 pav. Straipsnių skaičiaus pasiskirstymas nuo 2023-01-01 iki 2024-01-01 (N=1598), šaltinis: „Mediaskopas“

Žvelgiant į diskurso kreivę galima matyti, kad didžiąją analizuojamo laikotarpio dalį publikacijų skaičius neviršija 20 straipsnių per dieną. Tai galima pavadinti mažu intensyvumu. Pats didžiausias pranešimų skaičius matomas rudenį, rugsėjo mėnesį. Tai galimai susiję su mokslo metų pradžia, į klases sugrįžtančiais mokiniais ir mokytojais, iš naujo atgimstančiomis švietimo problemomis ir jų aptarimu viešojoje erdvėje. Metų pabaigoje, gruodžio 28 – sausio 1 dieną straipsnių, atitinkančių paiešką, išvis nėra. Tai rodo, kad analizuojamu laikotarpiu mokytojo profesijos įvaizdžio tema ryškiausia rudenį, mažiausiai diskutuojama – žiemą ir pavasarį.

Pirmasis 40 publikacijų per dieną viršijęs taškas buvo 2023 metų birželio 20 diena. Tą dieną internete paskelbtos 47 publikacijos. Nors pranešimų antraštės leidžia teigti, kad tą dieną esminis įvykis, aprašomas straipsniuose, buvo ne mokytojai, o metinis Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos pranešimas, raktažodžių paminėjimai reiškia, kad jame nemažai dėmesio buvo skiriama ir šiame darbe analizuojamai temai – mokytojams. Tą dieną paties pirmojo *Regionunaujienos.lt* 11:40h publikuoto pranešimo antraštė skelbia: „Prezidentas negailėjo kritikos valdantiesiems dėl švietimo politikos: našta perkeliama ant mokytojų pečių“. Tai ne tik apibendrina prezidento kalbą mokytojų atžvilgiu, bet ir atsako į klausimą, kodėl tą dieną diskursas toks intensyvus. Antraštėje lengva įžvelgti ir metaforos prasmę: švietimas lyginamas su sunkiu darbu, kurio atsakomybė tenka mokytojams. Vis dėlto, aiškiai matyti ir kita diskusijų, kilusių po tokių Nausėdos pasisakymų, pusė – pokyčius vykdanči Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. *Delfi.lt* 19:12h publikuoto pranešimo pavadinimu „Švietimo ministerija po išsakytos Nausėdos kritikos: švietimas yra visų atsakomybė“ turinys, tikėtina, leidžia pamatyti kitą aptariamą situacijos pusę, pokyčių naudos ar būtinybės argumentus, giliai glūdinčias problemas, kurias įžvelgia ir bando spręsti atsakinga institucija.

Aiškų diskurso suaktyvėjimas matomas rudenį, mokslo metų pradžioje, rugsėjo mėnesį. Palyginus su sausio pradžia, apie mokytojus komunikuojama kur kas aktyviau: 2023 metų sausio 1-5 dienomis neužfiksuotas nei vienas naujienų portalų pranešimas, patenkantis į tyrimo imtį. Tai galima būtų aiškinti tuo, kad šiuo laikotarpiu mokiniai atostogauja, nevyksta jokie patikrinimai, o viešojoje erdvėje didesnio dėmesio sulaukia kitos temos, kaip pvz. naujųjų metų rezoliucijos, ekonominės prognozės ir pan.

Antras ryškus diskurso intensyvumo taškas matomas 2023 metų rugsėjo 15 dieną, tuomet buvo paskelbti 54 pranešimai. Iš jų antraščių galima matyti, kad diskurso intensyvumui įtakos turėjo Finansų ministrės Gintarės Skaistės vyro, Tėvynės Sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) atstovo, Vilniaus miesto tarybos nario Audriaus Skaisčio pasisakymai apie mokytojus. *Kaunas.kasvyksta.lt* 11.26h paskelbto pranešimo antraštė skelbia: „G. Skaistės vyras viešai išplūdo mokytojus: verkšlendami sukursite tik verksnių ir ištizių valstybę“. Nors pats politikas neturėjo tikslo viešai pasisakyti, jis įsivėlė į diskusiją Facebook įrašų komentaruose, kurie netrukus buvo išplatinti. Kadangi šią dieną jau buvo žinoma apie būsimą streiką ir mokytojų argumentus, jo mintys buvo itin aštriai sutiktos mokytojų bendruomenėje ir sulaukė daug pasipiktinimo dėl nepagarbos mokytojo profesijai. Šis pavyzdys tik dar kartą primena, kokia stipri socialinių tinklų komunikacijos įtaka ir kaip greitai ten paskelbti pasisakymai patenka į žiniasklaidos straipsnius, tampa diskusijų objektu. Be to, vieši negatyvūs politikų ir kitų žymių žmonių pasisakymai apie mokytojo profesiją neabejotinai prisideda prie jos įvaizdžio visuomenės akyse formavimo – šiuo atveju, neigiamo.

Kitas tą dieną aptariamas įvykis – įspėjamasis mokytojų streikas, švietimo problemos ir jų sprendimo

būdai, kuriuos siūlo ne tik mokytojų bendruomenė, bet ir Seimo, vyriausybės atstovai. Kokios konkrečiai problemos aptariamios galima interpretuoti iš antraščių: mokyklų nepasiruošimas švietimo pokyčiams, metodinės medžiagos trūkumas, mokytojams nesuteiktos darbo priemonės, reikalingos ugdymo turinio atnaujinimui, įtraukiamam ugdymui. Trūksta ir pačių mokytojų, mokyklose vyro nerimastingos nuotaikos. Šios problemos, tikėtina, tampa įspėjamojo mokytojų streiko priežastimi.

Diskurso pikas – aukščiausias intensyvumo taškas – pasiektas 2023 metų rugsėjo 29 dieną, tą dieną publikuoti 83 pranešimai. Peržvelgus publikacijų antraštes, galima matyti, kad ši diena mokytojų bendruomenei buvo ypatinga – tai pedagogų streiko pradžia. Pirmojo pranešimo, paskelbto šią dieną 06:21h portale *Muge.eu*, pavadinimas skelbia: „Prasideda mėnesį truksiantis pedagogų streikas“. Ši žinia buvo esminė ir ryškiai dominuojanti dienos tema, sulaukusi daugiausiai skaitytojų peržiūrų, pasidalijimų Facebook socialiniame tinkle. Pasikartojančių žodžių debesyje dažniausiai minimi daiktavardžiai buvo „mokytojas“, „streikas“, „profsąjunga“, „pedagogas“, „atlyginimas“, „darbuotojas“, būdvardžiai „profesinis“, „didžiausias“ ir veiksmažodžiai „prasidėti“, „susitarti“, „pakelti“, „palaikyti“. Iš jų galima nesunkiai perskaityti esminę šios dienos komunikacinę žinutę: prasideda didžiausias mokytojų profesinis streikas, sulaukiantis daug palaikymo, juo siekiama gerinti darbo sąlygas ir susitarti dėl didesnio mokytojų atlyginimo. Apačioje pateikiamos kelios šios dienos publikacijų internete antraštės (3 lentelė).

3 lentelė. 2023 metų rugsėjo 29 dienos publikacijų internete antraštės (sudaryta autorės, pagal „Mediaskopas“ duomenis)

Publikacijų antraštės
„Prasideda mėnesį truksiantis pedagogų streikas: žygiuos nuo savo ugdymo įstaigų iki Vyriausybės rūmų“ (<i>Delfi.lt</i> , 2023.09.29)
„Mokytojas – šviesos nešėjas“ (<i>Mignalina.lt</i> , 2023.09.29)
„Apklausa: 60 proc. Lietuvos gyventojų palaiko mokytojų planus streikuoti dėl darbo sąlygų“ (<i>Regionunaujienos.lt</i> , 2023.09.29)
„Pagalbos šauksmas“: keli tūkstančiai Lietuvos mokytojų pradėjo streiką dėl darbo sąlygų“ (<i>Bernardinai.lt</i> , 2023.09.29)
„Jakšto žinutė streiką pradedantiems mokytojams: daugiau piniginių resursų kitais metais tikrai nebus“ (<i>Lrt.lt</i> , 2023.09.29)
„Mokytojai prie Vyriausybės: streikuosime tiek, kiek reikės“ (<i>Savaite.lt</i> , 2023.09.29)
„Pedagogai protestuoja prie Vyriausybės: iš vieno grūdo negalime išgyventi“ (<i>Alfa.lt</i> , 2023.09.29)
„LMS prezidentas J. Trumpa: moksleiviai palaiko streikuojančius mokytojus, nes jiems neramu dėl ateities“ (<i>Jp.lt</i> , 2023.09.29)
„Ilgametė pedagogė: „Mokytojai ne iš godumo streikuoja“ (<i>Ve.lt</i> , 2023.09.29)
„Šeštadienį pas streikuojančius mokytojus atvykusiam Jakštui pedagogai skandavo „prie lentos“, apibėrė aštriais klausimais“ (<i>Lrt.lt</i> , 2023.09.30)
„NŠA: šiuo metu streike dalyvauja per 2,4 tūkst. ugdymo įstaigų darbuotojų“ (<i>Tv3.lt</i> , 2023.09.29)

Be pasikartojančių žodžių *mokytojai*, *pedagogai*, iš antraščių galima matyti ir tai, kad pastebimos keturios veikėjų grupės: mokytojai, mokiniai, vyriausybė ir visuomenė. Jos šiame konflikte išsiskiria savo pozicijomis: mokytojai palaiko streiko idėją, mato ją kaip galimybę gerinti esamas darbo sąlygas.

Metaforiškas išsireiškimas „pagalbos šauksmas“ rodo tas sąlygas esant nepatenkinamomis. Antraštėse galima įžvelgti ir kitų su mokytojo profesija siejamų posakių klišių, kaip pvz. nuo senų laikų klasėse vartojama frazė kviečianti mokinių atsakinėti – „prie lentos“, šiame kontekste adresuojama Švietimo ministrui Gintautui Jakštui, kuris, susiklosčius krizinei situacijai, taip pat kviečiamas pa(si)aiškinti, atsakyti į „aštrius“, nemalonus, sudėtingus klausimus. Tai ne tik išryškina mokytojų poziciją, bet ir leidžia suprasti jų nuotaiką: pyktį, nepasitenkinimą, beviltiškumą, sarkazmą, kuris streiko metu yra visiškai natūralus. (Ši publikacija, paskelbta *Lrt.lt* portale buvo atnaujinta kitą dieną, todėl data skiriasi, tačiau aprašomi 29 dienos įvykiai). Galima įžvelgti ir su judėjimu susijusių metaforų: mokytojai žygiuoja streikuodami, yra vadinami „šviesos nešėjais“, šiuo atveju šviesą laikant ne tik išsilavinimu ir mokslu, bet ir pilietine pozicija, geresnio gyvenimo, orumo siekiu. Apie tai ir antraštė, cituojanti mokytojų negalėjimą „išgyventi iš vieno grūdo“, primenantį bazinius žmogaus poreikius, prasidedančius nuo fiziologinių ir tik tada, remiantis Maslow'o piramide, galinčius pakilti į dvasinius ir moralinius, kurie taip siejami su mokytojo profesija ir jos misija. Kita veikėjų grupė – mokiniai – šiame kontekste atrodo natūraliai svarbi grandis, nes mokytojo profesija neatsiejama nuo mokinių. Jie savo ruožtu palaiko mokytojų streiką, patiria nerimą dėl ateities ir švietimo pokyčių. Dar vienas veikėjas – visuomenė. Remiantis atlikta apklausa pristatoma, kad dauguma Lietuvos gyventojų pritaria mokytojų streikui, kas sustiprina šio įvykio mastą ir išryškina vienybę tarp mokytojų, mokinių ir visuomenės. Paskutinė suinteresuotoji šalis, aiškiai matoma antraštėse, yra priešingoje pusėje – tai Vyriausybė ir Švietimo ministras G. Jakštas. Jis, būdamas atsakingos institucijos vadovu, užima svarbią vietą opozicijoje, nes būtent jo vykdoma politika nepatenkintos visos trys anksčiau minėtos šalys. Pareiškimas, kad daugiau finansavimo nebus skiriama, konfliktą tik paaštrina, nes tai streikuojantiems mokytojams siunčia aiškią žinią, jog jų pastangos niekur neveda, situacija iš esmės nebus keičiama dėl trūkstamų išteklių valstybiniu mastu.

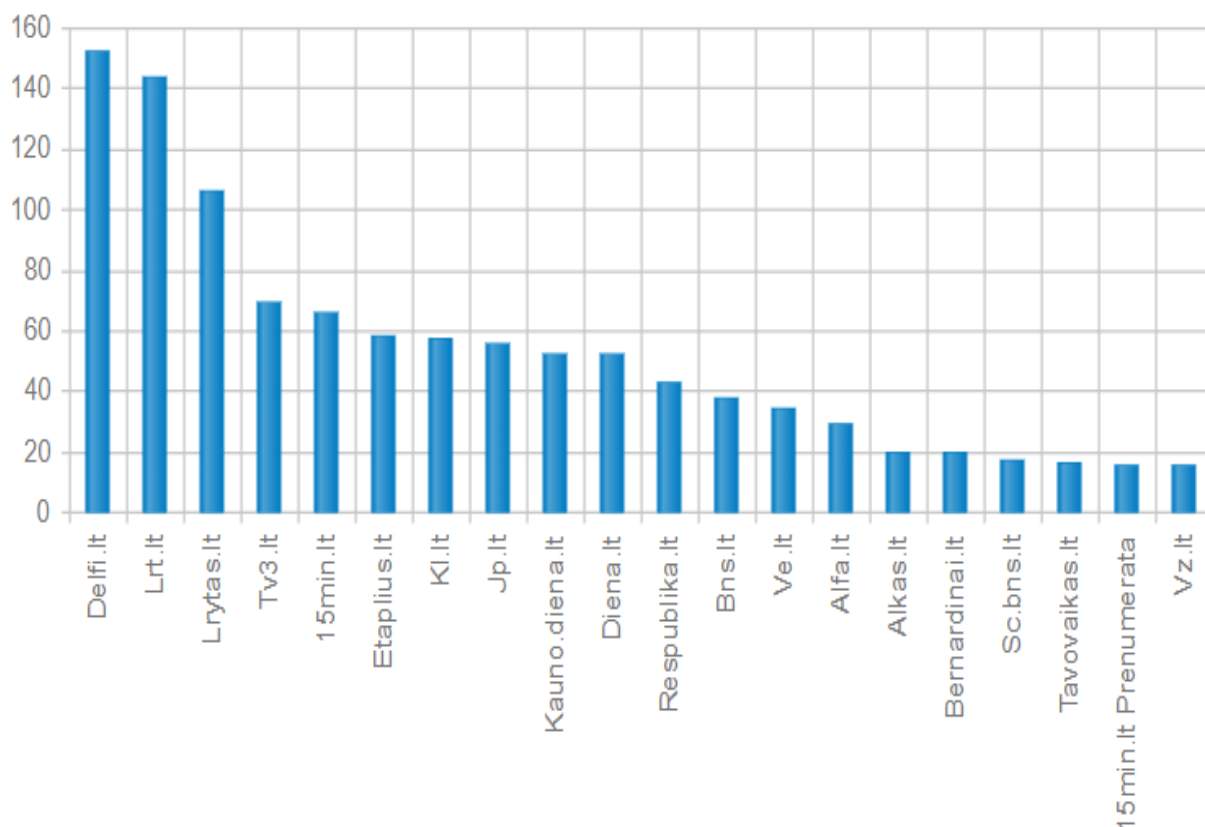
Paskutinis ryškus diskurso intensyvumo taškas – 2023 metų spalio 5 diena. Simboliška, kad tai – Tarptautinė mokytojų diena, jos metu internete paskelbtos 52 publikacijos. Iš antraščių matyti, kad šią dieną aptariama ne tik mokytojo profesija, vis dar tebesitęsiantis streikas, bet ir teigiami švietimo bendruomenės įvykiai, t. y. Metų mokytojo, Meilės Lukšienės ir Lituanistinio švietimo mokytojo premijos.

Šaltiniai. Žvelgiant į publikacijų šaltinius, svarbu paminėti, kad tikslinės atrankos metu buvo pasirinkti tik interneto šaltiniai, t. y. neįtraukiant socialinių tinklų, televizijos ar kitų komunikacijos kanalų. Daugiausiai straipsnių, patekusių į tyrimo imtį, paskelbė naujienų portalai: *Delfi.lt*, *Lrt.lt*, *Lrytas.lt*, *Tv3.lt*, *15min.lt*, *Etaplius.lt* ir kt. (3 pav.)

Žvelgiant į tai, kaip save pristato šie publikacijų šaltiniai, nesunku suprasti, kodėl jų pranešimų publikuota daugiausiai. Pvz. *Delfi.lt* save pristato kaip „pagrindinį naujienų portalą Lietuvoje“, tą patvirtina ir *Gemius.lt*⁴ (2024) duomenys (pagal 2023 metų kovo mėnesio ataskaitą, *Delfi.lt* užima 1 vietą populiariausių interneto naujienų portalų sąrašė, jo mėnesinis realių vartotojų skaičius yra 1,420,032 vartotojų). *Lrt.lt* šiame sąrašė užima 3 vietą, *Lrytas.lt* – 5. Tai leidžia teigti, kad naujienas

⁴ Gemius.lt (2024-04-03) gemiusAudience: kovo mėnesio apžvalga, prieiga per <https://www.gemius.lt/interneto-ziniasklaidos-naujienos/gemiusaudience-kovo-menesio-apzvalga-7074.html>

apie mokytojus perskaitė didžiausią vartotojų skaičių pritraukiančių naujienų portalų skaitytojai.

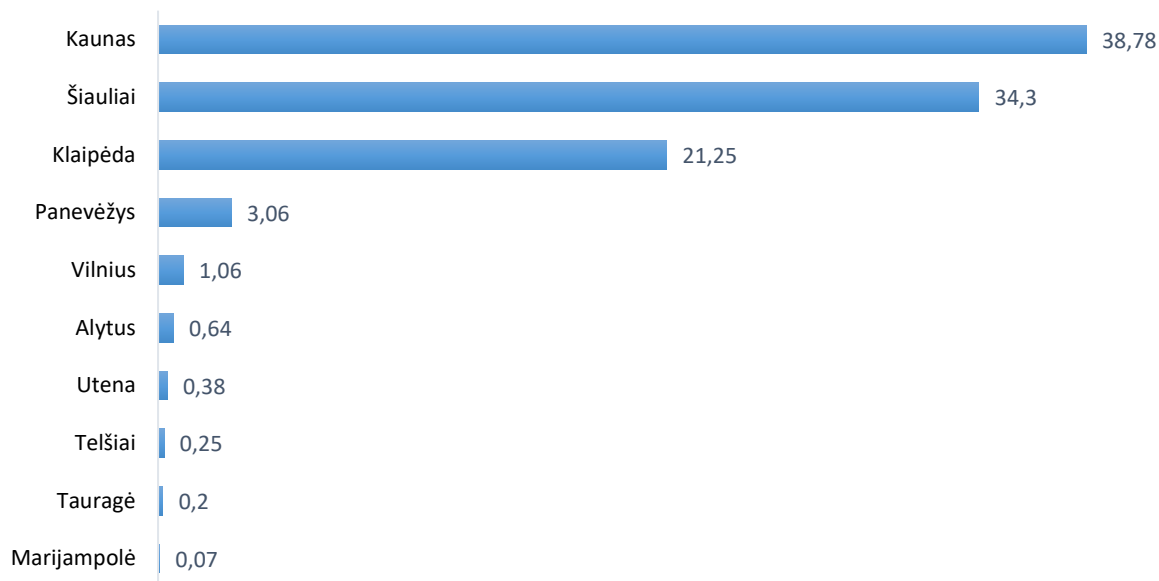

3 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal šaltinius (N=1598), šaltinis: „Mediaskopas“

Galima pastebėti, kad pirmi trys šaltiniai aiškiai dominuoja savo paskelbtų publikacijų skaičiumi. Iš viso *Delfi.lt* paskelbė 152, *Lrt.lt* – 144, o *Lrytas.lt* – 106 pranešimus. Nei vienas kitas šaltinis analizuojamu laikotarpiu neviršijo 80 pranešimų ribos. Šių trijų šaltinių paskelbtos publikacijos sudarė 25,4 proc. visų analizuotų pranešimų (N=1598). Būtent dėl šios priežasties tolimesniame šio darbo etape kokybinei analizei pasirinkti šie trys naujienų portalai.

Auditorija. Aptariant skaitytojų auditorijas, kurias galėjo pasiekti šie pranešimai, svarbu prisiminti teorinėje dalyje minėtus faktus: internetas Lietuvoje yra antras pagal vartojimą naujienų šaltinis (SPINTER tyrimai, EKT, 2017), naujienų portalai tampa vieta, kurioje gyventojai susipažįsta su tuo, kas vyksta. Atsižvelgiant į tai labai svarbu įvertinti, kaip plačiai sklinda informacija, susijusi su mokytojais.

Žvelgiant į duomenis galima pastebėti, kad mokytojų diskursas labiausiai pasiekia Kauno ir Šiaulių auditorijas, trečioje vietoje pagal dominuojančius miestus – Klaipėda (4 pav.). Šių trijų miestų auditorijos sudaro 94,33 proc. visų pranešimų vartotojų. Vilnius, kaip Lietuvos sostinė, tarp šio diskurso auditorijos segmentų neišsiskiria (vos 1,06 proc.).

4 pav. Pasiektos auditorijos išskaidymas (proc.) pagal Lietuvos miestus (sudaryta autorės, pagal „Mediaskopas“ duomenis)

Toks auditorijos pasiskirstymas pagal miestus leidžia teigti, kad daugiausiai mokytojų įvaizdžio komunikacijai paveikūs yra trys didieji Lietuvos miestai Kaunas, Klaipėda ir Šiauliai, bet ne sostinė Vilnius. Kitaip tariant, mokytojo įvaizdis, formuojamas naujienų portaluose, labiausiai pasiekia šių miestų skaitytojus.

Dominuojančios temos. Nors temos ir jų turinys plačiau analizuojamos bus kokybiniu aspektu, Station programa įgalina tyrėją dominuojančias temas nustatyti pagal kiekybinį kriterijų: vartotojų pasidalinimų Facebook socialiniame tinkle skaičių. Kaip jau buvo minėta, socialiniai tinklai atlieka svarbų vaidmenį skleidžiant ir platinant informaciją, didinant pasiektos auditorijos mastą. Būtent todėl naudinga nustatyti, kokios temos susilaukė daugiausiai vartotojų dėmesio.

Analizuojamu laikotarpiu pagal Facebook pasidalinimus daugiausiai dėmesio sulaukė šios temos: prasidedantis mokytojų streikas, jų žygis iki Vyriausybės (3490 pasidalinimai), Švietimo ministerijos parengtas planas matematikos egzaminų rezultatų gerinimui (840 pasidalinimų) ir Metų mokytojo, Meilės Lukšienės bei lituanistinio švietimo mokytojo premijos (700 pasidalinimų). Pirmoji tema jau buvo aptarta kalbant apie diskurso dinamiką, todėl natūralu, kad dieną, kai šia tema paskelbta tiek daug pranešimų, ji pasiekė plačią auditoriją ir Facebook tinkle. Reikėtų paminėti ir tai, kad jis galimai buvo panaudotas mokytojų bendruomenei telkti, palaikymui išreikšti, ne tik informuoti apie streiką, todėl sulaukė tiek pasidalinimų.

Kita tema – matematikos egzaminas ir jo rezultatai, dėl kurių Švietimo ministerija ėmėsi įgyvendinti pokyčius. Kaip žinia, rezultatai visada aptariami ir diskutuojami, egzaminai sulaukia daug visuomenės dėmesio, nes tiesiogiai liečia ne tik mokytojus, mokinius, bet ir aukštąsias mokyklas, būsimus studentus. Būtent todėl suprantama, kad ministerija siekia sudaryti visas sąlygas jų gerinimui, užtikrinti, kad mokinių žinių lygis pakiltų. Neskaitant paties straipsnio sunku nusakyti jo turinį, kuris taip pat gali turėti įtakos tokiame skaitytojų aktyvumui – dalindamiesi šia naujiena

Facebook jie gali reaguoti į numatytas priemones, jų efektyvumą.

Paskutinė tema, sulaukusi daugiausiai dėmesio, leidžia pasidžiaugti, nes iš principo teigiamai pristato mokytoją, priešingai nuo ankstesnių dviejų. Tai, kad vartotojai informuojami apie sėkmingus mokytojų veiklos pavyzdžius, yra labai svarbu mokytojo įvaizdžiui ir jo stiprinimui. Faktas, kad žmonės patys dalinasi ir reaguoja į tokio tipo informaciją, rodo, jog visuomenė nėra abejinga mokytojų veiklai, šiai profesijai ir geba ne tik įvertinti švietimo problemas, bet ir pasidžiaugti mokytojais, jų pasiekimais.

Šios dominuojančios temos leidžia daryti išvadą, kad skaitytojus domina tiek neigiami, tiek teigiami įvykiai, vykstantys švietimo sistemoje. Jų dėmesį traukia ir mokytojų bendruomenės aktualijos, ir mokinių rezultatai, ir mokytojų įvertinimai, jų veiklos pripažinimas. Vis dėlto, kaip jau buvo minėta, iš kiekybinių duomenų sunku spręsti apie straipsnių komunikacinį turinį, todėl antrajame šio darbo etape bus kokybiškai analizuojamas švietimo diskursas.

3.2. Kritinė naujienų portalų diskurso apie mokytojus analizė

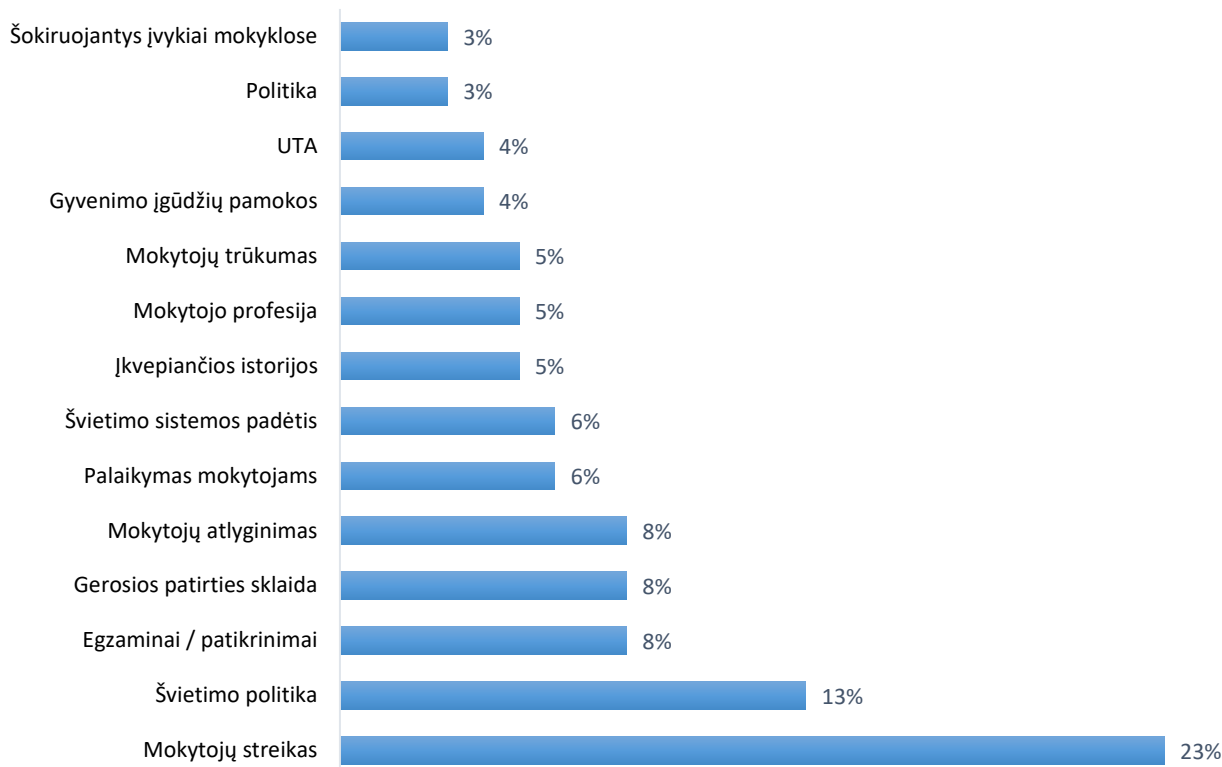
Prieš pradėdant analizę, buvo pasitelkta dviejų etapų atranka tekstyno bazei. Pirmiausiai kiekybiniam tyrimui naudota imtis (N=1598) buvo susiaurinta, remiantis publikacijų šaltinių kriterijumi, paliekant tik straipsnius, kuriuos publikavo trys dominuojantys naujienų portalai: *Delfi.lt*, *Lrytas.lt*, *Lrt.lt*. Tokių publikacijų iš viso buvo 402. Kiti tikslinės atrankos kriterijai išliko tie patys, kaip ir kiekybiniame tyrime: laikotarpis 2023-01-01 – 2024-01-01, raktažodžiai “mokytoj* profesij*” | mokytoj* NEAR/5 profesij* | mokytoj*.

Antrasis kokybinio tyrimo atrankos etapas buvo tikimybinė sisteminė atranka, iš minėtų 402 straipsnių paliekant 80, į tyrimo imtį įtraukiant kas penktą straipsnį iš Station programos sąrašo, kuriame visos 402 publikacijos sudėliotos pagal publikavimo datą nuo 2023-01-01 iki 2024-01-01. Tam, kad būtų įsitikinta, jog visi straipsniai atitinka tyrimo temą, buvo naudotas dokumentų peržiūros metodas. 2 straipsniai buvo atmesti dėl savo turinio formato (audiovizualinio), todėl liko 78 publikacijos, kuriose buvo tekstinė informacija. Ji buvo analizuota pasitelkiant MAXQDA programinę įrangą. Kokybinės analizės metu aptariami šie diskurso aspektai: straipsnių tematika, autorius, publikavimo skiltis, diskurso veikėjai, jų veiklos, švietimo problemos, jų sprendimo būdai, mokytojo vaidmuo, mokytojo savybės ir meninės raiškos priemonės, naudojamos komunikuojant apie mokytojus.

Straipsnių tematika. Straipsnių turinio nusakymui daug reikšmės turi tai, kokia yra jo tema. Tam nustatyti buvo sudaryta MAXQDA kodų grupė „Straipsnio tematika“. Kai kurie subkodai buvo deduktyviai sudaryti išanalizavus teorinę medžiagą ir šio darbo tematinį kontekstą („Politika“, „Švietimo sistemos padėtis“, „Mokytojų trūkumas“, „Šokiruojantys įvykiai mokyklose“, „Gerosios patirties sklaida“, „Iškvepiančios istorijos“, „Švietimo politika“, „Egzaminai / patikrinimai“, „Mokytojo profesija ir jos užkulisiai“), o subkodai „Mokytojų streikas“, „Palaikymas mokytojams“, „Gyvenimo įgūdžių pamokos“, „UTA“, „Mokytojų atlyginimas“ buvo pridėti induktyviai, tiriant naujienų portalų straipsnių turinį.

Straipsnių tematika vertinta perskaičius visą pranešimą, prisikiriant jį prie vieno iš subkodų pagal tai, apie ką straipsnyje kalbama daugiausiai. Kitaip tariant, šios temos buvo dominuojančios straipsnio

temos, neretai išreikštos jau antraštėje. Jei kiekybinėje analizėje dominuojančios temos buvo vertintos pagal tai, kiek pranešimų sugeneravo ir kaip plačiai jos pasklido ir įtraukė skaitytojus (pasidalijimai Facebook socialiniame tinkle), tai čia straipsniai analizuoti individualiai, skaitant kiekvieną nuo pradžios iki galo ir priskiriant jį tam tikrai temai. Straipsnių pasiskirstymas pagal tematiką vaizduojamas apačioje (5 pav.).

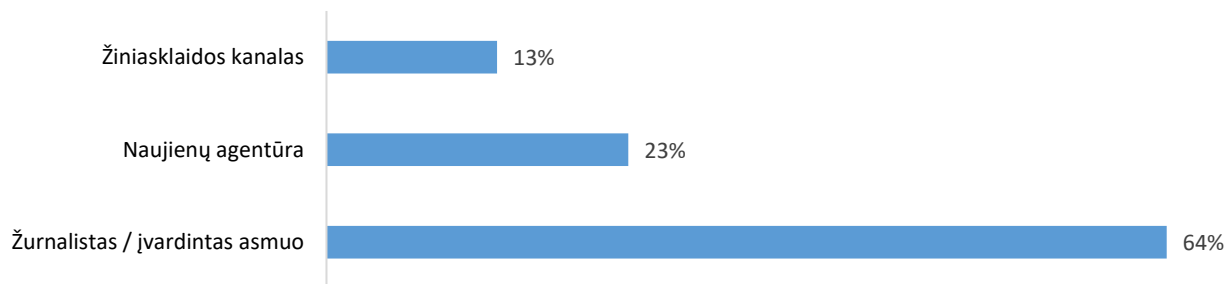
5 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal tematiką (N=78) (sudaryta autorės)

Kaip matoma iš rezultatų, analizuotuoju laikotarpiu (2023-01-01 – 2024-01-01) daugiausiai dėmesio skirta mokytojų streiko temai (23 proc. visų straipsnių). Tai būtų galima paaiškinti šio įvykio masiškumu ir reikšmingumu – daugybė mokytojų prisijungė prie streiko, o tai sukėlė sunkumų mokykloms, ugdymo procesui. Be to, skyrėsi mokytojų reikalavimai ir politikų galimybės juos išpildyti, todėl buvo daug skirtingų pasisakymų šia tema. Antroji dominuojanti tema – švietimo politika (13 proc.). Šiam kodui buvo priskiriamos publikacijos, kuriose aptariama švietimo situacija, išskiriant ne vieną, o keletą skirtingų jos aspektų: mokytojus, mokinius, egzaminus, padėtį mokyklose ir pan. Tokiu atveju kodas „Švietimo politika“ atspindi straipsnius, kuriuose į švietimą žvelgiama iš platesnės perspektyvos, apibendrintai. Mažiausiai į tyrimą pateko tokių straipsnių, kuriuose neigiamai pristatomos mokyklos (3 proc.) ir diskutuojama apie politiką savivaldybės ar valstybiniu lygiu, švietimą paminint tik kaip vieną iš aspektų (3 proc.). Įdomu ir tai, kad analizės metu atrasti 4 straipsniai (5 proc. visų straipsnių), kuriuose tiesiogiai kalbama apie mokytojo profesiją, jos prestižą. Tai parodo, kad ši tema – pakankamai aktuali, kad būtų pagrindinė straipsnio tema.

Lyginant naujienų portalus (*Delfi.lt*, *Lrytas.lt* ir *Lrt.lt*), galima pastebėti skirtingų tematikų dominavimą. Nors pagrindinė tema – mokytojų streikas – visuose sudaro didžiausią dalį publikuotų

straipsnių, kitų temų pasiskirstymas skiriasi. Nors visuose portaluose mokytojų streiko tema rašoma daugiausiai, *Delfi.lt* ir *Lrytas.lt* daugiau dėmesio skiria visai švietimo sistemos situacijos apžvalgai, vertinimams ir visiškai nerašo apie UTA – ugdymo turinio atnaujinimą. *Delfi.lt* taip pat nepublikavo nei vieno straipsnio, kuriame būtų tiesiogiai kalbama apie mokytojo profesiją ir jos prestižą. Tuo tarpu *Lrytas.lt* straipsniuose visiškai neakcentuojamas mokytojų trūkumas, nekalbama ir apie šokiruojančius įvykius mokyklose. Tolygiausias temų pasiskirstymas pastebimas *Lrt.lt* naujienų portale. Jame nerasta nei vieno straipsnio politikos ar šokiruojančių įvykių mokyklose temomis. Be mokytojų streiko, šis naujienų portalas daugiausiai komunikuoja UTA – ugdymo turinio atnaujinimo ir mokytojo profesijos, jos įvaizdžio tema. Galima pastebėti, kad teigiamą mokytojo įvaizdį kuriančios temos (gerosios patirties sklaida, įkvepiančios istorijos) naujienų portalų publikacijose pasiskirsto panašiai, nei vienas portalas neišsiskiria ypač teigiama komunikacija, šių temų akcentavimu.

Straipsnių autoriai. Mokytojo įvaizdžio komunikacijai naujienų portaluose įtakos turi ir tai, kas kuria tekstą, pateikia informaciją. Žvelgiant į analizuojamas publikacijas, matyti, kad daugiau nei pusė (64 proc.) jų buvo sukurtos aiškiai įvardinto asmens (6 pav.). Tai arba žurnalistas, arba asmuo, teikiantis savo nuomonę tam tikra tema (šiuo atveju – švietimo tema) ir publikuojantis ją kaip straipsnį. Tarp tokių asmenų analizuojamuose straipsniuose buvo partijos „Laisvė ir teisingumas“ pirmininkas Artūras Paulauskas, apžvalgininkas Virginijus Savukynas, Seimo Darbo frakcijos narys Viktoras Fiodorovas, Seimo narys Linas Slušnys, Seimo narys, socialdemokratas Tomas Bičiūnas. Galima pastebėti, kad dauguma pasisakančių asmenų yra politikai, priklausantys vienai ar kitai partijai. Tai, kad visuomenei pristatomos jų asmeninės pozicijos švietimo sistemos klausimais, ne tik padeda sudaryti viešąją nuomonę, bet ir siekia palenkti rinkėjus į vieną ar kitą pusę. Kitaip tariant, švietimas tampa aktuali ir visiems lengvai suprantama tema, kuria pasisakę politikai gali sulaukti dėmesio ir simpatijų.

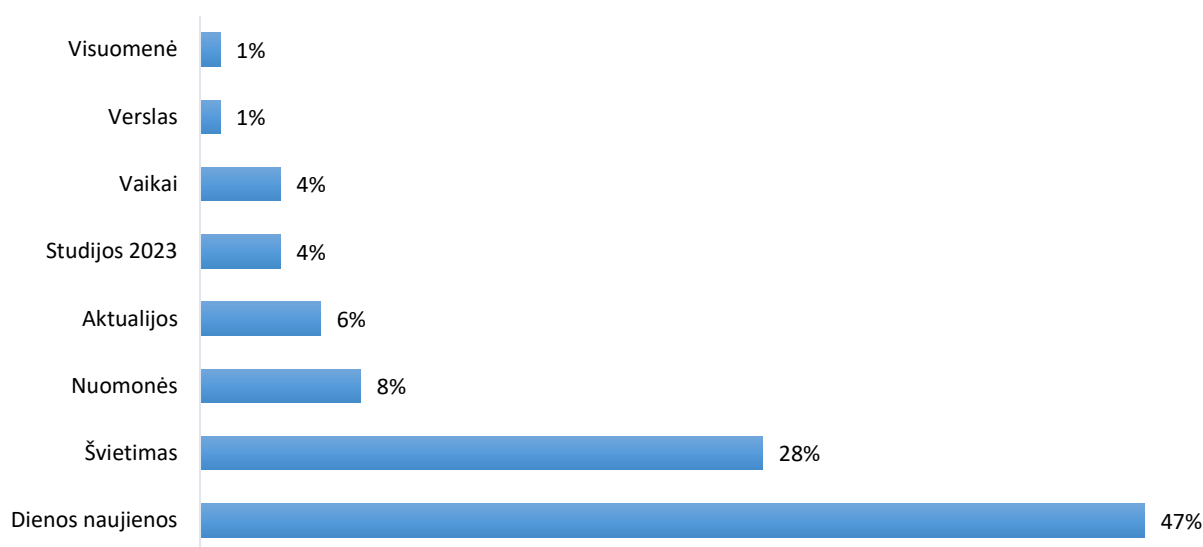

6 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal autorių (N=78) (sudaryta autorės)

Kiti du straipsniuose įvardinami autoriai – naujienų agentūros ir žiniasklaidos kanalai. Dvi didžiausios naujienų agentūros, teikiančios informaciją analizuotiems straipsniams – Lietuvos naujienų agentūra ELTA ir Baltijos valstybių naujienų agentūra BNS (angl. *Baltic News Service*). Reikėtų pastebėti, kad ELTA priklauso tai pačiai grupei, kuri valdo *Delfi.lt* ir *Lrytas.lt* naujienų portalus, todėl natūralu, kad juose pateikiama šios agentūros informacija. Pranešimai, kuriuose cituojama šių naujienų agentūrų informacija, sudaro 23 proc. visų analizuotų straipsnių. Mažiausiai rasta tokių straipsnių, kuriuos paskelbė pats žiniasklaidos kanalas (pvz. *LRT.LT*, „Žinių radijas“).

Lyginant naujienų portalus galima pastebėti, kad *Delfi.lt* ir *Lrt.lt* portaluose dominuoja žurnalistai ir įvardinti asmenys (65 proc. ir atitinkamai 88 proc.), tuo tarpu *Lrytas.lt* portale didžiausios dalies – 44 proc. – straipsnių autoriumi įvardinama naujienų agentūra.

Publikavimo skiltis. Tai, kokioje skiltyje naujienų portaluose publikuojami straipsniai, leidžia nustatyti, koks rėminimas (angl. *framing*) yra pasitelkiamas komunikuojant apie mokytojus. Atlikus analizę galima matyti, kad didžioji dalis straipsnių (47 proc.) buvo publikuojami naujienų skiltyje, pateikiant jas kaip šviežią, naują, kasdien atnaujinamą įvykių Lietuvoje pristatymą (7 pav.). Reikia pastebėti, kad ši skiltis leidžia švietimo diskursą parodyti kaip dinamišką, aktualų, nuolat kintantį, o tai sukuria įspūdį skaitytojams, kad švietimo srityje nuolat kažkas vyksta, keičiasi, stiprinant nuolatinių pokyčių naratyvą. Tai, kad dominuojanti tema buvo mokytojų streikas, puikiai dera su dienos naujienų skiltimi – nors straipsniuose kalbama apie tą patį įvykį, kas kartą pateikiama naujų detalių, pasisakymų, reakcijų, kurios vysto ir plėtoja tą pačią temą.

7 pav. Straipsnių pasiskirstymas pagal publikavimo skiltį (N=78) (sudaryta autorės)

Kita skiltis, kurioje pateikiama 22 proc. visų analizuotų straipsnių – švietimas. Tai atrodo savaime suprantama, nes straipsniuose kalbama apie švietimo sistemą, diskutuojami įvairūs su ja susiję klausimai. Vis dėlto, galima pasidžiaugti, kad tokia skiltis yra atskira nuo naujienų ar aktualijų. Tai parodo, kad švietimo tema Lietuvoje turi savo skaitytojus ir atskirą nišą, kurioje apsilankę jie gali rasti ne tik naujienas, bet ir situacijos apžvalgas, vertinimus, gerosios patirties pavyzdžius. Kita vertus, nors visi straipsniai priklauso švietimo temai, vos 22 proc. jų priskirti šiai skilčiai. Tai reiškia, kad nors straipsnyje kalbama apie švietimą, jis įreminamas kaip nuomonė arba aktualija.

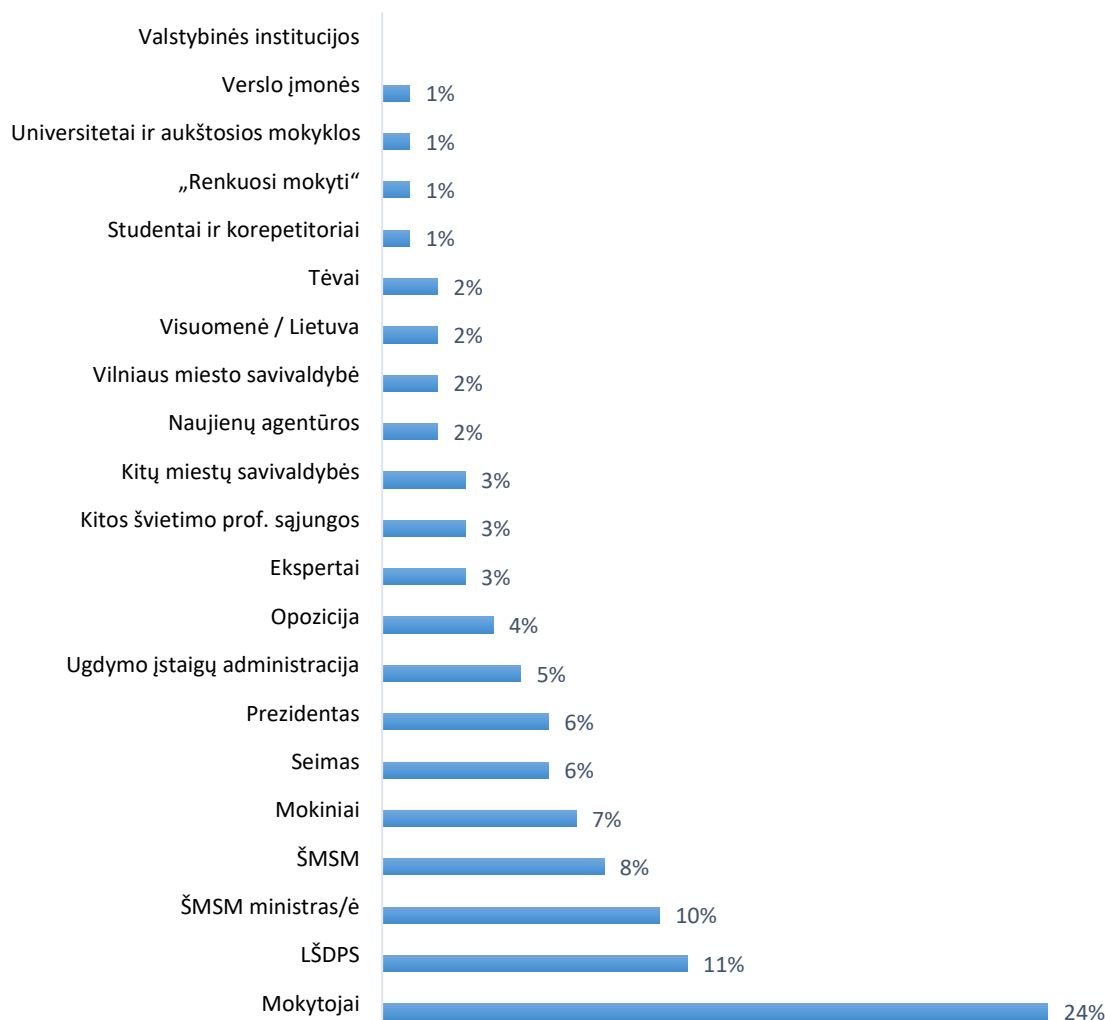
Mažiausiai straipsnių publikuota verslo (1 proc.) ir visuomenės (1 proc.) skiltyse. Tai leidžia teigti, kad švietimas nėra pristatomas kaip verslo dalis, tačiau lygiai taip pat jis nėra priskiriamas visuomenės aktualijoms. Tai, kad prie vaikų/ugdymo skilties priskirti vos 4 proc. visų straipsnių rodo, kad vaikų ugdymas ir atsakomybė už jį visuomenės akyse priklauso mokyklai ir mokytojams. Tėvų indėlis ir namų auklėjimas nėra akcentuojamas.

Žvelgiant į tai, kaip publikavimo skiltis koreliuoja su straipsnių tematika, galima pastebėti, kad dienos naujienų skiltyje publikuojama daugiausiai skirtingoms temoms priklausančių pranešimų: ir apie bendrą švietimo padėtį, ir apie švietimo politiką, ir apie mokytojų atlyginimus, ir apie egzaminus, jau neminint dominavusios mokytojų streiko temos. Tikėtina, jog tai daroma tam, kad naujienų portalų komunikacija pritrauktų daugiau skaitytojų dėmesio, sukeltų netikėtumo, šviežumo, aktualumo įspūdį. Juk skaitytojai paprastai pirmiausiai ir pamato dienos naujienas, aktualijas, o tik tada renkasi konkrečias skiltis, savo pamėgtas temas.

Iš publikavimo skilčių ir straipsnių tematikos sąsajos galima išvelgti dar keletą dalykų. Šiek tiek netipinis atrodo verslo temoje atsiradęs pranešimas apie mokytojus ir jų profesiją. Vis dėlto, taip verslo skaitytojams pristatoma pavienių įmonių iniciatyva prisidėti prie mokytojo profesijos įvaizdžio gerinimo ir palaikymo jiems. Tai – puiki komunikacinė žinutė ne tik pristatyti mokytojo profesiją, bet ir įgalinti visuomenę, šiuo atveju – verslo bendruomenę – prisijungti prie Mokytojų Palaikymo Ratų iniciatyvos, kurios tikslas – suteikti mokytojams psichologinę pagalbą, mentorystę, emocinį saugumą. Kiti teigiamos, mokytojų profesijos įvaizdį stiprinti siekiančios komunikacijos pavyzdžiai – Studijų skiltyje. Nors joje publikuotas ir mokytojų trūkumą pabrėžiantis pranešimas, taip pat paskelbti du straipsniai, kuriuose buvę ir esami pedagogikos studentai dalijasi savo patirtimi dirbant mokytojais, džiaugiasi studijomis ir pasakoja savo sėkmės istorijas. Tikėtina, kad būsimi studentai, perskaitę šį straipsnį Studijų skiltyje, į mokytojo profesiją pažvelgti galės daug pozityviau, susipažinę su realiais pavyzdžiais, kaip pedagogikos studijos padeda jaunuoliams pasiekti savo tikslų, rasti kelią į mokyklą ir prisidėti prie pokyčių švietimo srityje. Visuomenės skiltyje publikuotas straipsnis apie gerą patirtį mokyklose irgi yra teigiamo tono komunikacija, galinti padėti sustiprinti mokytojo įvaizdį, tačiau svarbu pastebėti, kad iš visų 78 straipsnių vos vienas buvo tiesiogiai adresuotas visuomenei. Visos kitos temos buvo priskirtos kitoms skiltims.

Publikavimo skiltis bendrą švietimo temą įrėmina dvejuose dominuojančiose rėmuose: dienos naujienos ir švietimas. Tai parodo, kad mokyklose vykstantys įvykiai, mokytojų bendruomenės klausimai yra pristatomi kaip aktualūs, nuolat kintantys, atsinaujinantys, svarbūs žinoti. Atskira švietimo skiltis leidžia teigti, kad naujienų portalai skiria atskirą dėmesį švietimu besidomintiems skaitytojams, šioje skiltyje pristatydami aktualiausias naujienas, susijusias su mokytojais, mokiniais ir mokyklomis.

Diskurso veikėjai. Tam, kad būtų galima nusakyti, kas kuria švietimo diskursą ir kaip tai daroma, svarbu įvertinti, kokie veikėjai jame veikia. Straipsniuose rasta labai įvairių veikėjų grupių, todėl šiam kodui („Diskurso veikėjai“) buvo sukurtas 21 subkodas, grupuojant straipsniuose minimus ir cituojamus asmenis ir organizacijas (8 pav.).

8 pav. Diskurso veikėjai straipsniuose pagal koduotų segmentų skaičių (N=1908) (sudaryta autorės)

8 pav. vaizduojama, kaip diskurso veikėjai pasiskirstė pagal koduotų segmentų skaičių (N=1908). Daugiausiai straipsniuose minimi yra mokytojai (24 proc.). Tai nestebina, nes tekstyno bazei atrinkti buvo naudojami specifiniai raktažodžiai ir mokytojai natūraliai tampa esminiu diskurso apie šią profesiją veikėju. Vis dėlto, svarbu paminėti, kad mokytojų streiką organizavusi LŠDPS (Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga) tapo antru ryškiausiu diskurso veikėju (11 proc.). Nors jos atstovai taip pat mokytojai, šie subkodai sąmoningai atskirti, priskiriant segmentus taip, kaip įvardinama straipsniuose: jei pristatomas asmuo įvardinamas kaip LŠDPS narys, jis priskiriamas prie LŠDPS subkodo. Šios profesinės sąjungos vardu paprastai kalbėdavo pirmininkas Andrius Navickas arba jo pavaduotojos. Tai galima būtų paaiškinti mokytojų streiko temos dominavimu – labai daug buvo kalbama apie tai, kaip ši profesinė sąjunga planuoja, organizuoja ir vykdo streiką, todėl ji dominavo ir kaip diskurso veikėjas.

Trečias diskurso veikėjas, dažniausiai minimas straipsniuose – Švietimo, mokslo ir sporto ministras (10 proc.). Čia svarbu paminėti kontekstą: 2023 metais Lietuvoje kilo vadinamasis „čekiukų skandalas“, prasidėjęs žurnalisto Andriaus Tapino iniciatyva „Skaidrinam 2023“. Jos tikslas buvo visuomenei pristatyti, kaip ir kam politikai panaudoja savivaldybių tarybų lėšas. Tuometinės

Švietimo ministrės Jurgitos Šiugždinienės atvejis imtas analizuoti 2023 metų gegužės mėnesį, paviešinus jos pasisavintą 14 tūkst. eurų sumą būnant Kauno miesto savivaldybės tarybos nare. Nors iš pradžių ministrė laikėsi pozicijos, kad nemato priežasčių atsistatydinti, ją palaikė ir ministrė pirmininkė Ingrida Šimonytė, paviešinta informacija sukėlė daug diskusijų viešojoje erdvėje, į jas įsitraukė ne tik valdantieji, bet ir opozicija, Prezidentas. Imta kelti politinės moralės, etikos, skaidrumo, pasitikėjimo klausimus. Galiausiai J. Šiugždinienė priėmė sprendimą atsistatydinti iš savo pareigų, o į jos vietą buvo paskirtas Gintautas Jakštas. Rudenį, prasidėjus mokytojų streikui, būtent jis buvo Švietimo ministru, tačiau straipsniuose minima ir J. Šiugždinienė, kadangi tyrimo laikotarpis apima visus kalendorinius metus. Mažiausiai straipsniuose minimos valstybinės institucijos (mažiau nei 1 proc.), studentai ir korepetitoriai, verslo įmonės, „Renkuosi mokytis“ organizacija bei universitetai ir aukštosios mokyklos (1 proc.).

Diskurso veikėjų pasiskirstymas pagal straipsnius atrodo šiek tiek kitaip. Žinoma, veikėjai kartojosi, tačiau galima matyti, kad net 82 proc. visų analizuotų straipsnių buvo paminėti mokytojai, antroje vietoje – 51 proc. – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, o trečiojoje – 47 proc. – mokiniai. Nors pagal koduotus segmentus mokiniai nebuvo toks ryškus diskurso veikėjas, žvelgiant į tai, kokioje dalyje visų analizuotų straipsnių jie buvo paminėti, mokiniai tampa svarbiu diskurso veikėju. Mažiausiai koduotų segmentų surinkę studentai ir korepetitoriai minimi 12 proc. visų straipsnių, universitetai – 6 proc., verslo įmonės – 5 proc. visų straipsnių. Kaip ir su segmentais, taip ir su straipsnių pasiskirstymu, „Renkuosi mokytis“ organizacija ir valstybinės institucijos yra mažiausiai švietimo diskurse minimi veikėjai.

Žvelgiant į tai, kokiomis temomis komunikuojant labiausiai išryškėja diskurso veikėjai, buvo parengta kodų sankirtos matrica (kodai „Diskurso veikėjai“ ir „Straipsnių tematika“), siekiant nustatyti, kokioje dalyje visų straipsnių konkrečia tema buvo minimas diskurso veikėjas. Iš jos galima pastebėti, kad studentai ir korepetitoriai daugiausiai minimi kalbant apie mokytojų trūkumą (3 straipsn.), verslo įmonės – apie gerą patirtį ir inovatyvias praktikas (2 straipsn.). „Renkuosi mokytis“ organizacija taip pat buvo minima prie gerosios patirties ir inovatyvių praktikų (1 straipsn.). Universitetų paminėjimų pasiskirstymas temose buvo retas, bet tolygus, kalbant apie švietimo sistemos padėtį, mokytojų trūkumą, gerosios patirties sklaidą, švietimo politiką, egzaminus ir patikrinimus (po 1 straipsn.). Valstybinės institucijos buvo minimos kalbant apie švietimo sistemos padėtį ir mokytojų trūkumą (po 1 straipsn.).

Apačioje vaizduojama lentelė (4 lentelė), kurioje atrinktos temų ir diskurso veikėjų sankirtos daugiau nei 4 straipsniuose. Kitaip tariant, jei tema ir diskurso veikėjas visoje eilutėje sutapo ne daugiau kaip 4 straipsniuose, į šią lentelę buvo neįtraukti. Pagrindinis diskurso veikėjas – mokytojai – daugiausiai minimi kalbant apie mokytojų streiką (14 straipsn.) ir švietimo politiką (10 straipsn.). LŠDPS labiausiai minima komunikuojant mokytojų streiko tema (17 straipsn.). ŠMSM ministerija ir ministras – taip pat daugiausiai minimi kalbant apie mokytojų streiką (atitinkamai 10 ir 13 straipsn.). Įdomu tai, kad ministras minimas dažniau, nei ministerija – lyderio pozicija ir asmeninė atsakomybė mokytojų streiko temoje išryškinama labiau, nei kolektyvinė, institucinė.

4 lentelė. Diskurso veikėjų ir tematikos sankirta straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

	Naujienų agentūros	ŠMSM	ŠMSM ministras/ė	Visuomenė / Lietuva	Seimas	Opozicija	LŠDPS	Mokytojai	Ugdymo įstaigų administracija	Mokiniai
Švietimo sistemos padėtis	1	1	1	1	2	0	1	5	2	3
Mokytojų streikas	11	10	13	5	10	6	17	14	4	7
Palaikymas mokytojams	3	1	1	0	5	3	5	4	0	3
Gerosios patirties sklaida	0	0	0	1	0	0	0	6	5	4
Švietimo politika	1	7	5	5	6	3	2	10	4	3
Mokytojų atlyginimas	1	5	4	1	4	2	4	4	1	1

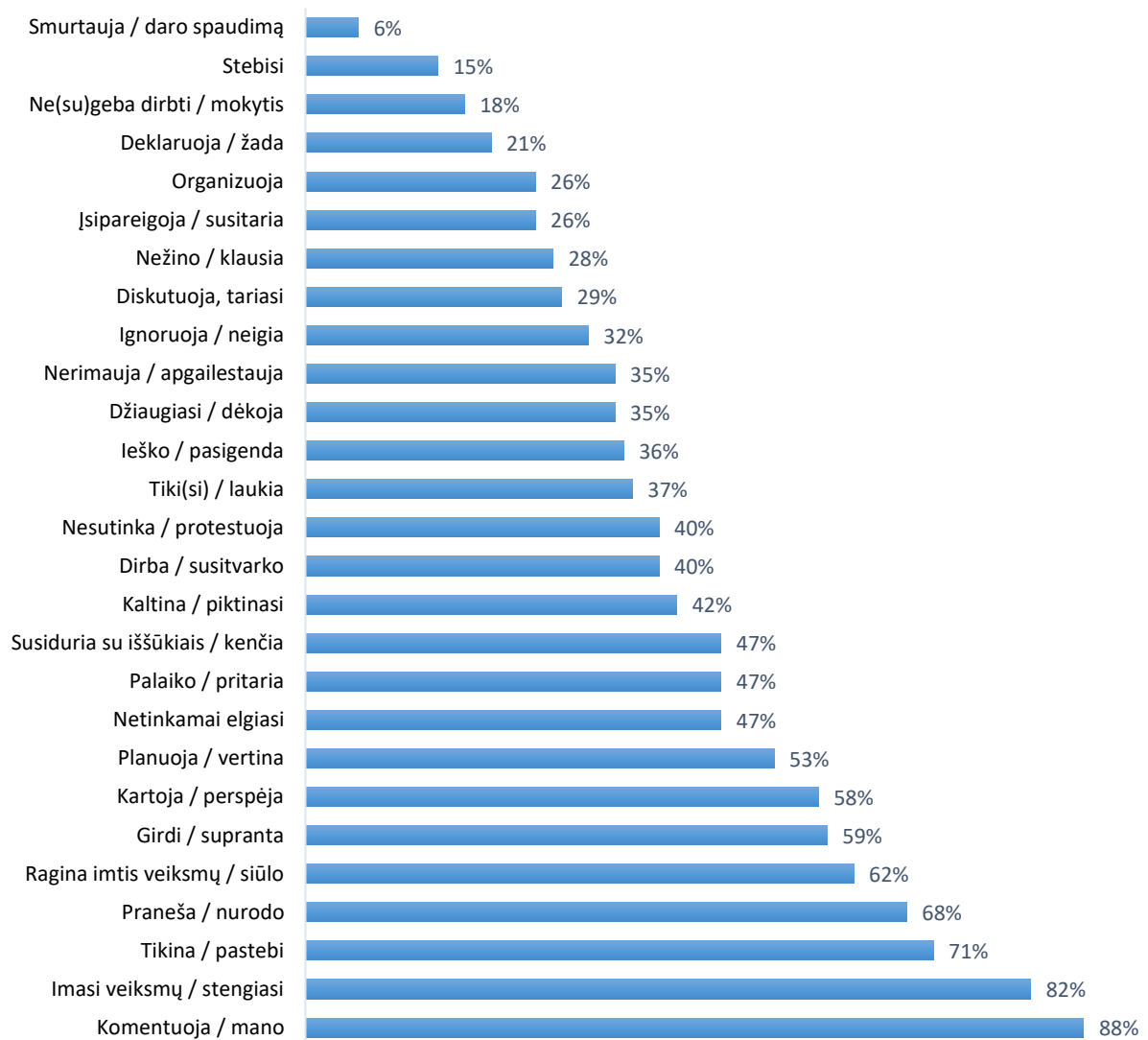
Iš šios lentelės nesunkiai matoma, kad pagrindinė tema – mokytojų streikas – koreliuoja su daugeliu diskurso veikėjų grupių. Vis dėlto, ryškiausi šios temos veikėjai – LŠDPS (17 straipsn.), mokytojai (14 straipsn.) ir ŠMSM ministras (13 straipsn.). Tai galima paaiškinti konfliktine situacija tarp šių dviejų pusių: mokytojų (vadovaujamų LŠDPS) ir Švietimo ministerijos, jos ministro. Streikas, kuris tampa pagrindine straipsnių tema, šiuos veikėjus išryškina kaip dvi priešingas puses, sustiprindamas opoziciją: *mes-jie, mokytojai-valdžia*. Ši konfliktinį naratyvą stiprinti leidžia ir nuolat atnaujinama informacija, publikuojama dienos naujienų skiltyje, tarytum sąmoningai plėtojant visuomenės akyse vystomą krizę: mokytojai nesutinka su valdžia, valdžia nesutinka su mokytojais. Mokytojai, kaip pagrindinis diskurso veikėjas, aiškiai dominuoja ir švietimo politikos temoje (10 straipsn.), yra minimi kalbant apie švietimo padėtį (5 straipsn.), o tai leidžia teigti, kad švietimo sistemos apibūdinimas neįmanomas be mokytojų prisidėjimo, jų įžvalgų ir gebėjimo imtis iniciatyvos, veikti. Tai neabejotinai atliepia teorinėje dalyje aptartą mokytojų kaip esminių švietimo sistemos veikėjų vaidmenį.

Švietimo politikos temoje veikia ne tik mokytojai, bet ir Švietimo ministerija (7 straipsn.), Seimas (6 straipsn.), visuomenė (5 straipsn.), todėl galima suprasti, kad ši tema aktuali daugeliui suinteresuotųjų šalių, ji diskutuojama iš skirtingų perspektyvų. Gerosios patirties sklaidos temoje pagrindiniais veikėjais tampa mokytojai (6 straipsn.) ir ugdymo įstaigų administracija (5 straipsn.), o tai reiškia, kad pozityvūs pavyzdžiai kyla iš pavienių mokyklų, mokytojų, bet ne iš valdžios institucijų. Tuo tarpu mokytojo atlyginimo temoje ryškiausiu veikėju tampa Švietimo ministerija (5 straipsn.), nes būtent jos dispozicijoje yra galia jį keisti: didinti, mažinti. Vis dėlto, iš straipsnių turinio aiškiai matyti Ministerijos pozicija: atlyginimo kėlimas nėra lengvai priimamas sprendimas, o mokytojų lūkesčiai neatliepia valstybinės politikos ir švietimui skirtos biudžeto dalies. Kitaip tariant, pinigų reikia ne

vien mokytojų atlyginimams didinti.

Komunikuojant apie palaikymą, reiškiamą mokytojams, dominuoja Seimas (5 straipsn.) ir LŠDPS (5 straipsn.). Jei profesinė sąjunga, kaip mokytojų palaikymo veikėjas, klausimų nekelia (jos sukūrimo tikslas ir yra atstovauti mokytojų profesiniams interesams), tai Seimas, reiškiantis palaikymą mokytojams, yra dėmesio vertas analizės aspektas. Jį paaiškinti galima būtų keliais būdais: atsižvelgiant į kontekstą, mokytojai streikavo tikėdamiesi, kad planuojamas biudžetas su lėšomis jų atlyginimams kelti bus priimtas Seime, todėl natūralu, jog Seimas buvo minimas kaip vienas iš galimų mokytojų rėmėjų ir palaikytojų šiame konflikte su Švietimo ministerija. Kita vertus, buvo keletas straipsnių, kuriuose aiškiai įvardintas Seimo narių palaikymo mokytojams dviprasmiškumas: būdami opozicijoje dauguma dabartinių valdančiųjų deklaravo savo palaikymą mokytojams, fotografavosi su tuomet streikuojančiais pedagogais, žadėjo besisimti priemonių, kad atėję į valdžią pakeis esamą situaciją. Deja, bet patys būdami valdančiais Seimo nariai šiuos pažadus ne tik pamiršo, bet ir prisiminę vykdyti jų neketina. Viena vertus dėl pasikeitusių aplinkybių savo politinėse pozicijose ir pažiūrose, kita vertus dėl smarkiai riboto biudžeto, reikalingo ir kitoms valstybinėms sritims, ne tik švietimui. Galiausiai ir dėl to, kad būnant opozicijoje žadėti ir kritikuoti daug lengviau, nei prisiimti atsakomybę ir veikti neprarandant palaikymo valdžioje.

Diskurso veikėjų veiklos. Atliekant kokybinę analizę buvo išskirtos diskurso veikėjams būdingos veiklos. Jos pavaizduotos 9 pav. Kaip galima matyti, didžiojoje straipsnių dalyje (88 proc.) diskurso veikėjai komentuoja arba kitaip reiškia savo nuomonę. 82 proc. straipsnių yra veikiami aktyviai, imamasi veiksmų, stengiamasi. Nors neigiamai veikiami – smurtaujami, tyčiojami – tik 6 proc. straipsnių, tokios veiklos pavyzdžių randama. Vis dėlto, dauguma veiklų straipsniuose neutralios – diskurso veikėjai komentuoja, pastebi, teigia, praneša, tikina, pastebi ir kitaip apibūdina situaciją iš šalies. Tai leidžia teigti, kad iš principo straipsniuose dominuojančios diskurso veikėjų veiklos labiau neutralios, nei teigiamos ar neigiamos.

9 pav. Diskurso veikėjų veiklų pasiskirstymas straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

Vis dėlto, svarbu paminėti ir tai, kad be neutralių veiklų, gana didelėje straipsnių dalyje yra neigiamų veiksmazodžių: 47 proc. straipsnių kalbama apie netinkamą elgesį, 47 proc. – susiduriama su iššūkiais, 42 proc. – kaltinama, kritikuojama. Tai leidžia teigti, kad nors diskurso veikėjų veiklos, dominuojančios straipsniuose, yra neutralios, beveik pusėje analizuotų straipsnių yra neigiamą krūvį turinčių veiksmazodžių, minimų kartu su diskurso veikėjais.

Veiklų pasiskirstymas straipsniuose šiek tiek skiriasi nuo jų pasiskirstymo pagal koduotų segmentų skaičių. Galima matyti, kad iš visos analizės metu užkoduotų segmentų (N=2369), daugiausiai pasikartojo subkodas „komentuoja / pasakoja / mano, teigia“ (14,27 proc.), kuris iš esmės leidžia pristatyti kalbinamo arba cituojamo diskurso veikėjo nuomonę. Tai svarbu todėl, kad švietimo tema dažnai pasisako skirtingų sričių asmenys: mokytojai, politikai, mokiniai, ekspertai ir pan. Visi jie turi savo pažiūras, situaciją pakomentuoti gali iš skirtingos perspektyvos, turėdami savitą suvokimą. Tokios veiklos dominavimas straipsniuose rodo, kad naujienų portalų komunikacija pateikia skirtingas nuomones, vertinimus.

Dar viena diskurso veikėjų veikla, dažnai pasikartojanti analizuotuose straipsniuose – „imasi veiksmų, stengiasi“ (9,92 proc.). Tai, kad užkoduotų segmentų tarpe šis subkodas – antras pagal gausumą, parodo, kad analizuotuose straipsniuose daug bandymo pakeisti esamą padėtį, veikimo. Jei situacija būtų rami ir sklandi, šios veiklos dominavimas nebūtų toks aktualus, tačiau dabar, kai švietimo sistemoje tiek daug iššūkių, diskurso veikėjų aktyvumas yra be galo svarbus. Tai leidžia teigti, kad švietimo srityje atliekama daug veiksmų: bandoma, įvedama, stengiamasi, ieškoma, vertinama ir pan. Kadangi švietimas, kaip jau buvo minėta, išskiriamas viena prioritetinių valstybės politikos sričių, gausus veiklumas švietimo diskurse neabejotinai prisideda prie komunikacinės žinutės, įrėmintos dienos naujienų skiltyje: švietimo sistemoje daug visko vyksta.

Žvelgiant į diskurso veikėjų veiklų kodavimo segmentus galima susidaryti aiškesnį vaizdą apie tai, koku tonu jie komunikuoja. Paprastai kiekviena veikla turi emocinį krūvį: teigiamą, neigiamą arba neutralų (5 lentelė).

5 lentelė. Diskurso veikėjų veiklų emocinis krūvis N=27 (sudaryta autorės)

Diskurso veikėjų veiklos	Veiklos emocinis krūvis
Diskutuoja, tariasi, derasi, kalbasi Organizuoja, rengia Planuoja, numato / skaičiuoja, vertina / svarsto Tikina / pripažįsta / pabrėžia / pastebi Kartoja, primena / atkreipia dėmesį / perspėja Komentuoja / pasakoja / mano, teigia Praneša / pristato / aiškina / nurodo Stebisi	Neutralus
Įsipareigoja / susitaria / pasirašo Deklaruoja / žada Tiki(si), viliasi / laukia Palaiko, jungiasi / remia, finansuoja / sutinka, pritaria Džiaugiasi, didžiuojasi / dėkoja Dirba / moko(si) / sugėba / susitvarko Girdi, mato / supranta / žino Imasi veiksmų / stengiasi Ragina imtis veiksmų / siūlo / kviečia / prašo	Teigiamas
Nesutinka, nepitaria / protestuoja, streikuoja Nežino / nesupranta / klausia Ignoruoja, vengia / neigia Ne(su)gėba dirbti / mokytis Netinkamai elgiasi Nerimauja / rūpinasi / bijo / apgailestauja Ieško / jaučia trūkumą / pasigenda Susiduria su iššūkiais, sunkumais / kenčia Smurtauja / daro spaudimą / tyčiojasi Kaltina, kritikuoja / piktinasi	Neigiamas

Neutralioms veikloms priskiriamas nuomonės reiškimas, komentavimas, aiškinimas, pranešimas ir kitoks informacijos pateikimas. Organizavimas ir rengimas gali būti tiek neigiamas, tiek teigiamas,

todėl buvo nuspręsta priskirti juos prie neutralios veiklos, nes šių veiksmažodžių tonui reikalingas platesnis kontekstas (kas organizuojama ir pan.). Lygiai tas pats nuspręsta padaryti ir su nuostaba – stebėtis galima ir teigiama, ir neigiama prasme, todėl ši veikla taip pat priskirta neutraliai, nes reikalauja platesnio konteksto (kuo stebimasi, kodėl kyla nuostaba, ar ji nėra perteikiama su sarkazmu ir pan.). Prie teigiamų veiklų priskiriami gerą emocinį krūvį turinys veiksmažodžiai (*džiaugiasi, palaiko, stengiasi, siūlo, kviečia*). Nors kitame kontekste dėl jų teigiamos prasmės būtų galima ginčytis, čia pasirinkta juos priskirti teigiamai kategorijai, nes švietimui svarbu veiklumas, reakcija, palaikymas ir susitarimai, deklaracijos. Prie neigiamą emocinį krūvį turinčių veiklų priskiriami neigiamo tono veiksmažodžiai (*nerimauja, bijo, pasigenda, kenčia, smurtauja, kaltina*). Bene svarbiausias iš jų šioje analizėje – *kaltina*, nes jis labai aiškiai padeda suprasti kalbėtojo poziciją.

Atlikus kodų („Diskurso veikėjai“, N=1908 ir „Diskurso veikėjų veiklos“, N=2369) sankirtos analizę galima matyti, kokio emocinio krūvio veiklomis pasižymi diskurso veikėjai. Pagal tai, kokių persidengiančių segmentų užkoduota daugiausiai, buvo sudaryta diskurso veikėjams būdingo emocinio tono (pagal jų veiklą) lentelė (6 lentelė). Pavyzdžiui, jei daugiausiai segmentų buvo prie „Diskutuoja, tariasi, derasi, kalbasi“, veikėjo veikla įvardinta kaip neutralaus emocinio tono.

6 lentelė. Diskurso veikėjų emocinis tonas, kuriamas pagal jiems būdingas veiklas (sudaryta autorės, pagal persidengiančius koduotus segmentus)

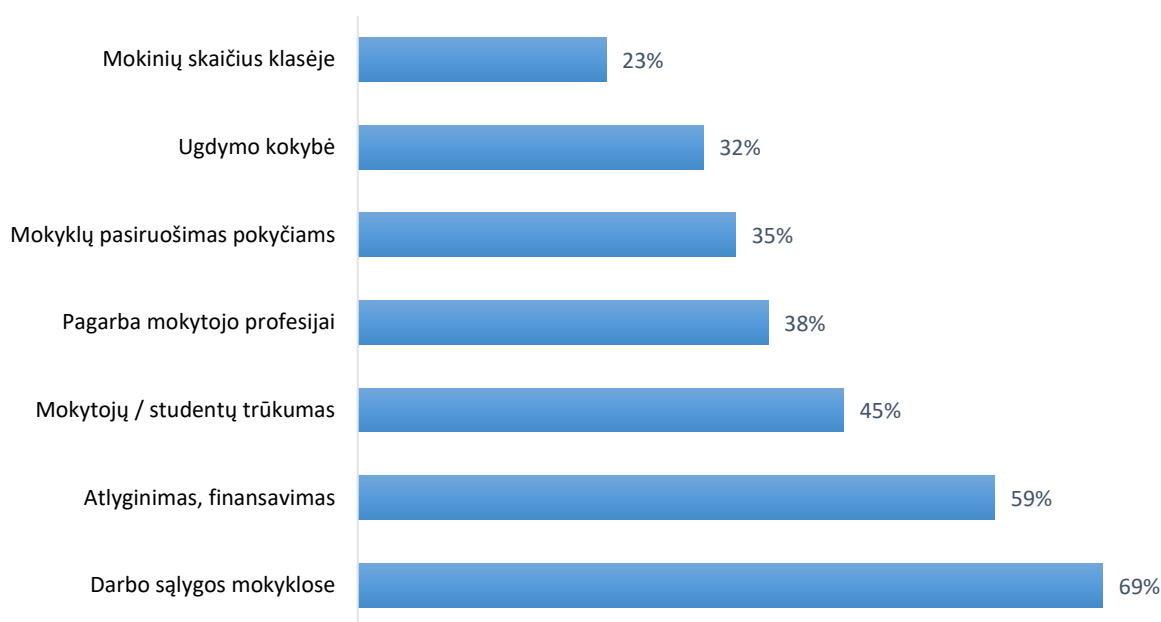
Veikėjai	Emocinis tonas
Studentai ir korepetitoriai Verslo įmonės Universitetai ir aukštosios mokyklos Valstybinės institucijos Naujų agentūros Vilniaus miesto savivaldybė Kitų miestų ir rajonų savivaldybės ŠMSM ministras / ministrė Prezidentas Gitanas Nausėda LŠDPS profsąjunga Kitos švietimo profsąjungos Ugdymo įstaigų administracija / atstovai Ekspertai / specialistai	Neutralus
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija / NŠA Mokytojai Visuomenė / MES / Lietuva Opozicija Tėvai Mokiniai / vaikai	Teigiamas
Seimas ir valdantieji politikai	Neigiamas

Iš 6 lentelės duomenų matyti, kad dauguma veikėjų švietimo diskurse yra neutralūs. Teigiamą veiklą pasižymi „Renkuosi mokyti“ organizacija, kuri, kaip žinia, aktyviai padeda žmonėms, neturintiems pedagoginio išsilavinimo, tačiau norintiems dirbti mokyklose, įgyti patirties. Būtent jos dėka į mokyklas ateina specialistai iš kitų sričių. Natūralu, kad ir švietimo diskurse ši organizacija pasižymi

aktyvia teigiama veikla: iniciatyvomis, palaikymu, pastangomis prisidėti prie švietimo bendruomenei svarbių pokyčių. ŠMSM taip pat veikia teigiamai – tai galima paaiškinti jos aktyvia pozicija imantis pokyčių, žadant permainas ir reaguojant į vykstančią situaciją. Vis dėlto, ŠMSM ministras pagal koduotų segmentų sutaptį veikia labiau neutraliai, nei teigiamai – daugiau komentuoja, išsako savo (ministerijos) nuomonę. Visuomenė taip pat veikia teigiamai – ji palaiko, pritaria, remia mokytojus. Šis rodiklis leidžia teigti, kad visuomenė teigiamai vertina mokytojus ir jų įvaizdį – bent jau komunikacijoje visuomenė veikia labiau teigiamai, nei neigiamai. Opozicija veikia teigiamai ragindama imtis veiksmų, siūlydama, kaip pakeisti esamą situaciją. Nesunku suprasti, kad jos tikslas – ne tik pakurstyti nepasitenkinimą valdančiaisiais, bet ir pakelti savo politinius reitingus, patrauklumą rinkėjų akyse.

Trys esminės grupės – mokytojai, mokiniai ir jų tėvai – švietimo diskurse taip pat veikia teigiamai. Mokytojai – imasi veiksmų, stengiasi, mokiniai – dirba, mokosi, susitvarko su iššūkiais, o jų tėvai – taip pačiai kaip mokytojai, imasi veiksmų, stengiasi. Vienintelė diskurso veikėjų grupė, kurios dominuojanti veikla yra neigiama – Seimas ir valdantieji politikai. Pagal koduotus segmentus Seimas daugiausiai minimas kaip netinkamai besielgiantis. Tai galima laikyti kritika ir nepasitenkinimu, kurio sulaukia valdžia, sprendžiant iš viešosios komunikacijos švietimo tema. Būtent šis neigiamas valdžios pristatymas diskurse sudaro įspūdį, kad švietimo sistemoje vykstantys procesai nėra gerai valdomi, trūksta tinkamos lyderystės. Ar tai būtų pokyčiai mokyklose, ar finansavimas, ar kita valstybinio masto politika, panašu, kad Seimas nėra vaizduojamas teigiamai, komunikuojant apie švietimą.

Švietimo problemos. Teorinėje dalyje buvo minėta, kad tiek Lietuvos, tiek užsienio mokytojai šiandien susiduria su daugeliu skirtingų iššūkių. Norint juos išskirti buvo sukurtas kodas „Švietimo problemos“ ir kiekviename straipsnyje užkoduoti segmentai, komunikuojantys apie konkrečias švietimo problemas, jas priskiriant subkodams (10 pav.)

10 pav. Švietimo problemų pasiskirstymas straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

Iš aukščiau pateiktų duomenų galima matyti, kad dažniausiai minima problema (69 proc. visų straipsnių) yra darbo sąlygos mokyklose. Šis subkodas apima ne tik skirtumus tarp mokyklų (jų dydį, lokaciją kaimuose ir miestuose, gausesnę ir mažiau gausią bendruomenę ir pan.), kurie sukuria nelygias mokytojų darbo sąlygas, bet ir mokyklų tvarkas, vidaus taisykles, turimas galimybes vykdyti pokyčius, administracijos sprendimus ir kompetenciją, kas turi įtakos tam, kaip mokykloje jaučiasi mokytojai. Darbo sąlygos mokyklose kelia problemą dėl mokytojų darbo krūvio, jo paskirstymo, taip pat ir darbinės aplinkos: smurto, patyčių, patiriamo spaudimo. Pastarasis gali būti sukeltas tiek mokinių, tiek mokyklos administracijos. Kitaip tariant, didžiausia švietimo diskurse aptariama problema – mokytojų darbo sąlygos mokyklose.

Antroji pagal dominavimą problema yra mažas mokytojų atlyginimas ir netinkamas finansavimas (59 proc.). Ši problema parodo, kad ne tik mokytojų alga yra netinkamo dydžio, bet ir mokyklos negauna pakankamo finansavimo arba mokytojams skiriamos lėšos yra netinkamai skirstomos ir išnaudojamos. Pavyzdžiui, mokytojams patiems reikia pirkti būtinąsias kanceliarines prekes (popierius, kreidos, rašikliai ir kt.), mokomąją medžiagą, dalyvauti mokamuose seminaruose.

Dar viena problema – mokytojų ir studentų trūkumas (45 proc.). Straipsniuose teigiama, kad mokytojų ieško ne tik mažosios savivaldybės, bet ir didieji miestai, pasitelkiamos skirtingos priemonės specialistams pritraukti. Vis dėlto, pastebimi ir skirtumai dėl nesutampančių ŠMSM statistikos ir realių duomenų: skelbiama, kad mokytojų trūksta, tačiau ieškančių darbo skaičiai viršija siūlomų laisvų darbo vietų skaičių arba paklausa ir pasiūla, deklaruojama oficialiai, neatitinka mokyklų administracijos komentarų. Prie tokios situacijos prisideda ir tai, kad skirtingais būdais ieškoma mokytojų – per pažįstamus, pasitelkiant asmenines pažintis, o ne viešai skelbiant apie laisvas darbo vietas ir ieškant darbuotojų su Užimtumo tarnybos pagalba.

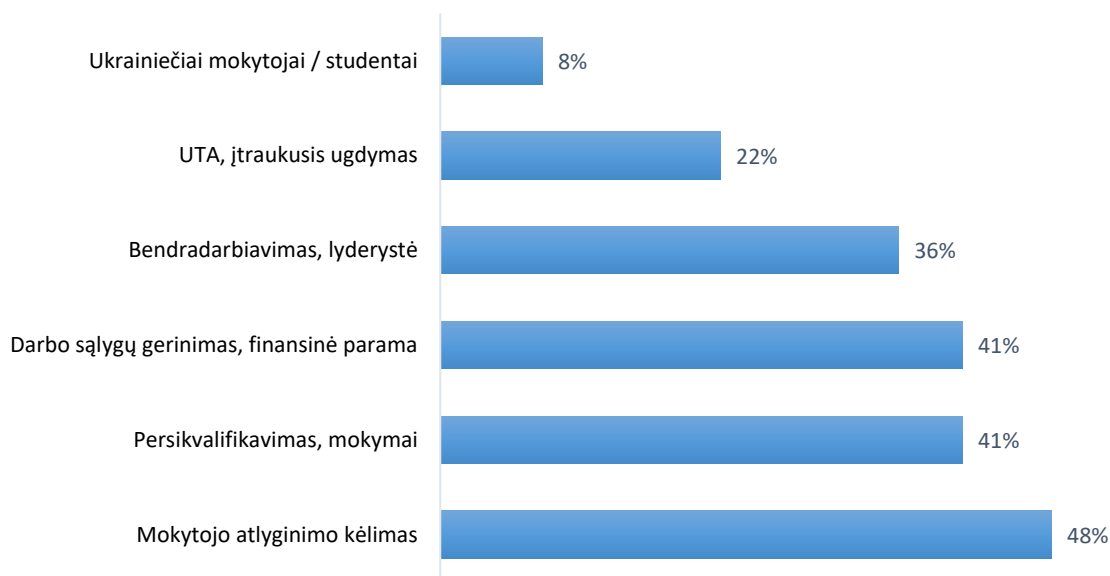
38 proc. visų straipsnių minima ir požiūrio į mokytojo profesiją problema. Ji apibūdinama kaip juntama nepagarba mokytojams: manipuliavimas duomenimis visuomenės akyse (klaidingas atlyginimo nurodymas viešai, neva jis – sąlyginai nemažas, konkurencingas), dialogo su mokytojais trūkumas (nesiskaitymas su mokytojų nuomone, patiriamu nerimu, jo menkinimas arba ignoravimas). Galiausiai, atsakomybės perkėlimas mokytojams – jie turi dirbti neturėdami reikiamos medžiagos, rasti sprendimus, kaip įvykdyti sudėtingus nurodymus, kuriems aiškiai išsakė nepritarimą. Akivaizdu, kad pristatant tokius valdžios veiksmus ryškėja mokytojų nepasitenkinimas, nusivylimas švietimo sistema.

Mokyklų pasiruošimas pokyčiams ir permainos – problema, minima 35 proc. visų straipsnių. Ji išreiškiama kaip esminis dalykas, keliantis mokytojams stresą, nerimą, baimę. Vis dėlto, ne vien mokytojai patiria neigiamas emocijas – mokiniai taip pat išsako savo susirūpinimą, jaudinasi dėl pokyčių įtakos jų rezultatams. Straipsniuose aprašomi pokyčiai – UTA (ugdymo turinio atnaujinimas), tarpiniai patikrinimai, egzaminų tvarkos pokyčiai, jų vertinimas, užduotys. Visi jie, nors tikėtina, reikalingi švietimo bendruomenei, pristatyti nepakankamai aiškiai, trūksta ne tik supratimo, kaip viskas keičiasi, bet ir medžiagos tinkamai pasiruošti, paruošti mokinius. Tai, ką suteikia ŠMSM, kaip teigiama straipsniuose, yra nepakankama arba nekokybiška, mokytojai patys turi ieškoti medžiagos, dirbti papildomai ruošiant mokinius naujiems atsiskaitymams. Prie pokyčių priskiriamas ir įtraukusis ugdymas, kurio integracija mokyklose nėra naujovė, tačiau vis dar kelia problemų dėl nepakankamo mokytojų pasiruošimo dirbti su specialiųjų poreikių vaikais, jų tėvais,

trūkstantis infrastruktūros mokyklose, galiausiai – papildomo darbo krūvio apmokėjimo ir kokybiškos pagalbos mokiniui, kuri būtų efektyvi ir užtikrintų sklandų ugdymo procesą visoje mokykloje.

Kitos straipsniuose iškilančios švietimo problemos – ugdymo kokybė (32 proc.) ir mokinių skaičius klasėje (23 proc.). Ugdymo kokybė apima ne tik mokinių pasiekimų rezultatus, jų išsilavinimo lygį nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, bet ir mokyklų galimybes suteikti ir užtikrinti kokybišką ugdymo procesą, dalykų dėstymą trūkstant specialistų ir pan. Prie ugdymo kokybės priskirti ir mažėjantys stojančiųjų konkursiniai balai, universitetų mažinamos slenkstinės kartelės studentams pritraukti ir išlaikyti. Mokinių skaičius klasėje minimas kaip vienas iš esminių mokytojo streiko metu išsakytų mokytojų patiriamų iššūkių. Jų nuomone, didelis mokinių skaičius klasėje trukdo ugdymo proceso sklandumui, apsunkina mokytojo darbą, neleidžia kokybiškai užtikrinti kiekvieno mokinio poreikius atitinkančio ugdymo ir jų akademinės pažangos.

Švietimo problemų sprendimai. Savaimė suprantama – jei diskurse išsakytos problemos, turėtų būti ir pasiūlymai, kaip jas spręsti. Tai, grįžtant prie teorinės dalies, būtina sąlyga sklandžiai ir efektyviai komunikacijai, kad švietimo diskursas nebūtų vien neigiamas. Galimiems sprendimams apibendrinti buvo sudaryta kodų grupė „Švietimo problemų sprendimai“ ir sukurti 6 subkodai. Jų pasiskirstymas straipsniuose vaizduojamas 11 pav.

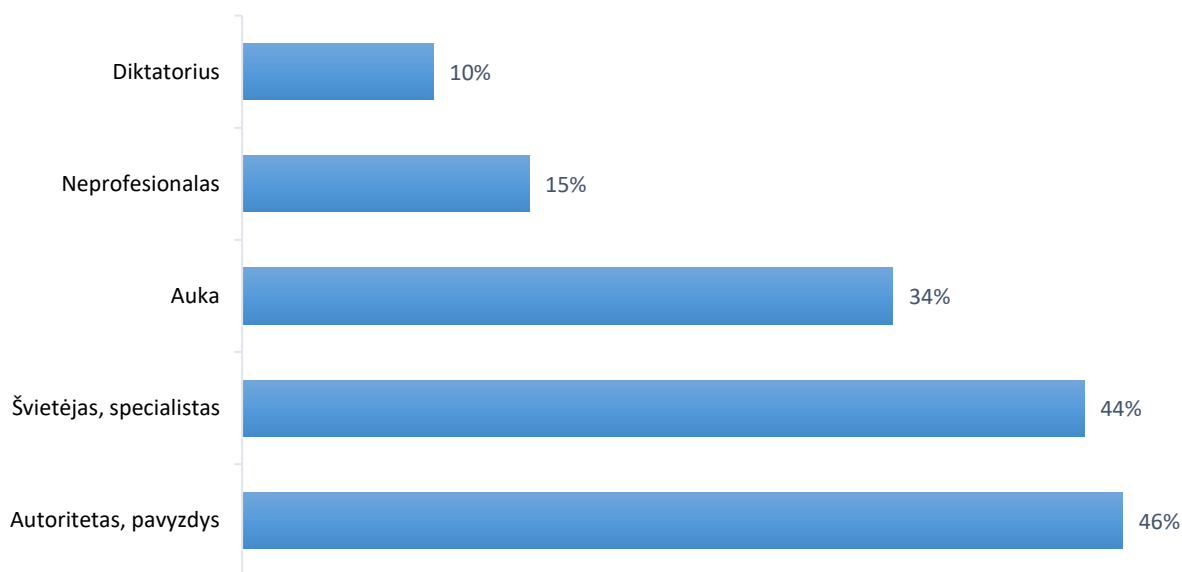
11 pav. Siūlomų sprendimų švietimo problemoms pasiskirstymas straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

Kaip galima matyti, diskurse dominuoja siūlymas didinti mokytojų algas (48 proc.). Kitaip tariant, beveik pusėje visų straipsnių mokytojo atlyginimo pakėlimas yra įvardinamas kaip sprendimas švietimo problemoms. Tokį sprendimą siūlo ne tik patys mokytojai, bet ir valdžia. Vis dėlto, išlieka klausimas kiek tą atlyginimą kelti: mokytojų lūkestis ir ŠMSM galimybės šiuo klausimu išsiskiria. Kitas pasiūlymas – darbo sąlygų gerinimas ir finansinė parama (41 proc.). Čia reikėtų paminėti keletą iniciatyvų, kurias siūlo ir kaip sprendimą pasitelkia skirtingos savivaldybės, mokyklų administracijos. Viena jų – nemokamas transportas mokytojams, kompensacijos už būstą naujai į rajoną gyventi

atvykusiems mokytojams, studentų tikslinės stipendijos ir į mokyklas atvykusiems studentams palengvintos darbo sąlygos, suteikiant galimybę dirbti ne pilnu etatu, mokytis ir pan. Prie šio sprendimo prisideda ir mokytojų profsąjungų siūlymai: darbo krūvio mokytojams mažinimas, mokinių skaičiaus klasėje mažinimas.

Persikvalifikavimas, mokymai, konsultacijos įvardinami kaip dar vienas sprendimas, pasikartojantis 41 proc. visų straipsnių. Šios priemonės siekia atliepti kompetencijų trūkumą, nerimą, stresą dėl pokyčių tiek mokytojams, tiek mokiniams. Reikėtų pastebėti, kad šis sprendimas vykdomas tiek savivaldybių, tiek nacionaliniu mastu, t. y. pačios savivaldybės organizuoja mokymus, kursus ir konsultacijas, tačiau ir ŠMSM rengia valstybinio masto renginius, kuriais siekia informuoti ir atsakyti į mokytojų ir mokinių klausimus apie švietimo sistemos pokyčius. Mokiniais trūkstamų žinių spragą padeda užpildyti ir vaizdo pamokos, seminarai, papildoma medžiaga, papildomos valandos ir korepetitoriai, kurie suteikia galimybę dirbti ne vien mokykloje, bet ir už jos ribų, siekiant aukščiausių rezultatų.

Mokytojo vaidmuo. Švietimo diskurse ryškėja ir mokytojo įvaizdis. Tai, koks jis kuriamas, kaip jau buvo minėta teorinėje dalyje, turi įtakos ne tik pačių mokytojų, bet ir visuomenės požiūriui į šią profesiją. Būtent tam analizės metu buvo sudaryta kodų grupė „Mokytojų vaidmuo“ (12 pav.). Svarbu pažymėti, kad mokytojai ne visada yra tiesiogiai įvardinami kaip vieno ar kito vaidmens atlikėjai, tačiau iš konteksto dažnai galima suprasti, kokia yra mokytojų – diskurso veikėjų – pozicija.

12 pav. Mokytojo vaidmens, implikuojamo straipsniuose, pasiskirstymas (N=78) (sudaryta autorės)

Kaip galima matyti iš grafiko, mokytojo įvaizdis yra labiau teigiamas, nei neigiamas, nes dvi dominuojančios pozicijos, iš kurių veikia mokytojai kaip diskurso veikėjai – autoritetas (46 proc.) ir švietėjas (44 proc.). Tai leidžia teigti, kad Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje mokytojas yra labiau teigiamas, nei neigiama tapatybė: jis ugdo, moko, išmano savo darbą, geba jį atlikti, įkvepia kitus, yra pilietiškas, imasi iniciatyvos, prisiima atsakomybę už savo veiksmus. Vis dėlto, net 34 proc. visų analizuotų straipsnių mokytojas veikia kaip auka. Tai reiškia, kad mokytojas tampa švietimo

sistemos problemų įkaitu: jis kenčia nuo nuolatinių permainų, dirba prastomis sąlygomis, negauna pakankamo atlyginimo ir pan.

Dvi mažiausiai straipsniuose išryškėjančios mokytojų pozicijos – neprofesionalas (15 proc.) ir diktatorius (10 proc.). Iš principo jos abi yra neigiamos – neprofesionalas mokytojas nesusitvarko su savo užduotimis, negeba ugdyti mokinių, netinkamai elgiasi, o diktatorius mokytojas neturi atjautos ir pašaukimo, negeba užmegzti ir puoselėti santykio su mokiniais, atliepti jų poreikių.

Mokytojo vaidmuo neišvengiamai priklauso nuo konteksto nes, kaip žinia, jis gali kisti esant skirtingoms aplinkybėms. Norint šį aspektą patikrinti buvo atlikta kodų („Mokytojo vaidmuo“ ir „Švietimo sistemos problemos“) sankirtų matrica. Ji leidžia pamatyti, koks mokytojo vaidmuo koreliuoja su konkrečiomis švietimo problemomis, aptariamomis straipsniuose (7 lentelė).

7 lentelė. Mokytojo vaidmens ir švietimo sistemos problemų sankirtos straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

	Švietėjas, specialistas, ugdytojas	Neprofesionalas	Autoritetas, pavyzdys, lyderis	Diktatorius	Auka
Ugdymo kokybė	8	4	9	3	3
Mokinių skaičius klasėje	4	1	6	2	3
Pagarba mokytojo profesijai	8	3	10	2	11
Mažas atlyginimas, netinkamas finansavimas	6	2	13	2	9
Darbo sąlygos mokyklose	10	6	12	4	12
Mokyklų pasiruošimas pokyčiams, permainos	11	4	5	1	7
Mokytojų ir studentų trūkumas	8	4	8	1	7

Kalbant apie ugdymo kokybės problemą, labiausiai išryškėja mokytojo lyderio vaidmuo (9 straipsn.). Tai leidžia manyti, kad mokytojai vaizduojami kaip pakankamai profesionalūs, išmanantys savo darbą ir gebantys įvertinti pokyčius, vykdomus jame. Kita vertus, mokytojo autoriteto vaidmuo ryškiai koreliuoja su daugeliu problemų, nes mokytojo streiko tema jas išryškino, o streikuodami mokytojai reiškė savo poziciją, nepritardami pokyčiams, rodydami pavyzdį kaip piliečiai, atstovaudami savo profesinės bendruomenės interesus. Mokytojo autoriteto vaidmuo, ryškiausias kalbant apie mažą atlyginimą ir netinkamą finansavimą (13 straipsn.) bei darbo sąlygas mokyklose (12 straipsn.), tik sustiprina įspūdį, kad streikuodami ir nepritardami vykdomiems pokyčiams, suprasdami savo darbo specifiką ir tai, ką pakeitus situacija pagerėtų, mokytojai imasi lyderystės, iniciatyvumo, rodo savo profesionalumą.

Mokytojo neprofesionalo vaidmuo ryškiausias kalbant apie darbo sąlygas mokyklose (6 straipsn.).

Čia svarbu paminėti, kad ši mokytojo kategorija aprašoma nedidelėje dalyje visų straipsnių, dažniausiai minint atvejus, kai mokytojai elgiasi netinkamai arba negeba atlikti savo darbo kokybiškai. Mokytojo specialisto vaidmuo ryškiausias kalbant apie mokyklų pasiruošimą pokyčiams ir permainas (11 straipsn.), o tai parodo mokytojų gebėjimą vertinti problemas iš savo profesinės perspektyvos, komentuojant, kaip mokyklos iš tiesų yra pasirengusios pokyčiams ir ko trūksta, kad jie būtų įgyvendinti efektyviai.

Darbo sąlygos mokyklose yra ta problema, kurią aptariant mokytojo vaidmuo kinta labiausiai – nuo autoriteto, iki specialisto, diktatoriaus ir aukos. Tai reiškia, kad užsidarius klasės durims ir mokytojui likus su mokiniais, atsiskleidžia skirtingos jo, kaip asmenybės, savybės. Būtent jos lemia, ar mokytojas susitiks su prasta situacija ir taps auka, ar pasirinks diktatoriaus poziciją. Tokie skirtingi mokytojų vaidmenys aprašomi švietimo problemų kontekste: nors visiems pažįstama mokytojo kasdienybė, visuomenei pateikiami skirtingi pavyzdžiai, kaip mokytojai sprendžia iškilusias problemas.

Lygiai taip pat skiriasi ir mokytojo vaidmuo sprendžiant švietimo problemas (8 lentelė). Nors žinoma, kad ne visas problemas gali ir turi spręsti mokytojai, jų vaidmuo, kaip jau buvo minėta, labai svarbus siekiant sėkmingų pokyčių įgyvendinimo ir sklandaus ugdymo proceso.

8 lentelė. Mokytojo vaidmens ir švietimo sistemos problemų sprendimų sankirtos straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

	Švietėjas, specialistas, ugdytojas	Neprofesionalas	Autoritetas, pavyzdys, lyderis	Diktatorius	Auka
Bendradarbiavimo iniciatyvos, lyderystė	14	2	9	1	3
Persikvalifikavimas, mokymai, konsultacijos	11	2	6	2	6
Ukrainiečiai mokytojai / studentai	0	1	0	0	0
Darbo sąlygų gerinimas, finansinė parama	6	1	7	0	3
UTA, įtraukusis ugdymas	2	1	3	1	2
Mokytojų atlyginimų kėlimas	2	1	9	0	4

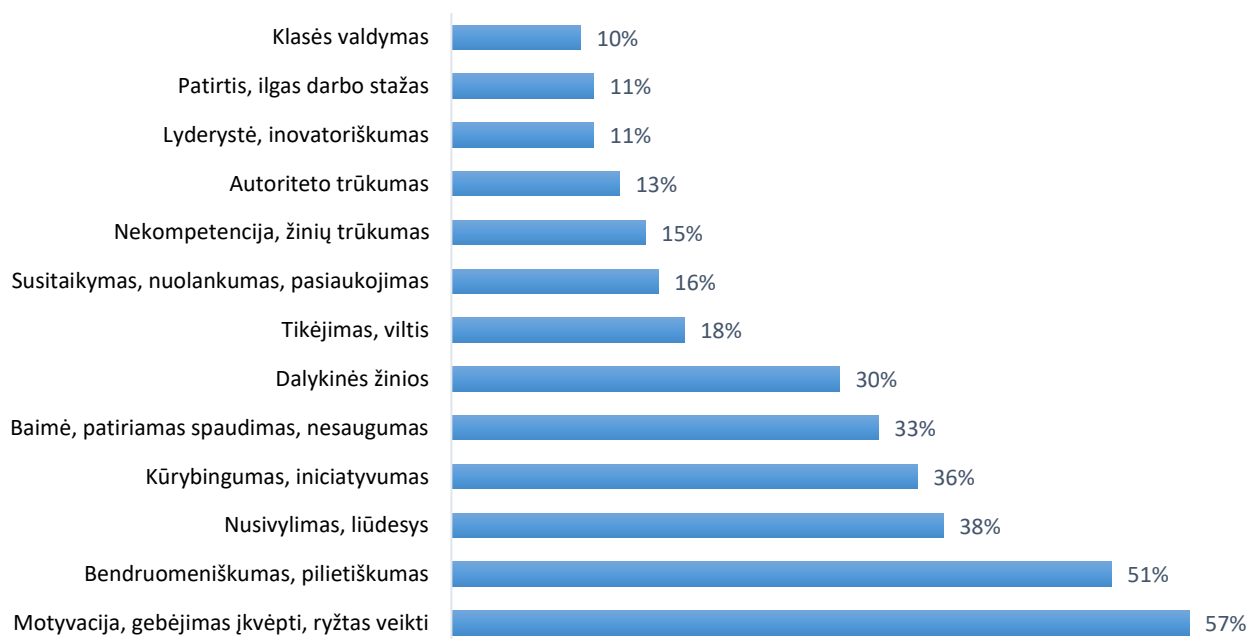
Žvelgiant į mokytojų vaidmens ir švietimo problemų sprendimų sankirtas straipsniuose galima pamatyti, kad mokytojai švietėjai daugiausiai minimi kalbant apie bendradarbiavimą (14 straipsn.) ir persikvalifikavimą, mokymus, konsultacijas (11 straipsn.). Tai būtų galima paaiškinti mokytojų gebėjimu mokytis, tobulinti savo kompetencijas, gilinti ne tik mokinių, bet ir savo žinias. Svarbus čia tampa ne tik mokytojų gebėjimas, bet ir noras mokytis – esama situacija mokyklose nuolat reikalauja naujų įgūdžių, todėl mokytojams švietėjams reikia papildomų mokymų, konsultacijų, seminarų, kad galėtų prisitaikyti prie atnaujinimų, pokyčių, kintančio konteksto ir imtis lyderystės. Vis dėlto,

kalbant apie tą patį sprendimą (mokymus) mokytojai minimi ir kaip aukos (6 straipsn.). Galima daryti prielaidą, kad nors mokytojai ir skatinami mokytis, tobulėti, jie susiduria su iššūkiais: jiems tenka keisti savo kvalifikaciją, papildomai lankyti mokymus, konsultuotis patiems ir teikti konsultacijas mokiniams. Tai, tikėtina, ne tik sukelia streso, bet ir vargina mokytojus.

Mokytojo neprofesionalo vaidmuo panašiai minimas kalbant apie bendradarbiavimą ir mokymus, kaip galimus švietimo sistemos problemų sprendinius. Tai leidžia manyti, kad mokytojams, kuriems trūksta kompetencijos ir žinių, kad būtų profesionalai, gali padėti kiti mokytojai, kolegos (bendradarbiaujant) ir specialistai, ekspertai (teikiant mokymo paslaugas). Tuo tarpu mokytojo diktatoriaus vaidmens pasiskirstymas straipsniuose rodo, kad tokiam mokytojų tipui taip pat galėtų padėti persikvalifikavimas, mokymai ir konsultacijos (pvz., kaip valdyti klasę, kaip kurti emocinį ryšį su mokiniais), tačiau šis mokytojo vaidmuo visiškai neminimas kalbant apie darbo sąlygų gerinimą ir mokytojų atlyginimo kėlimą. Kitaip tariant, mokytojui diktatoriui labiausiai trūksta žinių, o ne darbo priemonių ar aukštesnio atlyginimo.

Įdomu tai, kad straipsniuose, kuriuose tiesiogiai kalbama apie mokytojo prestižą, ryškiausi yra du mokytojo vaidmenys: lyderis ir auka (po 5 straipsn.). Tai reiškia, kad politikai ir kiti asmenys, apibūdindami mokytojo profesiją, renkasi pabrėžti vieną iš šių dabartinio mokytojo pozicijų. Toks kontrastas parodo, kad kontekstas yra sudėtingas: arba mokytojai susitaiko su iššūkiais ir tampa sistemos aukomis, arba imasi iniciatyvos ir tampa lyderiais.

Mokytojo savybės. Mokytojo vaidmenys kinta, prisitaikant prie švietimo sistemos problemų ir bandymų jas spręsti. Vis dėlto, svarbu įvertinti ir tai, kokiomis savybėmis pasižymi naujienų portalų straipsniuose aprašomi mokytojai, kokios kompetencijos jiems būdingos. Būtent tai, kokios jos pabrėžiamos komunikuojant, padeda sukurti ir sustiprinti mokytojo įvaizdį. Analizuojant straipsnius mokytojo savybės buvo koduotos jas minint tiek eksplisiciniu, tiek implicitiniu būdu (13 pav.).

13 pav. Mokytojų kompetencijos ir savybės, implikuojamos straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

Kaip galima matyti 13 pav., labiausiai išryškėjanti mokytojų savybė yra motyvacija ir gebėjimas veikti (minima 57 proc. visų straipsnių). Tai reiškia, kad pristatant naujienas visuomenei kuriamas veiklių, ryžtingų, motyvuotų, įkvėpiančių mokytojų paveikslas. Dar viena mokytojams dažna savybė – bendruomeniškumas, pilietiškumas (51 proc.), kuri straipsniuose tokia ryški galimai dėl mokytojų streiko tematikos. Streikuodami mokytojai reiškia savo poziciją, jungiasi į bendruomenę, drauge atstovauja savo profesinius interesus, siekia keisti esamą padėtį.

Trečia pagal dažnumą straipsniuose matoma mokytojų savybė – liūdesys ir nusivylimas (38 proc.). Tai, kad mokytojai yra nepatenkinti, nusivylę savo profesija, iš dalies galima paaiškinti pokyčiais, mokytojų trūkumu ir kitomis švietimo sistemos problemomis. Kita vertus, viena šių problemų – pagarbos mokytojams trūkumas, straipsniuose juntama kaip skaudžiausia, labiausiai mokytojus liūdinanti. Ją pastebėti galima ir savybių sąrašė – apie mokytojus, praradusius arba neturinčius autoriteto rašoma 13 proc. straipsnių. Būtent todėl mokytojai, kaip diskurso veikėjai, vaizduojami liūdni, nusivylę, praradę viltį, pasitikėjimą švietimo sistema, entuziazmą veikti, imtis iniciatyvų. Čia galima pastebėti ir dar vieną mokytojų savijautą apibūdinančią savybę – nesaugumo jausmą, baimę, jaučiamą spaudimą (33 proc.). Šios neigiamos emocijas, kurias išgyvena mokytojai, taip pat neabejotinai susijusios su esama švietimo sistema ir problemomis, dėl kurių straipsniuose dominuoja mokytojo streiko tematika.

Mažiausiai straipsniuose pabrėžiama mokytojo kompetencija valdyti klasę (10 proc.), patirtis (11 proc.) ir lyderystė, inovatoriškumas (11 proc.). Tai reiškia, kad naujienų portalai mažai rašo apie tai, kaip mokytojas realiai dirba su mokiniiais, kokiais būdais ir metodais dėsto. Mažai pabrėžiama ir mokytojo patirtis – tą dažniausiai galima pastebėti kalbinamo mokytojo pristatyme (pvz. „mokytojas ekspertas, 20 metų pradirbęs mokykloje“). Vis dėlto, ši savybė, minima tekste, iškart leidžia susidaryti įspūdį, jog pašnekovas yra kompetentingas, sukaupęs daug patirties, kuria gali pasidalinti. Mokytojo lyderystė ir inovatoriškumas naujienų portaluose taip pat nėra labai dažnai aprašomi. Galimai todėl, kad gerosios patirties straipsnių, kuriuose būtų pristatomi konkretaus mokytojo sėkmingo darbo metodai, naujienų portaluose nėra daug (13 proc. arba 10 straipsnių iš 78).

Kaip žinia, mokytojo vaidmens vaizdavimui įtakos turi tai, kokiomis savybėmis jis pasižymi. Būtent mokytojui priskiriamos savybės leidžia suprasti, koks yra mokytojas lyderis, kurį pristato naujienų portalų komunikacija. Tam ištirti buvo atlikta kodų („Mokytojo vaidmuo“ ir „Mokytojo savybės ir kompetencijos“) sankirtos matrica (9 lentelė).

9 lentelė. Mokytojo vaidmens ir savybių sutaptis straipsniuose (N=78) (sudaryta autorės)

	Švietėjas, specialistas, ugdytojas	Neprofesionalas	Autoritetas, pavyzdys, lyderis	Diktatorius	Auka
Tikėjimas, viltis	5	0	7	0	2
Nusivylimas, liūdesys	7	1	7	0	7
Autoriteto trūkumas	3	3	2	2	6
Nekompetencija, žinių trūkumas	3	6	1	3	3

Baimė, patiriamas spaudimas, nesaugumas	7	2	6	1	10
Susitaikymas, nuolankumas, pasiaukojimas	3	2	3	1	6
Patirtis, ilgas darbo stažas	6	0	4	1	3
Bendruomeniškumas, pilietiškumas	7	0	12	2	8
Lyderystė, inovatoriškumas	5	0	3	0	1
Kūrybingumas, iniciatyvumas	10	1	9	1	3
Klasės valdymas	4	2	1	1	5
Motyvacija, gebėjimas įkvėpti, ryžtas veikti	12	1	15	2	7
Dalykinės ir profesinės žinios	13	1	7	1	4

Iš analizės duomenų galima matyti, kad ryškiausias mokytojo vaidmuo – autoritetas, pavyzdys, lyderis, straipsniuose pasižymi pilietiškumu, stipriausia motyvacija, ryžtu veikti, yra kūrybingas ir iniciatyvus. Mokytojas švietėjas apibūdinamas kaip labiausiai kūrybingas, iniciatyvus, profesionalus, turintis daugiausiai žinių, motyvuotas, ryžtingas. Iš šių dominuojantiems mokytojo vaidmenims būdingų savybių galima spręsti, jog mokytojai naujienų portalų komunikacijoje veikia kaip teigiami veikėjai, protagonistai. Jie ne tik geba kurti, burti bendruomenę ir imtis iniciatyvos, bet ir moka įkvėpti, motyvuoti kitus, nes turi vilties ir tiki geresniu rytojumi. Vis dėlto, net ir tokie mokytojai, kaip matoma iš duomenų, patiria baimę, nerimą, nesaugumo jausmą, yra nusivylę arba liūdni. Tai reiškia, kad nors mokytojai yra puikūs lyderiai, jie išgyvena daug neigiamų emocijų, kurios, tikėtina, turi įtakos jų entuziazmui ir iniciatyvumui.

Mokytojas neprofesionalas straipsniuose vaizduojamas visiškai priešingai: jis neturi vilties arba yra ją praradęs, stokoja bendruomeniškumo, patirties, lyderystės, kompetencijų bei žinių, neturi ir autoriteto. Mokytojas diktatorius tai pat pasižymi nekompetencija, jam trūksta lyderystės. Tai parodo, kad esminių mokytojams reikalingų savybių trūkumas sukuria neigiamą mokytojo įvaizdį. Būtent toks yra ir mokytojo aukos vaidmuo: jis apibūdinamas kaip jaučiantis baimę nesaugumą, pasiduodantis spaudimui ir susitaikantis su esama situacija. Nors mokytojas auka yra pilietiškas ir bendruomeniškas, turi motyvacijos ir geba įkvėpti, jo nuolankumas ir nepasitikėjimas savimi trukdo veikti, imtis lyderystės.

Meninės raiškos priemonės. Mokytojo įvaizdžiui sustiprinti svarbu išskirti keletą meninių raiškos priemonių, vartojamų švietimo diskurse. Jos buvo koduotos analizuojant straipsnių turinį ir suskirstytos į keturias ryškiausias kategorijas: alegorijos ir vaizdingi posakiai, sarkazmas, palyginimai bei metaforos ir epitetai. Šių kalbos priemonių (N=86) pasiskirstymas straipsniuose parodytas 10 lentelėje.

10 lentelė. Meninės raiškos priemonės straipsniuose (N=86) (sudaryta autorės)

Meninės raiškos priemonės	Užkoduoti segmentai	Procentai
Alegorija / vaizdingas posakis	31	36,05
Sarkazmas	24	27,91
Palyginimai	3	3,49
Metaforos ir epitetai	28	32,56
Iš viso	86	100,00

Kaip matoma iš duomenų, daugiausiai straipsniuose rasta alegorijų ir vaizdingų posakių, frazeologizmų (36,05 proc.). Jie kalbą pagyvina, daro lengviau suprantamą, mažiau neutralią ir oficialią. Be kita ko, meninės raiškos priemonės, pvz. palyginimai, kurie sudaro 3,49 proc., padaro komunikacinę žinutę lengviau įsimenamą, skaitytojai gali ne tik suprasti aprašomą situaciją vaizdingų palyginimų pagalba, bet ir patys juos skleisti, perpasakoti. Kita vertus svarbu paminėti, kad metaforos ir epitetai (32, 56 proc.) formuoja ir patį mąstymą, leidžia reiškinius suvokti tam tikruose rėmuose, todėl jų vartojimas prisideda prie viešosios nuomonės apie švietimą ir mokytojus kūrimo ir formavimo. Straipsniuose rasta ir sarkazmo pavyzdžių (27 proc.), jis labai aiškiai leidžia suprasti kalbėtojo poziciją, eskaluoja probleminius švietimo aspektus.

Tam, kad būtų galima suvokti meninių raiškos priemonių daromą poveikį komunikacijos efektyvumui, buvo pasirinkti keli autentiški pavyzdžiai iš analizuotų straipsnių (11 lentelė). Neretai vienoje iškarpoje galima įžvelgti kelis meninės raiškos aspektus, tačiau čia jie priskirti vienai kategorijai. Pavyzdžiui, vaizdingas posakis „mirtis kvėpuoja į nugarą“ pasitelktas kalbant apie universitetus ir aukštąsias mokyklas bei tai, kaip jos, bandydamos pritraukti studentų, nuleidžia stojamojo balo reikalavimus, nes kitaip „mirtų“ – užsidarytų, negalėtų veikti dėl trūkstamo studentų skaičiaus, menko finansavimo. Tai, kad jos, besiidamos priemonių, „įjungia apsukas“, reiškia, jog studentų pritraukimo ir viliojimo procesas vyksta pilnu tempu, intensyviai.

11 lentelė. Meninių raiškos priemonių pavyzdžiai švietimo diskurse (autentiškos žiniasklaidos tekstų iškarpos) (sudaryta autorės)

Meninė raiškos priemonė	Pavyzdys iš naujienų portalų straipsnio
Alegorijos / vaizdingi posakiai	„kai <i>mirtis kvėpuoja į nugarą</i> , jūs neįsivaizduojate, kokias apsukas įjungia bet kokia organizacija, šiuo atveju aukštoji mokykla, jos tiesiog daro neįmanomus dalykus“ (<i>Lrt.lt</i> , 2023.09.07, „Auditorijų tuštėjimo metas aukštosiose...“)
	„kada susidaro tokia nepagarbos mokytojams atmosfera, tai kodėl geras mokinys (...) turi staiga <i>sukti į mokytojo profesiją ir vargti vargą</i> “ (<i>Lrt.lt</i> , 2023.10.02, „VU profesorius – mokytojo profesija...“)
	„prasidedant mokslo metams stebiu bendrą foną ir, neslėpsiu, kartais tikrai <i>užverda kraujas</i> “ (<i>Delfi.lt</i> , 2023.09.04, „Linas Slušnys. Ar įmanoma...“)
	„normalu, kad jie nori <i>gelbėti savo skęstantį laivą</i> ir taip kažkaip lyg papirkti švietimo bendruomenę prieš rinkimus, nes tą, ką jie čia žada, kad gal darys, jie galėjo iš karto“ (<i>Delfi.lt</i> , 2023.12.30, „Neramūs švietimo sektoriaus metai...“)

	„gal tada, kai <i>prieisime liepto galą</i> ir nebebus kam dirbti“ (Delfi.lt, 2023.11.22, „Prie Seimo – streikuojančių mokytojų...“)
	„ant kortos statome mūsų visų ateitį, mūsų vaikų ateitį“ (Delfi.lt, 2023.04.15, „Šiugždinienė apie aukštus reikalavimus...“)
Sarkazmas	„mokyklų suolus vėl nugula tūkstantmečio žinių kankiniai, būsime matematikos egzaminų didvyriai, aimanavimo ir skundimosi olimpiadų čempionai, savęs gailėjimo ir emocinių sutrikimų varžybų medalininkai, išmaniųjų ekranų skrolinimo estafėčių dalyviai, „TikTok“ poezijos skaitovai, pozityvūs ir nuostabūs patys sau“ (Delfi.lt, 2023.09.01, „Goda Juocevičiūtė. Juodoji komedija...“)
	„Ką gi, lengva buvo dalyti pažadus ir susirinkti politinius dividendus būnant opozicijoje“ (Lrt.lt, 2023.10.03, „Artūras Paulauskas. „Šuns širdies“...“)
Palyginimai	„tai yra kaip gyvenimas be karšto vandens. Išgyventi mėnesį gal ir įmanoma, bet tikrai nėra patogu“ (Lrt.lt, 2023.09.12, „Ministras apie naujas ugdymo...“)
	„į švietimą žiūrima kaip į pramonę, kaip į verslą“ (Lrt.lt, 2023.09.29, „Streikuojantys pedagogai sulaukė Jakšto...“)
Metaforos ir epitetai	„politikos trintukų paskleistas posakis „mokytojas – prestižinė profesija“ ir toliau voliojasi kaip juodosios komedijos šūkis“ (Delfi.lt, 2023.09.01, „Goda Juocevičiūtė. Juodoji komedija...“)
	„mokytojų darbe psichologinės įtampos ir spaudimo iš visų pusių pilna. Mes jaučiamės kaip į kampą įsprausti: iš vienos pusės puola vienas, iš kitos – antras, iš trečios – trečias. Ir nebeturi kur dėtis“ (Lrt.lt, 2023.12.07, „Žiaurieji mokytojų darbo užkulisiai...“)
	„ji savo kailiu įsitikino, kad mokslo šaknys karčios, bet vaisiai labai saldūs“ (Delfi.lt, 2023.05.01, „Pirmieji metai mokykloje biologijos...“)
	„labai svarbus Lietuvai dokumentas, numatantis švietimo politikos ateitį, į kurio sukūrimą ir pasirašymą buvo įdėta be galo daug tiek Darbo partijos, tiek ir kitų partijų bei mokytojų meilės ir pastangų, šiandien yra sužlugdytas, o paskutinę vinį į švietimo susitarimo karstą įkalė ne kas kitas, o patys už švietimo politiką atsakingi konservatoriai“ (Delfi.lt, 2023.10.13, „Viktoras Fiodorovas. Ministerijų miestelis...“)

Mokytojo profesija, aptariama VU specialisto kitame pavyzdyje (11 lentelė), lyginama su vargu, o ją pasirinkę studentai neva suka iš pelningo, perspektyvaus karjeros kelio ir „vargsta“. Šių meninių raiškos priemonių tikslas – paryškinti mokytojo profesijos sunkumus, iššūkius. Dar vienas pavyzdys – labiau asmeniškai, subjektyvi politiko L. Slušnio reakcija („užverda kraujas“) į švietimo sistemoje vykstančias diskusijas apie tai, kas turėtų ir galėtų būti padaryta norint situaciją pagerinti. Tai parodo jo paties nesutikimą su girdimomis nuomonėmis, prieštaravimą joms ir pasipiktinimą. Galima matyti ir kitos politikės, buvusios ŠMSM ministrės J. Šiugždinienės subjektyvią nuomonę apie švietimo sistemą, išreikštą vaizdingu posakiu: neva švietimas yra be galo svarbi sritis, nes joje viskas daroma dėl ateities, dėl vaikų, viskas „statoma ant kortos“, kitaip tariant, yra didelė rizika suklysti. Patys mokytojai taip pat išvelgia švietimo sistemos spragas – jie kalba apie ėjimą tiltu, viena kryptimi, nepaliekant vietos pamatuoti savo žingsnių ir neišvengiamą artėjimą prie pabaigos, „liepto galo“, kuomet reikės sustoti ir iš esmės keisti kryptį, spręsti dabar susikaupusias ir ignoruojamas švietimo sistemos problemas (pvz. mokytojų trūkumą). LŠDPS pirmininkas taip pat vartoja menines raiškos priemones, kalbėdamas apie politikus, kurie neva bando išsaugoti savo reputaciją rinkėjų akyse, siūlydami populistinius sprendimus ir skambias deklaracijas, taip gelbėdami „savo skęstantį laivą“, kitaip tariant, rinkėjų, o ypač mokytojų, pasitikėjimą, pagarbą.

Sarkazmo daugiausiai pasitelkiama asmeninėse pozicijose, kuomet publikuojama subjektyvi asmens nuomonė apie švietimo politiką. Neretai sarkazmo gausu opozicijos pasisakymuose, todėl galima

daryti išvadą, kad ši meninė raiškos priemonė padeda perteikti pašaipą, piktdžiugą, pažeminti oponentus, o galbūt net pelnyti pasitikėjimą tų, kuriems lygiai taip pat nepatinka esama situacija. 11 lentelėje pavaizduoti pavyzdžiai – skirtingų pozicijų požiūris į švietimo sistemos situaciją. G. Juocevičiūtė pašėpia mokinius, jų šiuolaikiniame kontekste aktualias problemas, tokias kaip nenoras mokytis, prasti egzaminų pasiekimai, žemas savarankiškumo ir motyvacijos lygis, sutrikusi emocinė sveikata, priklausomybė išmaniesiems telefonams ir socialiniams tinklams. A. Paulauskas, tuo tarpu, sarkastiškai vertina dabartinių politikų elgseną ir praeityje deklaruotas vertybes.

Palyginimai, vartojami straipsniuose, leidžia į situaciją (dažniausiai, probleminę) pažvelgti iš kitos, buitinės perspektyvos, taip lengviau ją įsivaizduojant ir suvokiant praktiniu lygmeniu. Medžiagos, reikalingos paruošti mokinius atnaujintai ugdymo programai ir atsiskaitymams pagal ją, trūkumą ministras vadina „nepatogia“ situacija, palygindamas tai bandymui išgyventi be karšto vandens. Tokia paralelė nesunkiai leidžia suprasti, kad mokytojai patiria papildomus nepatogumus: jiems reikia ieškoti medžiagos, ją patiems ruošti ir panašiai, lygiai taip pačiai kaip neturint karšto vandens reikia virinti šaltą, jį pilstyti ir panašiai – abu procesai užima daugiau laiko, erzina, ilgainiui vargina. Kitas palyginimas išsakytas mokytojos – švietimas, anot jos, laikomas verslu, pramone. Kitaip tariant, jame pirmenybė teikiama paslaugoms, vartotojams, klientams ir pelnui. Tai, kad ši sfera nėra tikrasis ugdymo procesas, suprasti galima iš jos palyginimo – jis parodo nusivylimą ir pasipiktinimą, nes vertybinis mokytojo pagrindas tampa nebereikalingu, o pati profesija sumenksta iki paslaugų tiekėjo, apie kurį buvo kalbama ir teorinėje dalyje.

Metaforos ir epitetai, rasti straipsniuose, tai pat pagyvina diskursą, kalbai suteikia spalvų, emocinio turinio. Politikai, žadantys ir deklaruojantys savo populistines pažiūras, bet neišpildantys savo pažadų, metaforiškai vadinami „politikos trintukais“, o jų posakis ir tikslas mokytojo profesiją padaryti prestižine, aptartas ir teorinėje dalyje, sulyginamas su šiukšle, kuri voliojasi ant žemės, netekusi savo reikšmės. Pati švietimo politika, kuriai buvo skirta daug dėmesio, ir, tarytum verdant sriubą, „įdėta daug meilės ir pastangų“ (ontologinė metafora), dabar akivaizdžiai praradusi savo kryptį ir prasmę, virtusi „karstu“, kurį neva iki galo uždaryti baigia valdantieji, taip blogindami situaciją. Tai neišvengiamai sukuria įvaizdį, jog švietimas Lietuvoje – žlugęs, miręs, praradęs viltį. Panašiai jaučiasi ir mokytojai, kurie sakosi esantys „įsprausti į kampą“ dėl iš visų pusių lyg dūmų sklindančio spaudimo. Ši metafora labai aiškiai leidžia įsivaizduoti, kodėl mokytojai jaučiasi nusivylę, praradę entuziazmą, kodėl jie streikuoja.

Kita vertus svarbu pastebėti, kad metaforų tarpe atrastas vienas labai dažnai su mokslu vartojamas posakis „mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs“. Jis mokslą vaizduoja kaip vaismedį, tačiau taip pat rodo augimo ir vystymosi kryptį: tik per sunkumus pasiekiamas rezultatas, atsiperka pastangos.

3.3. Mokytojo įvaizdžio, formuojamo Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje, ypatumai

Išanalizavus mokytojo įvaizdžio komunikaciją Lietuvos naujienų portaluose galima reflektuoti tai, kas buvo paminėta teorinėje dalyje. Pats švietimo diskursas yra dinamiškas, intensyviausias analizuotu laikotarpiu (2023 metų sausio 1 diena – 2024 metų sausio 1 diena) jis buvo rudenį. Tam įtakos turėjo ne tik prasidėję mokslo metai, bet ir mokytojų streikas. Būtent jis tapo ryškiausiu komunikacijos apie mokytojus įvykiu, sulaukysiu daugiausiai žiniasklaidos dėmesio.

Lyginant šio tyrimo rezultatus su Prakapo ir Prakapienės (2020) tyrimu (vėliausiai atliktas tyrimas apie mokytojo įvaizdį Lietuvos žiniasklaidoje), galima pastebėti, kad skiriasi temos, dominuojančios komunikuojant apie mokytojus (12 lentelė).

12 lentelė. Diskurse apie mokytojus dominuojančių temų palyginimas 2020 ir 2023 metais (sudaryta autorės)

Dominuojančios temos 2020 metais (Prakapas, Prakapienė, 2020)	Dominuojančios temos 2023 metais
Bendravimas	Mokytojų streikas
Socialinės problemos (smurtas, patyčios, atskirtis, bulimija)	Švietimo politika
<i>Lyderystė</i>	Egzaminai/patikrinimai
Kompetencijos stoka	<i>Gerosios patirties sklaida</i>
Mokymo(si) proceso valdymas	Mokytojų atlyginimas

Kaip 2020 metais, taip ir šio tyrimo duomenimis, komunikacija apie mokytojus pasižymi labiau neigiamomis, nei teigiamomis temomis. Iš penkių dominuojančių tematikų tiek 2020-ais, tiek 2023-iais metais vos po vieną (lyderystė ir gerosios patirties sklaida) galima priskirti prie teigiamo turinio komunikacijos. Iš esmės jos abi panašios – mokytojų ir mokyklų lyderystė, pasiekimai, iniciatyvos ir inovacijos, sėkmingos patirties sklaida. Būtent tokio pobūdžio komunikacija, grįžtant į teorinę dalį, yra rekomenduojama kaip būtina sąlyga mokytojų prestižui didinti, mokytojo įvaizdžiui gerinti (Bakonis, 2021; Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023). Vis dėlto, kitos dominuojančios temos yra aiškiai neigiamos, mokytojo įvaizdį menkinančios arba bent jau kompromituojančios. Galima įžvelgti šių tyrimų rezultatų panašumų: tiek Prakapo ir Prakapienės (2020) tyrime, tiek šiame daugiausiai kalbama apie mokytojus sąveikoje su kitais: jų bendravimas, komunikacija tiek su mokiniais, tiek su kitais mokytojais, tiek – mokytojų streiko atveju – pilietinės pozicijos raiška dialoge su politikais ir valdžios atstovais. Ir 2020-ais, ir 2023-iais metais daug dėmesio skiriama švietimo įstaigų problemomis, tačiau šiame tyrime jos platesnio pobūdžio, gilesnės: daugiau kalbama apie bendrą švietimo sistemos krizę, konkrečiai mokytojų atlyginimo klausimą, egzaminus ir patikrinimus. Tai leidžia teigti, kad nuo 2020-ųjų situacija ne tik kad nepagerėjo, bet lėmė tam tikrų problemų akumuliaciją, išsivysčiusią į mokytojų streiką ir tai, kad bendra švietimo sistemos padėtis vertinama kaip išgyvenanti krizę.

Galima būtų pateikti keletą įžvalgų, kodėl mokytojų streikas tapo dominuojančia analizuoto švietimo diskurso tema. Visų pirma, tai – neeilinis įvykis mokytojams, jų bendruomenei, įtraukiantis pedagogus iš visos Lietuvos, sutelkiantis juos vieningai, bendrai pilietinei veiklai. Kita vertus, net jeigu buvo ir nestreikuojančių mokytojų, streikas vis tiek palietė mokyklas, jų administraciją – su jo pasekmėmis daugiau ar mažiau susidūrė kiekviena ugdymo įstaiga, o tuo pačiu ir mokiniai, jų tėvai. Tai reiškia, kad mokytojų streikas tapo rezonansiniu įvykiu, įtraukė daug suinteresuotųjų šalių. Būtent todėl galima sutikti su Prakapo ir Prakapienės (2020) pastebėjimu, kad švietimo diskurse iš principo dominuoja sensacingos, rezonansinės temos. Nors šio tyrimo duomenys tiesiogiai nepatvirtina švietimo kaip bedugnės, liūno įvaizdžio (Buzgelevičienė, 2017; Prakapas, Prakapienė, 2020), dominuojanti mokytojų streiko ir švietimo problemų eskalacija diskurse kuria krizės įrėminimą.

Reikėtų pabrėžti, kad mokytojo streiko tema, išryškėjusi tiriamuoju laikotarpiu, leidžia kalbėti apie bandymą ieškoti sprendimų ir krizinės situacijos dinamiką. Vis dėlto, jei mokytojai, mokiniai, jų tėvai ir mokyklų administracija – nors ir patirdama iššūkius – palaikė vieni kitus, užimdami vieningą

poziciją „už pokyčius švietime“, tai kitoje pusėje aiškiai liko Lietuvos valdžia ir, visų pirma, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Jos pozicija viešojoje erdvėje tapo prieštaravimu mokytojų išsakytai, ŠMSM ministras deklaravo tikėjimą savo vykdoma politika ir įsitikinimu, kad „pokyčiai švietime jau vyksta“. Ir tikrai, tokią poziciją, bent jau kritiškai vertinant, sunku paneigti, tačiau paradoksalu, kad būtent tie *pokyčiai* ir tapo mokytojų streiko priežastimi, būtent dėl jų ir kilo nesutarimai su ŠMS ministerija. Taip atsitiko todėl, kad pokyčiai, kurių reikalauja mokytojai, nėra lygūs pokyčiams, kuriuos įvedė ministerija. Kitaip tariant, abi pusės naudoja tą patį terminą, implikuodamos visiškai skirtingus dalykus. Mokytojams, norintiems pokyčių, svarbus yra atlyginimo didinimas, mokinių klasėje mažinimas, darbo krūvio peržiūrėjimas ir jo apskaičiavimo sistemos pakeitimas. Ministerijai, tuo tarpu, pokyčiai yra mokyklose vykdomos pertvarkos: atnaujintas ugdymo turinys, pakeista egzaminų tvarka, įvedant tarpinius patikrinimus, naujų dėstomų dalykų (pvz. gyvenimo įgūdžių) įvedimas ir pan. Tai reiškia, kad ministerijos įvesti pokyčiai sistemoje nėra tai, ko reikia mokytojams. Priešingai, jie ne tik nepalengvina situacijos, bet mokytojus įpareigoja dirbti papildomai: ieškoti ir ruošti medžiagą, kurios ministerija nesuteikia arba suteikia nepakankamai, konsultuoti vaikus pagal atnaujintas programas, ruošti juos atsiskaitymams, dėstyti naujus dalykus. Visa tai ne tik kad nesprendžia mokytojų atlyginimo klausimo, bet ir prideda jiems papildomo darbo krūvio. Kitaip tariant, pokyčiai vykdomi mokytojams liepiant, o ne su jais tariantis, juos įpareigojant, o ne kartu su jais išipareigojant. Būtent todėl diskurse aiškiai juntama veikėjų opozicija: *mokytojai / valdžios atstovai*. Tai parodo, jog teorinėje dalyje minėta Pranckūnienės (2016) pastaba apie giliai švietimo sistemoje glūdinčią kontroliavimo kultūrą vis dar gaji, o mokytojai tebėra traktuojami kaip pavaldiniai, o ne lygiaverčiai sistemos dalyviai, kaitos objektai, o ne sąmoningai tą kaitą inicijuoti gebantys subjektai. Būtent dėl to susidaro įspūdis, kad makrolygiu ŠMSM įvedamos pertvarkos prasilenkia su mikrolygiu mokytojų išgyvenama realybe, mokyklų pasiruošimu ir turimomis galimybėmis tas pertvarkas įvykdyti. Tai tiesiogiai prieštarauja Europos Komisijos idėjoms ir Europos švietimo erdvės (angl. *European Education Area*) vertybėms, teigiančioms, kad mokytojas – švietimo sistemos pagrindas.

Naujienos apie mokytojus įreminamos kaip dienos naujienos, o tai, kaip jau minėta, sukuria skaitytojams šviežumo, naujumo, aktualumo įspūdį. Kitaip tariant, tai, kas vyksta mokyklose, pateikiama kaip dinamiška ir nuolat kintanti informacija, kurios pirminis tikslas – informuoti, pateikti įžvalgas, komentarus, skirtingas pozicijas. Tarp šių pozicijų neretai ne tik patys mokytojai, bet ir politikai, kurie nevengia švietimo temos pasitelkti politinėms batalijoms su oponentais, kvestionuodami dabartinės valdžios sprendimus ir konfliktinę situaciją eskaluodami savo naudai, siekiant pasirodyti patrauklesniais rinkėjams, užsitikrinti jų palaikymą ateityje. Vis dėlto, tokie skambūs pažadai ir deklaracijos nebūtinai tampa realybe – kaip parodė ir šis tyrimas, dabartinė valdžia sulaukė kritikos dėl savo anksčiau deklaruotų pažadų ir palaikymo mokytojams, kurie šiandien streikuoja prieš tų pačių politikų vykdomą politiką.

Dažniausi švietimo diskurso veikėjai yra mokytojai, jų profesinė sąjunga LŠDPS ir ŠMS ministras. Visi jie daugiausiai minimi komunikuojant mokytojų streiko tema. Tai leidžia teigti, kad šioje temoje juntama opozicija *mokytojai-valdžia* yra itin ryškiai komunikuojama naujienų portaluose. Nuolat atnaujinama informacija šią temą paverčia skaitytojui patraukliu įvykių kupinu serialu, kurį sekdamas jis gali pasirinkti, kurią pusę palaikyti. Mokytojai diskurse veikia teigiamai: jie imasi veiksmų, stengiasi, tuo tarpu kitos dvi dominuojančios grupės – LŠDPS ir ŠMS ministras veikia neutraliai,

komentuodami ir apibūdindami situaciją iš šalies. Svarbu paminėti tai, kad ŠMS ministerijos ir ministro vaidmuo diskurse skiriasi. Nors ministerija, kaip institucija, minima didesnėje dalyje straipsnių, konkrečiai mokytojų streiko tema daugiau paminėjimų surinko ŠMS ministras, taip šiame konflikte išryškinant jo asmeninę poziciją siekiant kompromiso su mokytojais. Vienintelis neigiamas veikėjas švietimo diskurse – Seimas ir valdantieji. Tai, kad akcentuojamas jų netinkamas elgesys, neįsiklausymas į mokytojų poreikius, negebėjimas išpildyti savo pažadų, tik sustiprina minėtą opoziciją tarp mokytojų ir valdžios.

Švietimo problemos, aptartos teorinėje dalyje, minimos ir analizuotuose straipsniuose. Daugiausiai dėmesio skiriama darbo sąlygų mokyklose, netinkamo finansavimo, įskaitant ir mokytojų atlyginimą, ir mokytojų trūkumo problemoms. Tai rodo, kad Lietuvos naujienų portaluose aptariamai iššūkiai sutampa su tais, kuriuos mini tiek Lietuvoje, tiek užsienyje atlikti švietimo srities mokslininkų tyrimai. Būtent šios problemos tampa lemiamomis mokytojų streiko priežastimis, esminiais dialogo tarp valdžios ir mokytojų klausimais. Kitaip tariant, panašu, jog tirtuoju laikotarpiu (2023-01-01 – 2024-01-01) mokytojų streikas tampa pedagogų bendruomenės įrankiu, kuriuo siekiama atkreipti ne tik politikų, bet ir visuomenės dėmesį į šias švietimo sistemos problemas ir tai, kad valdžia, mokytojų nuomone, iš esmės jų nesprensdžia, nors žadėjo tą padaryti.

Svarbu paminėti, kad bendras naujienų portalų straipsnių turinys labiau koncentruojasi į švietimo problemas, o ne jų sprendimus. Apie iššūkius kalbama didesnėje dalyje straipsnių, negu apie tai, kaip jie sprendžiami. Tą galima paaiškinti dominuojančiomis straipsnių temomis: mokytojų streikas ir švietimo politika. Remiantis teorinėje dalyje minėta Shine ir Rogers'o (2021) mintimi, galima tik patvirtinti, kad ir Lietuvos naujienų portaluose mokytojai veikia „krizės“ arba „trūkumo“ rėmuose, diskurse užsimenama apie „liepto galą“ ir į aklavietę vedančius sprendimus švietimo sistemoje. Galima sutikti, kad daugiau dėmesio skiriama neigatyvioms naujienoms, jos vaizduojamos kur kas didesnio masto, nei pavieniai gerų iniciatyvų atvejai. Kitaip tariant, švietimo diskursas iš esmės yra krizė, kurioje kaip pagrindiniai veikėjai veikia mokytojai ir valdžia.

Esminis sprendimas švietimo sistemos problemoms, minimas didžiojoje dalyje visų straipsnių, yra mokytojų atlyginimo didinimas. Kitaip tariant, Lietuvos naujienų portalų komunikacija stiprina mokytojo, kaip menkai uždirbančio, nevertinamo specialisto įvaizdį, pabrėždama tiek pačių mokytojų, tiek politikų įvardinamą finansinį sprendimą, kuris padėtų pakeisti situaciją. Vis dėlto, čia svarbu paminėti ir tai, kad mokytojo atlyginimo dydis akivaizdžiai tampa konflikto įkaitu: nors abi šalys, tiek ministerija, tiek mokytojai, sutinka, kad atlyginimą didinti reikia, skiriasi jų supratimas, koks procentalus padidinimas būtų tinkamas ir kada valstybė pajėgi jį įvykdyti. Kitaip tariant, kaip ir su anksčiau minėtais pokyčiais, abi pusės sutinka dėl šio sprendimo poreikio, tačiau negali susitarti dėl jo praktinio įgyvendinimo. Tokia susidariusi prieštara tampa puikia terpe diskusijoms ne tik politikų, bet ir visuomenės gretose.

Kadangi mokytojas, kaip pagrindinis diskurso veikėjas, daugiausiai minimas kartu su švietimo problemomis, galima sutikti su Trčkovos (2018) požiūriu, kad toks mokytojo vaizdavimas naujienų žiniasklaidoje stiprina jo aukos įvaizdį. Vis dėlto, analizės rezultatai leidžia teigti, kad Lietuvoje analizuotu laikotarpiu mokytojo vaidmuo buvo dvilypis: iš vienos pusės jis vaizduojamas kaip autoritetas, pavyzdys, švietėjas ir specialistas, iš kitos pusės – auka. Tai reiškia, kad krizinė situacija švietimo sistemoje mokytoją švietėją skatina rinktis du kelius: arba susitaikyti su esama padėtimi ir

kentėti, tampant auka, arba rodyti iniciatyvą imantis pokyčių (13 lentelė).

13 lentelė. Mokytojų savybių mokslinėje literatūroje ir naujienų portalų komunikacijoje palyginimas (sudaryta autorės)

	Teigiamos mokytojų savybės	Neigiamos mokytojų savybės
Mokslinėje literatūroje	<i>švietėjas</i> , eruditas, suteikiantis pagalbą (Bilbokaitė, 2010), gebantis kurti ryšį su mokiniu, <i>profesionalus</i> , empatiškas (Raufelder et al., 2016), <i>gebantis įkvėpti, motyvuoti</i> (Tijūnėlienė, 2006), <i>patyręs, išmanantis savo dalyką, gebantis bendrauti ir ugdyti</i> (Gvildienė, Lukauskienė, 2012), <i>atsidavęs, motyvuotas</i> , charizmatiškas, turintis autoritetą (Ignacio, Lydio, 2021),	neprofesionalus, neperspektyvus, negatyvi asmenybė (Bilbokaitė, 2010), daug dirbantis, menkai uždirbantis (Alifanovienė et al., 2015; Bakonis, 2021; Saks, Soosaar, Ilves, 2016), <i>stokojantis dėstymo įgūdžių, pasitikėjimo</i> , negebantis puoselėti santykio su mokiniais (Raufelder et al., 2016), <i>patiriantis nuolatinę įtampą, stresą</i> (Gudonis, Šeipūnaitė, 2008), <i>nusivylęs savo profesija</i> (Lawal, 2012)
Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje	Motyvuotas, gebantis veikti, bendruomeniškas, pilietiškas, profesionalus, kūrybingas (autoritetas, švietėjas)	Liūdnas, nusivylęs, bijantis, patiriantis spaudimą, nepasitikintis savimi, susitaikantis su esama situacija (auka)

Kalbant apie mokytojų savybes, galima teigti, kad mokytojų streiko tema, dominavusi straipsniuose, leido išryškėti mokytojo lyderio, autoriteto savybėms. Norint išreikšti savo poziciją, apginti profesinės bendruomenės interesus, svarbus bendruomeniškumas, gebėjimas veikti. Kita vertus, streikas iš principo yra nepasitenkinimo esama padėtimi išraiškos forma, todėl mokytojai vaizduojami kaip nusivylę, „iš visų pusių“ patiriantys spaudimą ir kitas neigiamas emocijas. Svarbu paminėti, kad būtent meninės raiškos priemonės, vartojamos švietimo diskurse, padeda perteikti šias mokytojų emocijas, jų stiprumą.

Mokytojo įvaizdis, komunikuojamas naujienų portaluose, tiesiogiai prisideda prie mokytojo profesijos prestižo (Bakonis, 2021; Balevičienė, 2023; Dunajevs, Milerius, Subačiūtė, 2023). Kadangi Lietuvos valstybinės politikos tikslas – mokytojo profesijos prestižas iki 2025-ųjų, švietimo diskurse buvo rasti konkretūs pasisakymai šia tema. Jie pristatomi 14 lentelėje. Iš jų galima matyti, kad daugumoje pasisakymų mokytojo profesijos prestižas laikomas neigiamu, žemu: kalbama apie jo *kėlimą*, tikėjimą, kad mokytojo profesija tokia *taps*, prestižo *trūkumą*, nesėkmingą bandymą jį *suteikti*. Iš šių posakių akivaizdu, kad mokytojo profesijos prestižas laikomas vertybe, kuri, pasitelkiant ontologines metaforas, prilyginama brangiam daiktui, kuris tarytum numestas, nukritęs ant žemės ir turėtų būti pakeltas.

14 lentelė. Pasisakymai apie mokytojo profesijos prestižą ir jo vertinimas (sudaryta autorės, pagal autentiškas žiniasklaidos tekstų iškarpas)

Pasisakymai apie mokytojo prestižą	Jo vertinimas
„kas gali <i>pakelti mokytojo profesijos prestižą</i> ? Jis akimirksniu pakiltų mokant adekvačią algą“ (Lrt.lt, 2023.07.27, „Ar tikrai mokytojų stinga...“)	Žemas
„kai tiek daug sukrauname ant mokytojų pečių, ar galime tikėti, kad jų profesija bus laikoma prestižine ? Ypatingai prisimenant jų gaunamus atlyginimus. Mokytojai streikavo dėl to, kad padidintų atlyginimus, bet tikrai nenustebčiau, jei po kelių metų jie streikuos reikalaudami žmogiškos pagarbos. Ir tai bus teisinga“ (Lrt.lt, 2023.10.17, „Virginijus Savukynas. Ar psichologinis smurtas...“)	Žemas

„o švietime pribrendusi kardinali problema – mokytojų profesija tapo nepatraukli, neprestižinė “ (Lrt.lt, 2023.10.02, „VU profesorius – mokytojo profesija...“)	Žemas
„pasak ministro, jei ir kitos Vyriausybės tiek didins mokytojų darbo užmokestį, pedagogo profesija tikrai taps prestižinė “ (Lrytas.lt, 2023.11.07, „G. Jakštas opozicijos prašo nekurstyti...“)	Žemas
„mano nuomone, mokytojas yra prestižinė profesija . Ir apie tai negali būti nei klausimo. Tai yra viena svarbiausių, gražiausių, atsakingiausių profesijų apskritai. Mes dažnai linkstame link to, kad atlyginimu išmatuosime profesijos prestižą , tačiau jį lemia ir daugybė kitų dalykų“ (Delfi.lt, 2023.04.15, „Šiugždinienė apie aukštus reikalavimus...“)	Aukštas
„pompaistiškai patvirtinta idėja ir siekis mokytojo profesiją paversti prestižine virto labiau tolimu mirażu nei realiai įgyvendinamu darbu“ (Delfi.lt, 2023.08.28, „Tomas Bičiūnas. Palaikau mokytojų streiką...“)	Žemas
„būkime sąžiningi patys su savimi, per 33 Lietuvos Nepriklausomybės metus Lietuvai <i>nepavyko suteikti mokytojo profesijai tinkamo prestižo</i> , o dabartinės valdžios moterų vyrai nusirito iki atviro pasityčiojimo iš pedagogų“ (Delfi.lt, 2023.10.13, „Viktoras Fiodorovas. Ministerijų miestelis...“)	Žemas

Galima pastebėti, kad mokytojo profesijos prestižas minimas kalbant apie švietimo politiką, jos (ne)veiksnumą, (ne)efektyvumą. Kitaip tariant, jis kalbančiųjų pasitelkiamas kaip apibendrinamasis švietimo sistemos rodiklis, pagal kurį tarytum automatiškai galima suprasti, kad Lietuvos švietimas išgyvena krizę. Vienintelis mokytojų prestižo teigiamas vertinimas – ŠMS ministrės J. Šiugždinienės nuomonė apie šią profesiją. Jos pasisakyme galima justi vertybinį požiūrį ir humanistinę perspektyvą, tuo tarpu kituose pasisakymuose prestižas labiau siejamas su mokytojo profesijos privalumais finansiniu lygmeniu ir socialinio statuso lygmeniu, kur prestižas siejamas su konkurencingu atlyginimu ir pagarba visuomenėje.

Mokytojo profesijos prestižo siekis, kuris turėtų būti įgyvendintas iki 2025-ųjų, iš atlikto tyrimo duomenų atrodo esantis toli nuo išsikeltos nacionalinės politikos tikslo „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“. Panašu, kad naujienų portaluose šios profesijos prestižas pateikiamas kaip praradęs vertę, nukritęs, nusmukęs. Tai leidžia teigti, kad tikslas likus metams iki užsibrėžto termino nėra įgyvendintas ir, sprendžiant iš naujienų žiniasklaidos komunikacijos apie mokytojus, ši profesija visuomenei nepateikiama kaip prestižinė.

Vis dėlto, reikia pastebėti, kad finansinis veiksnys, komunikacijoje minimas kaip fundamentaliai situaciją keičiantis rodiklis, galintis *pakelti* mokytojo prestižą ir suteikti šiai profesijai pagarbos visuomenės akyse, nėra vienintelis sprendinys. Tai galima matyti ir J. Šiugždinienės pasisakyme (14 lentelė, Delfi.lt, 2023.04.15, „Šiugždinienė apie aukštus reikalavimus...“), ir anksčiau analizėje aptartose švietimo problemų bei jų sprendimų, pristatomų diskurse, įžvalgose. Nors atlyginimas yra viena iš dominuojančių problemų, pirmoje vietoje minimos darbo sąlygos ir tai, kad visų pirma mokytojai nesijaučia gerai savo darbo vietoje, patiria stresą, susiduria su įtemptu darbo krūviu. Šios priežastys minimos ir teorinėje dalyje, tiek pačių mokytojų, tiek mokinių, tiek visuomenės apklausose nurodant, kodėl mokytojo profesija nėra patraukli ir konkurencinga. Kitaip tariant, mokytojo profesijos prestižą menkina ne tik nepakankamas atlyginimas, bet ir kiti ne ką mažiau svarbūs veiksniai: darbo krūvis, sąlygos mokyklose.

Svarbu paminėti ir tai, kad tenka sutikti su Prakapo ir Prakapienės (2020) mintimi, jog labiau kritinis požiūris į švietimą pateikiamas ne tada, kai norima pasiūlyti konkrečius žingsnius mokytojo prestižui

pakelti, bet tada, kai siekiama kritikuoti, prabrėžti esamos valdžios nesėkmes, nepadarytus darbus, paryškinti ir taip visiems matomas švietimo spragas. Kitaip tariant, išlieka ta pati problema: negatyvi viešoji komunikacija apie švietimo sistemą Lietuvoje. Vis dėlto, nepanašu, kad būtų aktyviai stengiamasi su ja kovoti, mažinti tokios komunikacijos kiekį pristatant daugiau teigiamo turinio naujienų apie mokytojus. Taip pat analizuotuose straipsniuose nedominuoja edukologai ir kiti švietimo srities specialistai – jų pasisakymų kelis kartus mažiau nei politikų, kurie nebūtinai yra kompetentingi siūlyti realiai įgyvendinamus sprendimus, o ne populistinius lozungus ir skambias deklaracijas. Visa tai leidžia daryti išvadą, kad komunikacija, kaip įrankis mokytojo įvaizdžiui gerinti, nėra išnaudojama pakankamai efektyviai. Ji ne tik kad nepadeda pagerinti profesinio mokytojų įvaizdžio, bet ir prisideda prie neigiamo šios profesijos vertinimo visuomenėje ir tarp pačių mokytojų.

Apibendrinant reikėtų pabrėžti, kad mokytojo įvaizdžio komunikacija Lietuvos naujienų portaluose neprisideda prie mokytojo profesijos prestižo stiprinimo. Neigiamas kontekstas, mokytojų streikas ir dominuojančios švietimo problemos straipsniuose kuria mokytojo, atsidūrusio krizėje, įvaizdį. Vis dėlto, jis, kaip jau buvo minėta, yra dvilypis: mokytojas vaizduojamas ir kaip autoritetas, pilietiškas lyderis, ryžtingai siekiantis pokyčių, ir kaip pasyvi auka, susitaikiusi su esama padėtimi ir per daug nusivylusi, kad tikėtųsi kažką pakeisti.

Žvelgiant į ateitį, šio tyrimo duomenys gali tapti svarbūs kuriant viešosios komunikacijos strategiją, skirtą mokytojo įvaizdžio gerinimui visuomenės akyse. Šiame procese, kaip jau buvo minėta, pagrindinis vaidmuo tenka komunikacijos turiniui: teigiamų ir neigiamų švietimo diskurso temų balansui, kompetentingiems diskurso veikėjams ir platesnei gerosios patirties sklaidai. Iš esmės svarbu, kad švietimo diskurse būtų daugiau dėmesio skiriama ne problemoms, o jų sprendimams, parodant, kokie kūrybingi, profesionalūs ir įkvepiantys gali būti ir yra mokytojai.

Išvados

1. Mokytojo profesija nuo kitų skiriasi savo moraliniais standartais ir visuomenės jai keliamais lūkesčiais. Moksliniai tyrimai Lietuvoje ir užsienyje rodo, kad nepaisant altruistinio darbo pobūdžio ir galimybės prisidėti formuojant jaunąją kartą, tiek mokytojai, tiek mokiniai, tiek visuomenė mokytojo profesiją vertina kaip nepatrauklią dėl per didelio darbo krūvio ir netinkamo atlyginimo. Mokytojai savo profesijos atžvilgiu kritiškesni negu likusi visuomenės dalis, jiems svarbus palaikymas ir pagarba, todėl efektyvi vieša komunikacija apie mokytojus specialistų laikoma viena iš priemonių šios profesijos prestižo didinimui, mokytojo įvaizdžio visuomenės akyse gerinimui, norint pasiekti nacionalinės politikos užsibrėžtą tikslą „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“.
2. Remiantis kritine literatūros apžvalga, naujienų portalai, kaip dominuojantis žinių šaltinis internete, vartotojams suteikia informaciją apie mokytojus ir jų darbą, įrėmindami švietimo temą kaip krizę, o tuo pat metu kurdami neigiamą profesinį mokytojo įvaizdį. Tiek Lietuvos, tiek užsienio tyrimai rodo, kad žiniasklaida, eskaluodama rezonansinius, mokytojų neprofesionalumą pabrėžiančius įvykius švietimo sistemoje, pateikia daugiau neigiamų, nei teigiamų jos aspektų, taip menkindama mokytojo profesinį įvaizdį. Tiek vyraujantis neigiamas komunikacijos apie mokytojus tonas, tiek teigiamo ir neigiamo diskurso turinio disbalansas prisideda prie visuomenės suvokimo apie mokytojus ir yra tiesiogiai susijęs su prastėjančiu mokytojo profesijos įvaizdžiu.
3. Lietuvos naujienų portaluose tiriamuoju laikotarpiu dominuoja mokytojų streiko tema, daugiausiai dėmesio skiriama netinkamoms mokytojų darbo sąlygoms mokyklose ir atlyginimui. Apie šias problemas, kurios diskurse įvardinamos kaip pagrindinės mokytojų streiko priežastys, komunikuojama daugiau, nei apie sprendimus ir išėitis, tarp kurių dominuoja siūlymas didinti mokytojo atlyginimą. Esminiai diskurso veikėjai – mokytojai – veikia teigiamai, opozicijoje *mokytojai-valdžia*, kurią stiprina naujienų skilties įrėminimas, suteikiantis skaitytojams galimybę sekti dinamiško konflikto eigą, ir pasitelkiamos meninės raiškos priemonės, išryškinančios diskurso veikėjų emocijas: nepasitenkinimą, nusivylimą, nerimą ir mokytojų minimą „liepto galą“ švietimo sistemoje.
4. Mokytojas Lietuvos naujienų portalų komunikacijoje vaizduojamas dvejopai: viena vertus, jis yra autoritetas, švietėjas ir lyderis, besiiimantis iniciatyvos keisti nusistovėjusias švietimo sistemos normas ir iš paklusnaus nurodymų vykdytojo tapti inovatyviu kūrėju, kita vertus – auka, patirianti spaudimą, nerimą ir susitaikanti su esama situacija, nors ši ir neatitinka turimų vertybių ir įsitikinimų. Mokytojo profesijos prestižas, įvardinamas komunikacijoje, yra žemas, metaforiškai prilyginamas ant žemės numestam brangiam daiktui. Tai leidžia teigti, kad, atsižvelgiant į mokytojo įvaizdžio komunikaciją Lietuvos naujienų portaluose, nacionalinės politikos tikslas „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025-ųjų“ dar nėra pasiektas.

Literatūros sąrašas

1. Alhamdan, B., Al-Saadi, K., Baroutsis, A., Du Plessis, A., Hamid, O., & Honan, E. (2014). Media representation of teachers across five countries. *Comparative Education*, 50(4), 490-505. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.1080/03050068.2013.853476>
2. Alifanovienė, D., Šarauskiene, D., Vaitkevičienė, A., & Vladykienė, L. (2015). Ugdymo specialistų profesinėje veikloje patiriamų stresinių situacijų ypatybės. *Specialusis ugdymas*, 2(33), p. 175-188.
3. An, S.-K., & Gower, K. (2009). How do the news media frame crises? A content analysis of crisis news coverage. *Public Relations Review*, 35, 107-112. doi:10.1016/j.pubrev.2009.01.010
4. Ansari, U., & Malik, S. K. (2013 m. lapkritis). Image of an effective teacher in 21st century classroom. *Journal of educational and instructional studies in the world*, 3(4), p. 61-68.
5. Argenti, P. A., & Druckenmiller, B. (2004 m. sausis). Reputation and the Corporate Brand. *Corporate Reputation Review*, 6(4). doi:10.2139/ssrn.387860
6. Bayate, T. L., Reyes, J., Payao, S., & Gildore, P. (2024). Discursive representation of teacher identity in news media articles. *International journal of educational research*, 2(3), p. 120-132. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.54012/ijcer.v2i3.234>
7. Bakonis, E. (2021 m. birželio 29 d.). Svarbūs žingsniai didinant mokytojo profesijos prestižą. *Švietimo problemos analizė*, 3(193), 1-12. Nuskaityta iš <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/12/nr3-bmokytojo-profesijos-prestizas.pdf>
8. Balevičienė, S. (2023 m. gegužės 22 d.). Priemonės mokytojų trūkumui mažinti: kokios galimos jų taikymo naudos ir grėsmės? *Švietimo problemos analizė*, 3(208), 1-13. Nuskaityta iš <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2023/05/Priemones-mokytoju-trukumui-mazinti-05.26.pdf>
9. Bilbokaitė, I. (2010). Pedagogų įvaizdis: asociacijų aspektai mokinių vertinimu. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1(26), p. 70-76.
10. Bilbokaitė, R., & Bilbokaitė, I. (2009). Pedagogų įvaizdis žiniasklaidoje: faktai be simbolių. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2(23), p. 91-97.
11. Bruzgelevičienė, R. (2017). Švietimo medeliuotos krypties ir konteksto įtampų tendencijos. *Pedagogika*, 128(4), 5-19.
12. Bružienė, R. (2019). Universitetų jungimas Lietuvoje: žiniasklaidos diskursai. 42, 149-162. doi:<https://doi.org/10.15388/ActPaed.42.9>
13. Bubelienė, D., & Merkys, G. (2012). Pedagogų streso socialinis konstravimas ir jo atspindžiai profesinėje spaudoje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 29, 100-110.
14. Camargo, C. D., & Whiley, L. (2021 m. gegužės 19 d.). 'There's always got to be a villain': the police as 'dirty' key workers and the effects on occupational prestige. *Policing and Society*, 1-18. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.1080/10439463.2021.1928124>
15. Campanella, A. R. (2015). *Leading the news: 25 years of education coverage*. Campanella Media and Public Affairs, Inc. Nuskaityta iš <https://www.scribd.com/document/268980834/Leading-the-News-25-Years-of-Education-Coverage>
16. Campiolo, M. R. (2016). Professional Image and Client Perception. *Esantis Medical Office Management* (p. 137-145). doi:10.1007/978-3-319-13887-9_10

17. Coe, K., & Kuttner, P. (2018 m. sausis-kovas). Education coverage in television news: a typology and analysis of 35 years of topics. *AERA Open*, 4(1), p. 1-13. doi:<http://journals.sagepub.com/home/ero>
18. Coleman, R., McCombs, M., Shaw, D., & Weaver, D. (2009). Agenda Setting. Esantis K. Wahl-Jorgensen, & T. Hanitzsch (Mont.), *The Handbook of Journalism Studies* (p. 147-181). New York: Routledge.
19. Čereška, B. (2024). *įvaizdis*. Nuskaityta iš Visuotinė lietuvių enciklopedija: <https://www.vle.lt/straipsnis/ivaizdis/>
20. Čiužas, R. (2007). Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika*(87), 64-70.
21. Dijk, T. A. (1988). *News as discourse*. Hillsdale, New Jersey, United States of America: Lawrence Erlbaum Associates.
22. Dijk, T. A. (1995). Power and the news media. Esantis T. A. Dijk, *Political Communication and Action* (p. 9-36). Cresskill, NJ: Hampton Press. Nuskaityta iš <https://hdl.handle.net/11245/1.117850>
23. Dolton, P., Marcenaro, O., De Vries, R., & She, P.-W. (2018). *Global teacher status index 2018*. London: Varkey Foundation. Nuskaityta iš <https://www.varkeyfoundation.org/media/4867/gts-index-13-11-2018.pdf>
24. Drūteikienė, G., & Mackelo, O. (2010). Dėstytojo įvaizdis ir jo įtaka studijų kokybei suvokti. *Informacijos mokslai*(52), 68-83.
25. Dunajevs, E., Milerius, K., & Subačiūtė, J. (2023). Mokytojo profesijos prestižo vertinimas: mokytojų požiūris. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Nacionalinė švietimo agentūra. Nuskaityta iš https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2023/06/A4_Mokytojo-profesijos-prestizo-vertinimas_mokytoju_poziru_NSA.pdf
26. Duoblienė, L., & Garbauskaitė-Jakimovska, J. (2022). Antropocenas švietime ir švietimas antropocene: viešasis ir akademinis diskursai apie ateitį. *Filosofija. Sociologija*, 33(1), p. 4-13.
27. Dževečka, A. (2003). Lietuvos pedagogų vertybių hierarchijos problema. *Pedagogika*, 67, p. 7-11. Nuskaityta iš <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367156524616/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
28. Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K., & Kyngäs, H. (2014). Qualitative Content Analysis: A Focus on Trustworthiness. *SAGE Open*, 1-14. doi:10.1177/2158244014522633
29. Everton, T., Turner, P., Hargreaves, L., & Pell, T. (2007 m. rugsėjis). Public perceptions of the teaching profession. *Research Papers in Education*, 22(3), p. 247-265. doi:10.1080/02671520701497548
30. Fairclough, N. (2001 m. sausis). Critical Discourse Analysis. Research Gate. Nuskaityta iš https://www.researchgate.net/publication/281506450_Critical_Discourse_Analysis
31. Fladmoe, A. (2011). Education in the News and in the Mind. *Nordicom Review*, 32(2), p. 99-116. Nuskaityta iš <https://core.ac.uk/download/pdf/43557397.pdf>
32. Galkienė, A. (2011). Šiuolaikinio mokytojo vaizdinys: mokinių požiūris. *Pedagogika*(101), 82-

33. Gangopadhyay, S. (2014). News in digital media and mass media. Esantis S. Gangopadhyay, *Digital Media-Emerging Issues* (1 leid., p. 45-52). Suhridd.
34. Geers, S. (2020 m. rugpjūtis). News consumption across media platforms. *Public Opinion Quarterly*, 84(Specialus), 332-354.
35. Gholam, A. (2018). A mentoring experience: from the perspective of a novice teacher. *International Journal of Progressive Education*, 14(2), p. 1-12. doi:10.29329/ijpe.2018.139.1
36. Girkontaitė, A. (2018). Struktūros ir veikėjo santykis diskurso analizėje. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1(42), p. 45-72. doi:https://doi.org/10.15388/SocMintVei.2018.12167
37. Glas, K., Dittmar, P., & Allendes, P. (2021 m. spalio). Guided by images—Chilean novice teachers' visions of themselves. 75(4). doi:10.1093/elt/ccab021
38. Goff, P., Xie, X., Yang, M., Batt, L., Gandy-Fas, L., Rodriguez-Escutia, Y., . . . You, E. (2019 m. kovas). Teachers on the market: A typology of teachers' philosophy, mission, vision, and values. *WCER Working Paper No. 2019-2*. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin–Madison, Wisconsin Center for Education Research. Nuskaityta iš <http://www.wcer.wisc.edu/publications/working-papers>
39. Gudonis, V., & Šeipūnaitė, E. (2008). Pedagogų mokyklos baimė. *Pedagogika*(92), 14-23.
40. Gvildienė, A., & Lukauskienė, D. (2012). Mokytojo socialinio portreto bruožai profesinio įvaizdžio kontekste. *Studijos šiuolaikinėje visuomenėje*, p. 152-160.
41. Ignacio, T. D., & Lydio, C. (2021 m. birželis). The image of a teacher from the lens of student teachers. *Erudio Journal of Educational Innovation*, 8(1), p. 33-52.
42. Yuan, Z. (2015). Online news. Esantis K. Tracy (Mont.), *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction* (1 leid.). John Wiley & Sons, Inc. doi:10.1002/9781118611463/wbielsi176
43. Jegelevičienė, V., Prakapienė, D., Prakapas, R., & Stasiukynas, A. (2019). Pedagogo bendravimo kompetencijos pristatymas Lietuvos interneto žiniasklaidoje. *Socialinis darbas*, 17(1), p. 45-56.
44. Juraitė, K., & Telešienė, A. (2009). Ekologinės rizikos diskursas žiniasklaidoje: tyrimo teorinės bei metodologinės prielaidos. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), p. 227-236.
45. Kalpokienė, V., Dikčienė, V., Gvaldaitė, L., & Klimuki, V. (2013). *Metodinė priemonė: Kognityvinės-elgesio terapijos principų taikymas ir ugdymas vaikų socializacijos centruose*. Vilnius: Psichikos sveikatos perspektyvos.
46. Ku, K. Y., Kong, Q., Song, Y., Deng, L., Kang, Y., & Hu, A. (2019 m. gegužės 13 d.). What predicts adolescents' critical thinking about real-life news? The roles of social media news consumption and news media literacy. *Thinking Skills and Creativity*, 33, 1-12. doi:https://doi.org/10.1016/j.tsc.2019.05.004
47. Lamboy, E. M. (2023 m. liepos 17 d.). Introduction: On Teacher Shortage. *The New Educator*, 19(3), 169-174. doi:10.1080/1547688X.2023.2236383
48. Lawal, B. O. (2012 m. sausis). Analysis of Parents, Teachers and Students' Perception of Teaching Profession in South-West Nigeria. *Asian Social Science*, 8(1), p. 119-124. doi:10.5539/ass.v8n1p119
49. Leiputė, B., Skirkevičius, P., & Kriaučiūnas, M. (2021). *Pedagogų poreikio prognozavimas:*

rezultatų apžvalga. STRATA.

50. Lepeškienė, V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
51. Litvinaitė, J. (2018). Apie mokytojų homunkulą, įsikūrusį mūsų mąstyme. *Acta Paedagogica Vilnensia*(41), 87-111. doi:<https://doi.org/10.15388/ActPaed.41.12376>
52. Macnamara, J. (2005 m. sausis). Media content analysis: Its uses; benefits and best practice methodology. 6(1), p. 1-34.
53. Martišauskienė, E. (2007). Mokytojų vertybinės nuostatos ir jų sklaida pedagoginėje veikloje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 19, p. 135-146.
54. Mockler, N. (2020 m. gruodžio 6 d.). Discourses of teacher quality in the Australian print media 2014-2017: a corpus-assisted analysis. *Discourse: studies in the cultural politics of education*, 41(6), p. 854-870. doi:10.1080/01596306.2018.1553849
55. Neuendorf, y. K. (2002). *The content analysis guidebook*. United States of America: Sage Publications, Inc.
56. O’Neil, M. (2012). *Overarching Patterns in Media Coverage of Education Issues: A Core Story of Education Report*. Washington: FrameWorks Institute.
57. Padarauskienė, A. (2008). Pradedančiam mokytojui – mentoriaus pagalba. Esantis G. Kvietkauskienė, *Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti: iš mokytojų patirties* (p. 14-17). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Nuskaityta iš https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/9_Metodine_veikla_mokytojo-ir-mokinio-kompetencijoms-ugdyti.pdf
58. Pardal, L., Neto-Mendes, A., Martins, A., & Goncalves, M. (2015). Identities and Structure of Teacher’s Work: A Representation. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 185, p. 165-171. doi:10.1016/j.sbspro.2015.03.394
59. Paulauskas, R., Bakutytė, R., & Ušeckienė, L. (2010). Pedagogų požiūris į profesijos prestižo veiksnius. *Acta Paedagogica Vinensia*(24), 127-138.
60. Pavelka, J. (2014). The factors affecting the presentation of events and the media coverage of topics in the mass media. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 140, 623-629. doi:10.1016/j.sbspro.2014.04.482
61. Prakapas, R., & Prakapienė, D. (2020). Viešajame švietimo diskurse kuriamas mokyklos ir mokytojo vaizdinys. *Socialinis darbas*, 18(1), p. 54-64.
62. Pranckūnienė, E. (2016). Pasitikėjimo fenomenas švietimo politikoje. *Pedagogika*, 123(3), p. 139–147. Nuskaityta iš <http://dx.doi.org/10.15823/p.2016.38>
63. Punakallio, E., & Dervin, F. (2015). The best and most respected teachers in the world? *Power and education*, 7(3), p. 306-321. doi: 10.1177/1757743815600294
64. Raufelder, D., Nitsche, L., Breitmeyer, S., Keßler, S., Herrmann, E., & Regner, N. (2016). Students’ perception of “good” and “bad” teachers — Results of a qualitative thematic analysis with German adolescents. *International Journal of Educational Research*, 75, 31-44. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.ijer.2015.11.004>
65. Rizaldi, M., & Qamariah, Z. (2023 m. gegužė). Students’ Perception of Teaching as a Graduate Career In English Education. *Educativo: jurnal pendidikan*, 2(1), p. 160-167. doi:<https://doi.org/10.56248/educativo.v2i1.121>

66. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėda university.
67. Rutkienė, A., & Zuzevičiūtė, V. (2009). Mokytojo vaidmens kaita: bendruomenės įtraukimas siekiant mokymąsi daryti veiksmingesnį. *Pedagogika*(95), 53-57.
68. Sagan, P., & Leighton, T. (2010). The Internet & the future of news. *Dædalus*, 119-125. Nuskaityta iš <http://direct.mit.edu/daed/article-pdf/139/2/119/1829770/daed.2010.139.2.119.pdf>
69. Saks, K., Soosaar, R., & Ilves, H. (2016 m. lapkritis). The Students' Perceptions and Attitudes to Teaching Profession, the Case of Estonia. *ICEEPSY 2016 : 7th International Conference on Education and Educational Psychology*, 470-481. doi:<http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.11.48>
70. Schulz, A., Fletcher, R., & Nielsen, R. (2022). The role of news media knowledge for how people use social media for news in five countries. *new media & society*, 1(22), p. 1-22. doi:10.1177/14614448221108957
71. Shine, K., & Rogers, S. (2021 m. gegužė). Parents and teachers' perceptions of the tone and emotional impact of education news coverage. *Journalism and Media*, 193-207. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.3390/journalmedia2020011>
72. Smilgienė, J. (2012). Visuomenės nuomonė apie ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinį įvaizdį. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4(37), p. 75-81.
73. Smilgienė, J., & Masiliauskienė, E. (2011). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinis įvaizdis. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 3(32), p. 62-69.
74. Stankiewicz, J., & Bortnowska, H. (2016). Professional image creation by students on social media sites (in the light of empirical research). *Management*, 20(1), 111-125.
75. Strömbäck, J., Tsati, Y., Boomgaarden, H., Damstra, A., Lindgren, E., Vliegenthart, R., & Lindholm, T. (2020 m. balandžio 24 d.). News media trust and its impact on media use: toward a framework for future research. *Annals of the International Communication Association*, 44(2), p. 139-156. doi:10.1080/23808985.2020.1755338
76. Šiaučiukėnienė, L., Stankevičienė, N., & Čiužas, R. (2011). *Didaktikos teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.
77. Telešienė, A., Balžekienė, A., Budžytė, A., Rabitz, F., Vilčinskas, V., & Zolubienė, E. (2021). *Klimato kaitos nuostatos, elgsena ir komunikacija Lietuvoje*. Kaunas: Leidykla „Technologija“.
78. Tijūnėlienė, O. (2006). Mokytojo autoriteto kaip pozityvaus ugdomojo veiksnio problema: teorija ir empirika. *Mokytojų ugdymas.*, 6, 45-59.
79. Trčkova, D. (2018 m. vasario 11 d.). Newspaper portrayal of teachers: a comparative study of representations of teachers in a British and a Czech broadsheet. *Discourse and interaction*, 87-103. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.5817/DI2018-2-87>
80. Ustilaitė, D. (2021). Lietuvos žiniasklaidos dešimtmečio transformacijos bruožai. *Žurnalistikos tyrimai (Komunikacija ir informacija)*, 15, 29-52. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.15388/ZT/JR.2021.2>
81. Xiao, Y., & Watson, M. (2019). Guidance on Conducting a Systematic Literature Review. *Journal of Planning Education and Research*, 39(1), p. 93-112. doi:<https://doi.org/10.1177/0739456X1772397>

82. Zolubienė, E., & Jurkevičienė, J. (2022). Socialinių veikėjų reprezentacijos politinių problemų diskurse: etatinio mokytojų darbo apmokėjimo reformos atvejis. *Viešoji politika ir administravimas*, 21(3), p. 321-331. doi:<http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppaa.21.3.31750>

Informacijos šaltinių sąrašas

1. European Commission/EACEA/Eurydice. (2021). *Teachers in Europe: Careers, Development and Well-being. Eurydice report*. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Nuskaityta iš https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/teachers_in_europe_2020_chapter_1.pdf
2. Eurostat. (2022 m. rugpjūčio 24 d.). *Consumption of online news rises in popularity*. Nuskaityta iš ec.europa.eu: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220824-1>
3. Gemius.lt (2024 m. balandžio 3 d.) *gemiusAudience: kovo mėnesio apžvalga*. Nuskaityta iš <https://www.gemius.lt/interneto-ziniasklaidos-naujienos/gemiusaudience-kovo-menesio-apzvalga-7074.html>
4. *Idėja Lietuvai. Mokytojas prestižinė profesija iki 2025 m.* (2024). Nuskaityta iš Idėja Lietuvai: <https://www.idejalietuvai.lt/apie>
5. Jakubauskas, R. (2023 m. birželio 28 d.). *Iš darbo Vilniaus gimnazijoje išeina nusipelnęs, jaunas mokytojas: „Pavargau“*. Nuskaityta iš 15min.lt: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/sostines-gimnazijoje-niurios-nuotaikos-is-darbo-iseina-mylimas-mokytojas-56-2075950?utm_medium=copied
6. Legatum Institute. (2023). *The 2023 Legatum Prosperity Index*. London. Nuskaityta iš https://www.prosperity.com/download_file/view_inline/4789
7. Lietuvos Respublikos Seime atstovaujamos politinės partijos. (2021 m. rugsėjo 1 d.). Susitarimas dėl Lietuvos švietimo politikos (2021–2030). Nuskaityta iš <https://smsm.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/1/OdR2qpvyHyo.pdf>
8. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2014). *Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Nuskaityta iš https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf
9. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (1991 m. birželio 25 d.). (Nr. I-1489). Vilnius. Nuskaityta iš <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1480/blraKtPWxF>
10. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2022). *Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2022 Įtraukusis ugdymas*. Vilnius: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Nacionalinė švietimo agentūra. Nuskaityta iš <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/08/Svietimas-Lietuvoje-2022-web.pdf>
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2011 m. lapkričio 23 d.). *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. Nuskaityta iš <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.412512>
12. Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga. (2021 m. liepos 12 d.). *Mokytojų trūkumas didelis – po poros metų gali trūkti beveik 3000 mokytojų*. Nuskaityta iš lsdps.lt: <https://lsdps.lt/mokytoju-trukumas-didelis-po-poros-metu-gali-trukti-beveik-3000>
13. Narkevičienė, B. (2020 m. rugpjūčio 13 d.). Mokytojas – žmogus, prisiimantis atsakomybę už šalies ateitį. (A. Veverskytė, Interviu ėmėjas) Švietimo naujienos. Nuskaityta iš Švietimo naujienos: <https://www.svietimonaujienos.lt/mokytojas-zmogus-prisiimantis-atsakomybe-uz-salies-ateiti/>
14. OECD. (2020). *TALIS 2018 Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued*

- Professionals*. Paris: TALIS, OECD Publishing. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.1787/19cf08df-en>.
15. OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*. Paris: OECD Publishing. Nuskaityta iš <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
 16. SPINTER tyrimai, EKT. (2017). *Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas*. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Vilnius.
 17. Šileikytė, D. (2018 m. gegužės 8 d.). *Mokytojo poveikslas žiniasklaidoje: viešasis diskursas ir situacijos vertinimas*. Nuskaityta iš Švietimo naujienos: <https://www.svietimonaujienos.lt/mokytojo-poveikslas-ziniasklaidoje-viesasis-diskursas-ir-situacijos-vertinimas/>
 18. UNESCO. (2023). *The teachers we need for the education we want — The global imperative to reverse the teacher shortage*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Nuskaityta iš <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387001/PDF/387001eng.pdf.multi>
 19. United Nations. (2024 m. vasario 29 d.). *UN issues global alert over teacher shortage*. Nuskaityta iš news.un.org: <https://news.un.org/en/story/2024/02/1147067>
 20. Valstybės duomenų agentūra. (2023). *Bendrojo ugdymo įstaigos*. Nuskaityta iš Oficialiosios statistikos portalas: <https://osp.stat.gov.lt/schools-dashboards>
 21. Vilniaus universitetas. (2021 m. balandžio 29 d.). *Švietimo ekspertė Renata Bilbokaitė: „Be mokytojų nebūtų nei medikų, nei teisėjų – nebūtų visuomenės“*. Nuskaityta iš naujienos.vu.lt: <https://naujienos.vu.lt/vu-svietimo-eksperte-renata-bilbokaite-be-mokytoju-nebutu-nei-mediku-nei-teiseju-nebutu-visuomenes/>

Priedai

Priedas. Kokybinei analizei naudotų straipsnių nuorodos

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/neramus-svietimo-sektoriaus-metai-ir-prognoze-kitiems-valdzia-nusivyle-mokytojai-nebuketina-streikuoti.d?id=95502869>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2142024/ziaurieji-mokytoju-darbo-uzkulisiai-jei-i-tave-smugiuoja-geriau-susiguzti-ir-nesiginti-antraip-turesi-teistuma>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/12/05/news/a-navicko-vadovaujama-profsajunga-atnaujina-mokytoju-streika-29439143/>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/navicko-profsajunga-palaikymo-ieskos-kitur.d?id=95195481>

<https://www.lrt.lt/lituanica/aktualijos/751/2131713/mokytojai-streikuoja-ne-tik-lietuvoje-graikijos-ir-portugalijos-lietuves-apie-pedagogu-reikalavimus-ju-salyse>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prie-seimo-streikuojanciu-mokytoju-mitingas-susirinko-per-100-pedagogu.d?id=95152573>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/treciadieni-atnaujinamas-mokytoju-streikas-pedagogai-rinksis-mitingui-prie-seimo.d?id=95143049>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/11/21/news/a-navickas-streikuojancius-mokytojus-palaiko-ir-kitos-profesines-sajungos-29251503/>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/11/20/news/papasakojo-kaip-atrodys-antroji-mokytoju-streiko-banga-prieme-viltinga-g-jaksto-pasiulyma-29196580/>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/11/07/news/g-jakstas-opozicijos-praso-nekurstyti-nepagristu-vilciu-mokytojams-dar-vienas-streikas-daugiau-lesu-neatnes-29060866/>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2117348/lietuvos-svietimo-darbuotoju-profsajunga-kviecia-mokytojus-prisijungti-prie-antrosios-streiko-bangos>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/10/23/news/galvosukis-busimu-pirmoku-tevams-kokia-mokykla-pasirinkti-ir-i-ka-kreipti-demesi--28844507/>

<https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2101592/virginijus-savukynas-ar-psichologinis-smurtas-pries-mokytojus-jau-nebera-smurtas>

<https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/viktoras-fiodorovas-ministeriju-miestelis-ir-metais-marinuojama-e-tollingo-sistema-gali-palaukti-245-mln-euru-reikalingesni-mokytojams.d?id=94782057>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/10/12/news/g-jakstas-sutaupyta-lesas-mokyklos-dazniausiai-skiria-pedagogu-atlyginimams-28704736/>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/is-klaipedos-zygiuojantys-mokytojai-pasieke-kulminacija-mitinguoja-daugiau-nei-tukstantis-mokytoju.d?id=94774159>

<https://www.delfi.lt/tvarilietuva/visuomene/mano-kad-mokytoju-trukumo-problemos-streikai-neisspres-kviecia-patiems-kurti-permainas-ir-tapti-lyderiais.d?id=94737079>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/10/09/news/prie-vyriausybes-streikuojantys-mokytojai-politiku-demesio-beveik-nesulaukia-pedagoge-neprieme-seimo-nario-geliu-28631320/>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/10/05/news/savo-lyderio-sulauke-mokytojai-streiko-dvasios-neprarado-net-per-lietu-joks-oras-musu-nuotaikos-nepermus--28616567/>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/valdzia-rado-kita-buda-numalsinti-streika-pareiske-kad-uz-streiko-dienas-mokytojams-nebus-mokamas-atlyginimas.d?id=94708017>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/10/05/news/mokytoju-diena-su-aitriu-streiko-prieskoniu-kai-kurioms-mokykloms-sventes-siemet-teko-atsisakyti-28599155/>

<https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/2089767/arturas-paulauskas-suns-sirdies-reinkarnacija-lietuvos-svietime-ir-visuomeneje>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2023/10/03/news/i-simonyte-dar-nesusipazino-su-streikuojancios-profsajungos-kompromisiniais-pasiulymais-girdejo-kad-jie-nuosaiquesni-28581929/>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/10/02/news/pirmadieni-streikuoja-beveik-2-2-tukst-svietimo-darbuotoju-28575178/>

<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2089711/vu-profesorius-mokytojo-profesija-nera-patraukli-jos-nesirenka-gabiausi-mokiniai>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/14-metu-mokinys-uzpuole-ir-sumuse-savo-mokytoja-o-po-incidento-aiskeja-kad-tai-neivyko-netiketai.d?id=94628979>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2023/09/29/news/rezoliucija-parengė-seimo-demokratai-siulo-sprendimus-del-streikuojanciu-mokytoju-28543767/>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2087992/prie-vyriausybes-susibure-streikuojantys-pedagogai-atejome-ginti-savo-mokiniu-kovoti-kad-jauni-mokytojai-ateitu-i-mokyklas>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prasideda-menesi-truksiantis-pedagogu-streikas.d?id=94654979>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rytojus-mokyklose-bus-visiskai-kitoks-streika-prades-185-mokyklos-ir-apie-3-tukstanciai-pedagogu.d?id=94644713>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2084841/mokytojai-ir-tevai-nerimauja-del-svietimo-reformos-o-korepetitoriai-raitojasi-rankoves-itin-isaugo-norinciuju-mokytis-papildomai>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2081890/jakstas-nuo-sausio-atlyginimus-mokytojams-butugalima-kelti-sparciau-nei-planuota>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2079855/jakstas-profesiniu-sajungu-atstovams-pateiks-siulymus-del-algu-mokytojams-kelimo>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2077920/ispejamasis-protestas-nuo-klaipedos-iki-panevezio-mokytojai-isvardijo-argumentus-kodel-streikavo-tarp-ju-ne-vien-atlyginimas>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2023/09/15/news/streikuojantys-mokytojai-posusitikimo-su-g-jakstu-iscirdome-konkretesnius-sprendimus-kuriu-imsis-ministerija-28396361/>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2023/09/14/news/v-cmilyte-nielsen-griezta-gyvenimo-igudziu-pamoku-kritikams-jiems-nerupi-vaikai-28383570/>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/armonaite-papiktino-prezidento-pozicija-del-gyvenimo-igudziu-pamoku-tai-pataikavimas-tamsai.d?id=94511839>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2075920/nauseda-apie-gyvenimo-igudziu-programa-jei-nera-paruostu-mokytoju-pamoku-starta-reiketu-velinti>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2074749/ministras-apie-naujas-ugdymo-programas-tai-yra-kaip-gyvenimas-be-karsto-vandens-imanoma-bet-nepatogu>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2066740/mokytoju-trukuma-akmene-sprendzia-pinigais-naujiems-pedagogams-negailima-ir-10-tukst-euru>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2071871/auditoriju-tustejimo-metas-i-aukstasias-mokyklas-istojo-kone-perpus-maziau-studentu-nei-pries-15-metu>
<https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/linas-slusnys-ar-imanoma-mokytojus-apsaugoti-nuo-superteveliu.d?id=94419691>
<https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/goda-juoceviciute-juodoji-komedija-apie-nuotykius-svietimo-sistemoje-tesiasi.d?id=94382011>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2067231/rugsejo-1-oji-prezidentas-linkejo-buti-aistringiems-mokytojai-dalijosi-nerimu>
<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/08/31/news/g-jakstas-jei-streikas-bus-neteisetas-mokytojai-gali-nukenteti-28210130/>
<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/08/29/news/socialdemokratai-siulo-palengvinti-finansine-mokytoju-nasta-sieks-kompensuoti-kanceliarines-islaidas-28178294/>
<https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/tomas-biciunas-palaikau-mokytoju-streika.d?id=94313131>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2062537/karbauskis-palaiko-streikuoti-planuojancius-mokytojus-valdzia-su-pedagogais-nesikalba>
<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/08/21/news/naujasis-svietimo-ministras-g-jakstas-nemanau-kad-anksciau-vyke-streikai-mokytojams-suteike-prestizo-28057044/>
<https://www.delfi.lt/projektai/studijos2023/mokytoju-trukumas-rajonuose-keliantis-nerima-pedagogams-prisivilioti-skirs-solidzia-suma.d?id=94199713>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2042687/ar-tikrai-mokytoju-stinga-kai-kur-iesko-net-keliu-simtu-nutole-rajonai-pedagogus-vilioja-ir-10-tukst-euru-ismoka>
<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/07/25/news/smsm-nuo-rudens-15-oje-salies-savivaldybiu-prades-veikti-daugiau-nei-100-mokiniu-ivairovei-atviru-klasiu-27804878/>
<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skambina-pavojaus-varpais-del-mokytoju-pries-rugsejo-1-aja-truksta-600-pedagogu-situacija-kritine.d?id=93988517>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2034307/mokytoja-kurios-10-abiturientu-pelne-simtukus-rase-apie-saviverte-o-apie-zemdirbiskaja-kultura-ne-ne-ne>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2028748/naujasis-ministras-vienuoliktoku-tarpiniu-patikrinimu-neatides-ka-dar-liko-padaryti-bus-baigta-iki-rugsejo>
<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/svietimo-ministerija-po-issakytos-nausedos-kritikos-svietimas-yra-visu-atsakomybe.d?id=93716943>
<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2023/06/20/news/metinis-g-nausedos-pranesimas-pries-482-dienas-sulaukeme-rimto-perspejimo-27428718/>
<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/06/19/news/desimtoku-galvos-skausmas-istaisytu-pupp-uzduociu-net-negali-pamatyti-mokytojai-izvelgia-absurda-27386865/>
<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/06/13/news/mokytoja-ir-mokinius-sieja-bendra-aistra-automobiliai-27360285/>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2008772/ivardijo-vis-skaudesnes-svietimo-bedas-justi-kai-kuriu-mokytoju-pertekliu-kai-kitu-iesko-su-ziburiu>
<https://www.delfi.lt/projektai/studijos2023/prakalbo-apie-mokytoju-patiriama-psichologini-smurta-juos-terorizuoja-vadovybe-kolegos-ir-net-moksleiviai.d?id=93508983>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1996742/busimu-astuntoku-laukia-pokytis-dvieju-dalyku-mokysis-pagal-atnaujintas-ugdymo-programas>

<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/05/13/news/svietimo-bendruomene-pribloske-paskelbti-mokytoju-atlyginimai-klausia-is-kur-tokie-skaiciai-27019913/>

<https://www.delfi.lt/projektai/studijos2023/pirmieji-metai-mokykloje-biologijos-ir-matematikos-mokytoja-papasakojo-ka-teko-patirti.d?id=93198485>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1970594/lietuvs-svietimo-lydere-mokytoja-deimante-kiekvienas-vaikas-turi-jaustis-gerbiamas>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/delfi-skelbia-vilniaus-valdzios-sutarta-plana-miestui-kas-keisis.d?id=93088337>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/siugzdiniene-sedint-ant-sofos-galiu-kritikuoti-bet-ka.d?id=93083601>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/siugzdiniene-ramina-rusu-kalbos-mokytojus-suprantame-jusu-nerima.d?id=92998079>

<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/03/30/news/bandomojo-matematikos-egzamino-rezultatai-iziebe-vilti-paaiskino-ko-tiketis-vasara-26589247/>

<https://www.delfi.lt/seima/ugdymas/alytaus-mokykloje-galimai-neblaivia-mokytoja-teko-nusalinti-nuo-pamoku.d?id=92908417>

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/ketvirtadieni-bandomaji-matematikos-egzamina-laiko-trecdalis-lietuvs-mokyklu-siekiamo-supazindinti-mokinius-su-uzduotimis.d?id=92749169>

<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/03/07/news/profsajungos-pirmininkas-emilesinas-jaunimas-mokytojo-profesijos-nesirenka-del-mazu-atlyginimu-ir-patiriamo-psichologini-26344507/>

<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/03/01/news/ministre-j-siugzdiniene-apie-nauja-mokytojo-role-issukius-ir-pedagogu-pritraukimo-strategijas-26271590/>

<https://www.lrytas.lt/tevams/vaikai/2023/02/14/news/gimnazijos-vadove-suteikite-vaikams-laisve-ir-pamatysite-kaip-jie-jus-nustebins-26122663/>

<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/svietimas/2023/02/06/news/ministerija-pristate-matematikos-gelbejimo-plana-isskyre-penkias-esmines-kryptis-26035815/>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1878971/po-pernykstes-matematikos-egzamino-katastrofos-zadeto-plano-kol-kas-nera-gimnazistai-kartais-nemoka-to-ka-turi-moketi-penktokas>

<https://www.delfi.lt/seima/ugdymas/specialiste-pasake-ko-stokoja-vien-desimtukais-besimokantys-mokiniai-siuolaikiniame-pasaulyje-reikia-gerokai-daugiau.d?id=92310299>

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1862513/recepta-kaip-pagerinti-matematikos-zinias-taikancios-gimnazijos-vadovas-noriu-kad-visi-gautu-bent-50-balu>